

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

KANCSURA István, „Vibrație”, ulei/pânză, 58x65 cm, 2022

Adrian RAUCA, „Peisaj I”, ulei/pânză, 70x100 cm, 2022

Mai aproape de natură

Gil TURCULEȚ, „În Grădina I”, ulei/pânză, 50x70 cm, 2022

Serge VASILENDIUC, „Ars in Horto”, acrilic/pânză, 50x60 cm, 2022

Vernisajul
expoziției
„Despre
natură”,
Grădina
Botanică
Jibou

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Daniel Săuca , Editorial, Publicitatea construiește realitatea?	1
Viorel Mureșan , „Absențelor le dai un nume”	2
Carmen Ardelean , Mozaic retrospectiv	4
Imelda Chința , Avatarurile poeziei și ale poetului	5
A apărut la Editura „Caiete Silvane” volumul „Cifra de aur” de Silvia Bodea Sălăjan	6
Gheorghe Moga , Un martor la înmormântarea lui Lucian Blaga	7
Marcel Lucaciu , Neliniști rătăcite (IV)	8
Menuț Maximilian , Înțelegerea fără de folos	9
Mihaela Meravei , Cealaltă parte a ființei	11
Alexandru Jurcan , Îngeri la ferestrele caselor	12
Gheorghe Glodeanu , Literatură și interdisciplinaritate	13
Gela Enea , Sfidând cu bună știință gravitația	14
Adrian Lesenciuc , Alveole ficționale și împielități: <i>Lumea din cuvinte</i>	15
Elena Abrudan în dialog cu Alice Valeria Micu : „Încerc să las ceva loc și frumuseții lumii”	16
László László , Putea să fie altfel?	18
Ioan Avram , Duminica a X-a după Rusalii (Vindecarea lunaticului)	20
Augustin Mocanu , Istorie orală	22
Radu Șerban , Ediția a XI-a. Mai aproape de natură	23
Kancsura István , Despre natură. Firul de iarbă, copacul, frunza, floarea, fructul, sămânța	24
Mircea Popa , Iuliu Maniu sub canonada comunistă	25
Poeme de Viorica Mureșan , Voichița Lung , Silvia Bodea Sălăjan , Cornel D. Lar , Ioan Vasile Bulgărean și Ioan Bunta	30
Versuri de Flaviu Claudiu Mihali însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	32
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	33
Daniel Mureșan , Cronica discului, Axel Rudi Pell – <i>The Ballads VI</i>	34
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei, <i>Jung_E (2020)</i>	35
Marin Pop , Societatea de moralizare a deținuților din închisoarea Zalău	36
Silvia Bodea Sălăjan , Psihologul meu fără simbric	39
Teodor Sărăcuț-Comănescu , Floarea cea mică	40
Mirel Matyas , Cutia cu amintiri (6). Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX	42
Viorel Gh. Tăutan , Autoflagelare	46
Ioan Bunta , Shakespeare în critica literară	48
Alexandru-Bogdan Kürti , Corina Știrb Cooper , Györfi-Deák György , Malaxorul de august	50
Omagiații lunii august (din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj) coperta III	
Arca poeziei, Ossip Mandelstam , Concert la gară, traducere de A.E. Baconsky , o rubrică de Viorel Mureșan	coperta IV

Publicitatea construiește realitatea?

Daniel SĂUCA

Ne vine greu să acceptăm, însă, destul de probabil, așa este. Nuanțând, publicitatea construiește o parte din realitatea de astăzi. Din păcate, „realitatea care contează”. Într-o societate de consum, cum a ajuns și România. Sandu Frunză, în cartea „Publicitatea construiește realitatea. Eseu despre ființa umană, religie și publicitate în societatea de consum” (Eikon, 2023), afirmă: „Trăim într-un univers al consumerismului în care

comunicarea este determinantă în construcția realității și mai ales ne apare cu evidență faptul că publicitatea construiește realitatea. Suntem pe teritoriul unei noi culturi, cea a comunicării globale și a publicității ca mod de viață. Vizăm aici atât reclama ca instrument al culturii, cât și publicitatea în calitatea sa de cultură” (p. 23). Sună cumva odios, „reclama, instrument al culturii” sau „publicitatea în calitatea sa de cultură”, dar, evidențele sunt copleșitoare în acest sens. Aproape orice „produs cultural” („bunuri/servicii culturale”) nu „există” dacă nu e „marketizat”, dacă nu e pus în mecanismele de funcționare ale noii societăți. Sandu Frunză: „Din perspectiva schimbărilor culturale, cred că putem vorbi de o revoluție culturală care abia a început cu noile creații din domeniul inteligenței artificiale. Digitalizarea culturii – indiferent ce ar trebui să însemne această expresie, ambiguă deocamdată – este ireversibilă și cu consecințe imediate la nivelul vieții comunitare și personale. Ca un prim pas, putem să ne așteptăm ca roboții, de orice tip, să fie supuși unui proces similar celui de socializare prin apelul la caracteristici culturale. Cultura publicitară va fi semnificativă în acest sens” (p. 24). Încă o revoluție, cea „culturală”? Să ne fie frică de Inteligența Artificială?

Cultura Viitorului

Așa sună una dintre politicile publice propuse de Ministerul Culturii – Unitatea de Management a Proiectului. „Politica publică «Cultura viitorului» pornește de la realitatea noilor tehnologii care, în Sectoarele Culturale și Creative, sunt utilizate într-o măsură foarte mică și inegal, cu diferențe semnificative între regiunile României și între urbanul mare și celelalte tipuri de comunități. Scopul politicii este pregătirea societății, a beneficiarilor și producătorilor de cultură pentru un viitor durabil, centrat pe oameni, care integrează universul

digital. Obiectivul general asociat scopului enunțat este salvarea și punerea la dispoziție a patrimoniului cultural și a creației contemporane folosind modalități durabile, incluzive și accesibile pe scară largă, în contextul noilor tehnologii” (umpcultura.ro). De urmărit.

De culoare. Publicitate involuntară pentru „Caiete Silvane”

„Caz bizar în Zalău. Doi tineri care au furat un monument din oraș au fost arestați” (fanatik.ro). „Doi bărbați au furat și vândut vulturul de bronz de pe monumentul din Cimitirul Eroilor din Zalău” (adevarul.ro). „Au fost prinși hoții care au furat vulturul de pe monumentul din Cimitirul Eroilor din Zalău. Ce au făcut cu statueta din bronz de 100 de kilograme” (ziarulevenimentul.ro). „Doi tineri, arestați după ce au furat vulturul de pe monumentul din Cimitirul Eroilor

din Zalău” (libertatea.ro). Toate materialele de presă găsite pe net au ca sursă corespondența colegului nostru din Asociația Jurnaliștilor din Sălaj, Sebastian Olaru, de la „Agerpres”. La finalul corespondenței a inserat și citatul: „Monumentul eroilor ridicat și dezvelit în cimitirul orașului Zalău are o înălțime de aproximativ patru metri și este construit din plăci mari de granit. În vârful său, pe o placă de marmură albă, se întinde majestos vulturul roman, care simbolizează idealurile mărețe pentru care s-au luptat și s-au jertfit eroii din Primul Război Mondial și din toate timpurile, «ridicând prin moartea lor sus de tot cinstea țării și făcând-o temută de dușmani». Crucea și sabia îmbinate în corpul vulturului simbolizează cele două puteri pe care s-a rezimat neamul românesc de-a lungul timpului: credința în Dumnezeu și tăria brațelor», a scris istoricul Marin Pop, într-un articol dedicat monumentului, în Revista *Caiete Silvane*” (libertatea.ro). Și, uite-așa, a fost menționată și revista noastră prin tabloidele patriei...

„Absențelor le dai un nume”

Viorel MUREȘAN

Siluetă lirică discretă în peisajul actual, Magdalena Hărăbor și-a făcut, totuși, curaj să rupă de trei ori, în numai doi ani, tăcerea, prin câte o carte de versuri: *Mă înfășor cu lumea în foșnet de dragoste*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, *Ferestre*, Editura Eikon, București, 2021 și *Ritmul sângelui meu*, Editura Limes, Florești-Cluj, 2022. Și fiecare, în felul său, volumele ei au fost întâmpinate de semnături critice de prestigiu, fie cu o prefață ori o postfață, fie doar cu scurte prezentări pe copertă. Pe post de „introducere” în poezia autoarei am putea lua nota lui Al. Cistelecan de pe coperta cărții apărute la Eurostampa: „Dacă-ar fi toate după inima Magdalenei Hărăbor numaidecât s-ar reabilita și reactiva poetica de albastre, fulgi și visări. Iar arta numai și numai din nevoia de a găsi/regăsi vocabularul potrivit pentru candoare și pentru dragostea ca reverie. Magdalena chiar un «înrouat cîntec» făcut din «mirări albastre» ar vrea să scrie (și scrie), numai că nu vrea să piardă trenul și atunci amestecă suavele cu reale imediate, în notații fracturate și puse pe o vîrtelniță confesivă. Inocența se lasă astfel agresată, dar cu iluzia că poate supraviețui.” Cu subtilitatea-i bine-cunoscută, Cornel Ungureanu lasă, pe clapeta celuiilalt volum, *Ferestre*, următoarea însemnare: „Magdalena Hărăbor scrie o poezie a bucuriei de a fi și de a suferi că este, că visează, că își trăiește singurătatea, frica, aventura nocturnă, stările onirice; scrie despre rătăcirea în poezie și prin poezie, despre «cruțare» și «necruțare», în numele unui Eu care nu-și refuză un fel de jurnal – un jurnal al stării poetice. Magdalena Hărăbor este o poetă care nu refuză monologul aspru al singurătății. Al autodistrugerii.”

Volumul care face subiectul acestor rânduri, *Ritmul sângelui meu*, Editura Limes, 2022, e încadrat de o prefață a lui Ovidiu Pecican și un articol cu titlu elocvent, *Sensibilitate și poezie*, semnat de Mircea Moț, ca postfață. Prin urmare, dacă lectura noastră va intra în rezonanță cu idei din cele două texte teoretice, vom preciza de fiecare dată sursa. Aspectul de lirică de notație, bazată pe o imagistică echilibrată și caldă, din primele poeme, a fost bine observat de autorul postfeței și tot el constată evoluția poetesei înspre o poezie interogativ-dramatică, mai către miezul cărții. Credem, la rîndu-ne, că universul liric al noului volum e concentrat într-o secvență din poemul *Pentru ce?*. Prin forma sa interogativă, titlul sugerează nota de colocvialitate, ce devine și atribut definitoriu al poeziei care urmează: „pentru ce să privesc ce nu poate fi privit/ rămânând mereu ceva ascuns ochilor deschiși/ ram înflorit de mirare/ cu teamă răsfoiesc zâmbetul timpului/ strâns în clepsidră/ în căușul mâinii fir de așteptare/ patrie regăsită pe harta inimii/ dragostea/ curge paralel cu aceste linii ale palmei tale/ ca niște litere întoarse spre ele însele/ din care se salvează călătoria/ prin memoria visului”. Fie și numai enunțiativ, în versurile de mai sus avem harta tematică a volumului: timpul, dragostea, călătoria, memoria, visul. În ceea ce privește modalitatea poetică, felul autoarei de a-și comunica mesajul liric, credem că acesta seamănă cu un glas ce răspunde altui glas. Întreg ambientul îi transmite semnale pe care ea le transpune în limbajul omenesc al poeziei: „am dobândit răbdătoare odată cu revolta oglinzilor/ ciripitul vrăbiilor, cu fiecare ac al vântului fiecă fir al nepătrunsului”

(*Voci care nu se poticnesc*). Chiar mai sintetic și de un rafinament stilistic sporit ni se pare următorul „crez”: „absențelor le dai un nume” (id.).

În reprezentarea poetică a lumii, apelând la obiecte precum *clepsidra* și *labirintul*, autoarea le acordă o dublă întrebuintare: ca *simbol* și ca *alegorie*, ceea ce înseamnă, pe de o parte, comunicare reflexivă, iar pe de alta, tranzitivă. Astfel apare universul ei poetic desfășurat, mereu, pe două planuri: sacru și profan, cosmic și terestru, uman și transcendent: „tu/ cer între noi/ aceste cercuri concentrice desenate/ mă surprind cu acuratețea lor// se vorbește cu atâta lejeritate despre labirint/ de parcă nu ar face parte din noi// și poate e adevărat/ că nici un lucru nu e desăvârșit/ până nu vorbește el însuși/ despre felul în care s-a născut/ a crescut/ a deschis ochii/ și s-a descoperit mai gol ca niciodată/ ca, de altfel, acum/ când vorbesc singură/ rătăcind timpul pe nicăieri/ prin buzunarele flaneli./ ... / azi și mâine/ deșirându-și culoarea/ precum un curcubeu”. (*Între*

mine și cer). Într-un loc, actul poetic ne apare sub forma unui ritual, ca o ceremonie cu adânci urme de magie în ea: „din ceașca mică de cafea îmi sorb încet poemul/ 7 seri la rând”. (Pe sub șinele nopții). Din această zonă a poeziei scrisă de Magdalena Hărăbor, scrutând felul cum poeta (poetul generic) își alege materialul lexical, și-a putut extrage Ovidiu Pecican reflecții precum cea care urmează: „Printre ele el (poetul, n.n.) poate căuta parfumuri speciale, culori deosebite ori poate miza, dimpotrivă, pe evidențierea ternului expresiv, cum se întâmplă de atâtea ori în deceniile contemporaneității puse pe salvarea dimensiunii banale, cotidiene, a existenței.”

Odată ajuns la jumătatea cărții, credem că ne putem exprima și unele mici rezerve. Imaginarul poetic se naște la frontiera dintre realitate și vis, dar, făcând un pas mai mult într-o parte sau alta, textul suferă de limpezimi excesive: „uiți pădurea, dar ea/ nu/ și vine după tine/ în vis căprioarele dansează/ cărări se-mpletesc în pădurea simbol”. (Tărâmul alb). În schimb, atunci când orice extremități deformatoare ale limbajului sunt retezate, cea care are de câștigat e numai poezia: „cu degetele înghețate/ căutam pereții imaculați ai zilei ce s-a scurs/ și ni se pare că doar șoaptele/ nisipului rămân între noi/ cercurile încă nu au fost sparte/ de temerile noastre/ ascuțite ca niște creioane înțepătoare// mai e puțin până când ne vom întâlni cu/ adevărat/ în cuvântul ce ne leagă unul de altul/ cu fiecare atingere a lunii/ nicio risipă/ niciuna/ doar noi”. (Dintre mai multe nopți o aleg pe aceasta). Într-un poem, destul de extins, *Ai atâta timp... fiasco!*, dăm peste o propoziție de o normalitate placidă: „un fierăstrău taie din când în când un cer”. Izolat de context, prin puncte, acest enunț ni se pare un vers hazardat. Șansa lui atâră de sensul atribuit cuvântului *cer*. De e vorba despre arborele cu acest nume, versul e pierdut, în schimb, cu sensul de „spațiu cosmic nesfârșit...”, el trăiește. Asemenea exemple, spori-

te și administrate după principii poetice, ar putea deveni stileme, mărci personale ale unui creator.

Cu sondarea realității în cele mai umile întâmplări de viață ne întâlnim în textul intitulat *Agățate-n aer o carte un poem fragil*. Mijloacele lingvistice sunt subordonate acestei idei: recursul la asintaxism și renunțarea la tropi: „viața unei pădării/ ca și cum.../ de fapt/ nu are importanță/ la ușă litere îngălbenite/ e vremea spectacolelor de circ/ a acrobațiilor// ... // voi citi izvorul în fiecare adiere de cuvânt/ voi bea poemul/ cu setea așteptării îndelungi”. Atmosfera lirică, accentuat intimistă, își caută cale să ajungă la cititor, fie în forma monologului indirect liber, prin delegarea unui reprezentant alegoric, cum se întâmplă în *Femeia care spală pietre la râu*. În *Dincolo de perdele*, e preferată prima rută, poate ceva mai la îndemâna Magdalenei Hărăbor, care ne propune „o autobiografie de scriitor”: „ce să spun?/ a mai trecut o zi/ o noapte/ nicio schimbare în peisaj/ sau în înfățișarea mea/ aștept să ningă/ perdeaua o dau într-o parte/ foc stins în odaie/ pielea rece păstrează o dâră de soare// gutui/ struguri albi/ o pară în tabloul agățat pe perete/ natură moartă/ o felie de pepene/ pe-o tipsie neagră./ fructele imaginației/ artistului iubitor de contraste// în minute palpabile/ stând cu mine, aștept să cadă/ primii fulgi așa cum visam în copilărie/ dincolo de ferestre/ să mă joc fericită/ cu bulgării de zăpadă// Modelez ore moi ca plastilina/ în diverse forme/ nu stau degeaba/ Aștept/ candoarea să ningă/ peste acoperișul sufletului/ stingher”.

Versurile din finalul unui poem cu titlul *Câteodată se face așa* ne consolidează convingerea că în poezia Magdalenei Hărăbor a sosit un timp al vorbirii cu sine însăși: „voi avea timp berechet/ de stat de vorbă cu mine”. Pe aceeași temă, un poem de-a dreptul frumos e *Pescăruși*, resuscitând un topos marin, cu vagi ecouri ligurice dinspre *Oase de sepie*, dar și cu o revizitare a trecutului

intim profund: „uit orașul numele/ printre zăbrele roșii cerul/ piatra măcinată/ nisip fierbinte/ scutur sandalele de praf/ într-o beție a amurgului/ fără să doară sunetul/ ca și cum s-ar desprinde pământul de pământ/ într-un văzduh imponderabil/ aiuritoare sandală/ ruptă din carnea mea/ îmi ard tălpile într-un cântec despre lămâi înfloriți// aş vrea să-mi odihnesc pașii/ să mângâie iarba din vis/ când corăbiile așteaptă plecarea/ într-un golf neștiut/ zefirul mângâie valurile/ în noaptea de lămâie/ pescăruși alunecând prin gând/ tăcând/ zburând...” Începând cu titlul, întreg volumul se află sub semnul proporției, al armoniei între părți. De aceea, spre final, ideea aceasta revine în poemul *Există un ritm al sângelui*, unde, în mai multe secvențe, pașii poetului se intersectează cu aceia ai pictorului. Cuvântul și imaginea sunt cele două instrumente cu care Magdalena Hărăbor cioplește lumea, dându-i chipul poeziei sale: „[Există un ritm al sângelui]/ după care îmi măsoz neputința sau tăria// viața curge picătură cu picătură/ în grădina cu cireși înfloriți/ unde vise împletesc în cercei la urechi// cu ultime puteri/ pe șevaletul uitat/ de-un/ pictor grăbit/ se joacă/ lumina și umbra// ... // toate ale lumii converg spre senin/ pe drumul acesta lung/ pietrele se dau la o parte/ la urcuș/ fir de pământ fir de nisip/ înfierbântate sub tălpile cerului”. De-a anotimpurile încheie cele 100 de pagini ale cărții, sugerând armonizarea ființei cu ritmurile imanente ale naturii. În jurul acestei idei își construiește și criticul Cornel Ungureanu crochiul imprimat pe copertă: „Magdalena Hărăbor propune o autobiografie de scriitor, de «om care scrie», care trăiește bucuria scrisului. Întotdeauna contextul e acela care o redefinește: dimineața sau seara, iarna, primăvara sau toamna. Poezia toamnei sau a primăverii sau a iernii are modele de care se desprinde cu grație: ca și poezia «zilei». Magdalena Hărăbor e un poet adevărat, care își croiește și în această carte drumul ei.”

Carmen ARDELEAN

Mozaic retrospectiv

„Pâine cu ceva. Amintiri, ca să se știe cum se trăia în comunismul oamenilor simpli”

Liliana Nechita a mizat, în primele sale cărți, pe rolul cathartic al literaturii, căci „Cireșe amare” (2014), „Împărăteasa” (2017) și „Păpușa din noroi” (2019) s-au născut din experiența traumatizantă a exodului, a „exodului mamei” despre care a vorbit în testimonialul cu același titlu, ce a stat la baza documentarului realizat de Irina Păcurariu, la TVR. Cu volumul apărut în 2022, la Editura Humanitas, autoarea se apropie, prin rememorare, de o altă zonă delicată a experiențelor personale, cea a existenței în comunism.

Lipsită de încrâncenarea vizibilă în majoritatea cărților ce evocă perioada antedecembristă, cartea Liliane Nechita reușește să evoce pe un ton echilibrat, câteva decenii din sumbra perioadă, păstrând privirea inocentă a copilului de atunci și naivitatea subtil anticipată în motto-ul cărții – „Dacă te-ai naște într-un spital de nebuni, nu ai avea de unde să știi că toți cei de acolo sunt nebuni” (Eckhart Tolle) – și devoalată în preambulul cărții, alături de asumata dominantă autobiografică: „M-am născut în plin comunism și nu știam că era dictatură. Secretele și temerile făceau parte din noi, mâncam pâine cu ceva și continuam să fluturăm stegulețe și să cântăm imnuri partidului. Nu e intenția mea să schimb opinii sau să justific idei. Doar să povestesc cum a fost comunismul meu! Să se știe!”

Dacă primele două povestiri evocă experiențe anterioare nașterii autoarei – viața chinuită a tatălui, originar din Basarabia, decizia de a pleca de acasă la o vârstă extrem de fragedă, primii ani

de muncă în România, călătoriile cu celebrul „tren al foamei”, scrisorile către familie, fără răspuns, ce emoționează prin simplitate și firesc, căsătoria cu Ana și nașterea autoarei în zodia „decreștelor” –, celelalte treizeci și trei conturează mozaicul pestriț al vieții într-un comunism al restricțiilor, al tăcerii, al suspiciunii permanente. Două niveluri ale textului pot fi delimitate, odată cu lectura fiecărei schițe sau povestiri din volum: cel autobiografic, conturat din experiențele nemijlocite și din colportările părinților și ale bunicii și cel „monografic”, căci legi nescrise, cutume născute din restricțiile și ororile comunismului, noi patternuri existențiale completează substanța cărții. Cele mai multe erau acceptate atunci ca parte dintr-un cod ce dădea iluzia apartenenței la o lume guvernată de principii solide sau doar siguranța personală, iar cunoașterea lor treptată, cu fața și reversul, sunt parte a procesului de maturizare involuntară a copilului de atunci, de (de)formare influențată de atitudinile contrastante ale celor din preajmă sau de mediile profund viciate de ideologia vremii.

Unui tată fanatic, orbit de comunismul care îi asigurase un minim existențial, prin satisfacerea nevoilor primare i se opune o bunică habotnică, pentru care salvarea din infernul comunismului e religia și o mamă profund marcată de locul de muncă, spitalul, ce îi „oferă”, zi de zi, imaginea degradării umane, a atrocităților pe care trebuie să le suporte decreștii pe care autoarea-copil îi asociază, inspirat, puilor de broască țestoasă părăsiți, care trebuie să își găsească singuri drumul în viață. Discrepanțele dintre membrii familiei se reflectă în

principiile pe care încearcă, fiecare în parte, să i le inculce, în rigorile, în educația și în perspectiva asupra vieții. De altfel, fiecare text, cu titlu, de cele mai multe ori, rezumativ sau anticipativ, dezvăluie profunde disonanțe, viața sub semnul direcțiilor antitetice. „Maimuța și Dumnezeu” e poate cel mai reprezentativ, căci pe fondul teoriilor privind nașterea omului autoarea reușește să illustreze drama celor ce își păstrasera nealterată credința și strategiile partidului care căuta, din răspuțeri, soluții pentru îndepărtarea tinerelor generații de fiorul religios. Despre oprimarea prin varii mijloace, despre înstrăinarea de adevăratele valori umane vorbesc multe dintre textele din volum. Cenzurarea lecturilor, pregătirile și participarea la paradele pline de fast, sau la campaniile agricole, soarta celor care au avut „neșansa” de a se naște evrei sau a celor care au decis să aleagă „mirajul Occidentului” completează seria subiectelor abordate.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Avatarurile poeziei și ale poetului

Imelda CHINȚA

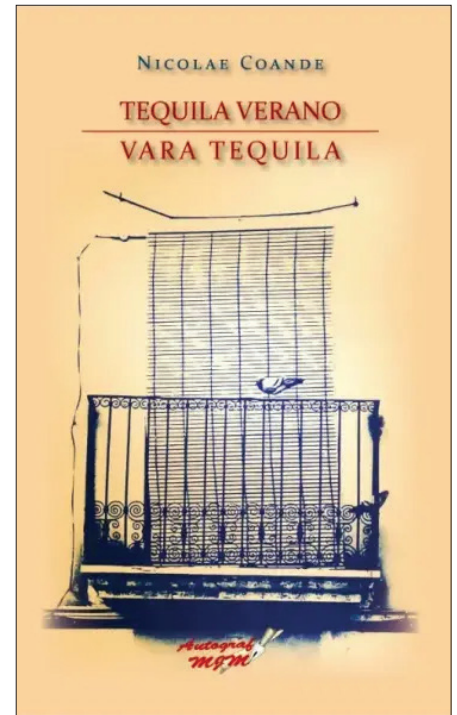
Nicolae Coande semnează un nou volum, de data aceasta bilingv, român-spaniol, *Vara Tequila*, apărut la Editura Autograf MJM, Craiova, 2022, în traducerea Laurei Cătălina Dragomir. Cartea este structurată în patru secțiuni dispuse într-un tipar narativ, scenariile lirice sunt ample și sunt gândite pe același palier al senzațiilor într-o tematică unitară. Nicolae Coande creează un poem de stare într-o desfășurare omogenă. Poemele sunt inspirate din realitatea imediată reinterpretată liric. Poetul este vehement, exigent cu sine, o voce maturată liric care exersează trezia: „Biet fluture păcălit de gramatici și zei./ Mereu un ins lipsit de suveranitate/ Cu gura plină de cuvinte gata polenizate/ Falsuri din cele care se vând la tarabe”; „Băiețe, scoate-ți din cap poezia și apucă-te/ Cu dinții de tivul materiei/ Până și un vierme e mai precis decât tine”. Discursul poematic este dozat cu aceeași intensitate, neexistând variații mari de tensiune sau supratensiune lirică. Rostirea însă este când sobră, când ironică, acidă, caustică, vitriolantă. Volumul, *in nuce*, este o renuanțare gravă a logosului, o redare a alterității: „lăsați șobolanii să vină la mine/ am la îndemână zgura eșecul stilul pervers”. Râsul este extirpat din cetate, poetului i se refuză ludicul. Nicolae Coande este o voce extrovertită ce desenează în tușe sumbre tristețea ființei. Lumea e malignă, bolnavă de efemeritate, iar poezia ia aspectul unei călătorii în interiorul copleșit de tristețe: „în-tors din infern îmi călătorește prin sânge/ cu o mână sugrum urletul/ și asta e toată poezia vieții mele”.

Vara Tequila, titlu versatil, coagulează un soi de conformism liric, care glisează spre un poem de sta-

re, de notație în care poetul observă și constată limitele într-o cheie uneori colocvială: „Sunt niște tipi care stăpânesc America/ niște tipi care stăpânesc Rusia/ și niște tipi care stăpânesc România./ Să le fie de bine./ Sunt un poet care va lăsa pământul/ așa cum l-a găsit”; „Proștii care plini de râvnă îi cer lui Dumnezeu să le năruie dușmanii/ Sunt uneori ascultați/ Așa resimt mai clar aroma minunatei sale gândiri și felul în care el/ Ne eliberează de prejudecata că are favoriți”.

Este ușor recognoscibilă aplecarea spre demistificarea existenței, alteritatea este redată liric, poemul rămâne singura marcă a identității ființei. Confruntarea dintre eul interior și realitatea degradantă ia uneori forme dramatice. Relieful este unul plan, concentrat mai pregnant pe adâncime, pe o dimensiune htoniană, iar tonul este reflexiv, autopersiflant, zeflemitor. Lumea este o ironie, iar poetul asemenea ei. Poemele redau avatarurile interioare ale ființei copleșite de neliniște: „sunt un bărbat frumos/ născut în '62 la Ierusalim după Cristos/ sunt un filozof de cafea/ non-gândirea este arta mea/ stă în puterea mea să mă ridic/ să sparg vasul/ să-mi schimb vocea/ eu sunt acel animal splendid care și taie capul îl aruncă/ în mare la peștii cei mari care i se-nchină și-l sărută pe gură/ e frig în cap aprind focul”.

Nicolae Coande creează cu discreție imagini subtile, folosește o metaforă fină, care doar uneori trădează o sensibilitate a rostirii lirice. De cele mai multe ori logosul este rece, solemn, intransigent: „norii pe mare vor aduna timpul – un bătrân adormit/ cu fața în sus,/ inima va ieși prima din cameră/ în ghetuțele copilului de alături,/ un

șiret se va prinde sub prag/ nu poți să iei cu tine pragul când pleci,/ roagă-te să nu se întâmple iarna/ când oamenii sunt mai rari și mai singuri”.

Elementele de interculturalitate și multilingvism sunt notele de identitate poetică ale lui Nicolae Coande. Spre deosebire de stilul obscur al poetului american Wallace Stevens, Nicolae Coande abordează o rostire clară, lipsită de ambiguități, în care rolul poemului și al artei ocupă poziția centrală: „sunt mai înalt decât Wallace Stevens cu doi centimetri dar mult mai/ Slab se pare cu cele 90 de kilograme ale mele înșirate pe niște oase/ Lungi (Bones, cum ar spune frăția lor americană)/ (...) / Nimic de comparat, căci poezia care e cumva «like a sock in a rooster»/ E una și afacerile alta, doar soția este unique indivizibilă o fustă-faust/ Și ca să rămână așa precum rostise clar ea i-a vândut după deces cărțile/ Distrus scrisorile iar cei

care se amuză sau o critică pentru holocaust/ Ar trebui să înțeleagă poate că numai astfel poate poetul să fie al său.// Tandru *onlie begetter* instigadorul propriei minți mult după *enterprise/ Când ne-a lăsat suav sarcastic «his grand pronunciamento and devise»*”.

Poezia, cândva sursă de hrană pentru supraviețuire, nu mai este la fel de proteică, nu mai hrănește, ci distilează. Poemele urmează scenariul într-un registru grav, pe tema fortuna labilis. Destinul implacabil al poeziei și al poetului este redat plenar de Nicolae Coande – un observator abil, dotat cu un vizionarism pe alocuri descurajant: „Puteam să jur cândva că omul are nevoie de poezie cum are leul de carne/ zilnic/ dar de când am aflat că fiara trebuie să mănânce 7 kilograme pe zi pentru a/ fi în formă/ nu mai sunt atât de sigur. E posibil să supraviețuim și fără. (...)/ multă

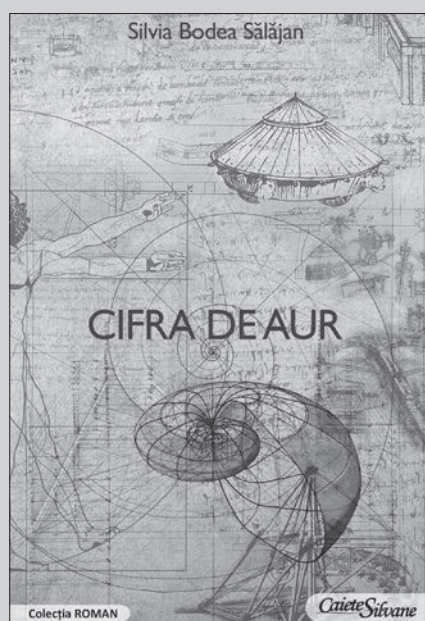
vreme nu am înțeles nefericirea literaturii și nici astăzi nu cred c-o/ înțeleg/ (...)/ Să bem pentru înfrângerii/ și pentru felul subtil în care vom fi citați și îngropați cândva”. Speranța pare extirpată din cetate, lumea se află în delirul hegemoniei, iar poetul reconsideră tonul apăsător al psalmistului: „O haită și nimeni să ne ajute sub gluga iernii./ Uneori Dumnezeu târăgănează”. Existența se construiește ca un șir nesfârșit de convenții, de simulări și disimulări, lirismul este unul al crizei, iar poemul devine o aspirație spre o eliberare lăuntrică de sub zodia tulburătoare a lui Cronos. Cartea ia înfățișarea unui jurnal liric în care poetul se construiește, deconstruind realul, arta înseamnă a îndrăzni, timiditatea fiind o cutumă a ei: „M-am prefăcut că scriu poezie așa cum simulez că iubesc./ (...)/ Timiditatea în artă nu e o scuză”; „Când voi

îmbătrâni voi deveni un stâlp de lemn un totem/ de care oamenii își reazemă bicicletele/ și nu știu dacă să iubesc sau să suprim”. Geografia placentară și cea spirituală cobitează în secvențe lirice inedite: „nu mi-aș fi închipuit în eonul căm-am odihnit în palatul calm/ din pântecele mamei. Acolo am citit totul./ Eram acasă printre blânzii refuzați ai lumii/ (...)/ și cum aș putea uita cravata roșie de pionier pe care partidul/ mi-a încredințat-o până în ziua când am ars-o cu fierul de călcat”. Simetria tematică și viziunea unitară accentuează maturitatea poetică a lui Nicolae Coande. Ilustrațiile cărții sunt în esență instantanee fotografice menite a completa scenariul discursiv care surprinde instantanee interioare. *Vara Tequila* este o producție lirică asumată, ce surprinde progresiv avatarurile intrinseci ale ființei dominată de neliniște.

A apărut la Editura „Caiete Silvane” în colecția „Roman”, volumul „Cifra de aur” de Silvia Bodea Sălăjan.

Silvia Bodea Sălăjan s-a născut în localitatea Răstolțu-Deșert, comuna Agrij, județul Sălaj. Este autoarea volumelor de versuri: „În căutarea Graalului” (Ed. Silvania, Zalău, 2002); „Talanți risipiți” (Ed. Silvania, Zalău, 2006); „Chivot jefuit” (Ed. Silvania, Zalău, 2008); „Suburbiile șarpelui” (Ed. Palimpsest, București, 2011); „Primejdia tăcerii” (Ed. Palimpsest, București, 2013); „Pelerin la poarta cerului” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014); „Limita umbrei” (Ed. Palimpsest, București,

2016); „Serbările luminii” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2018); alte volume publicate: „Povești din lumea lui Tudor” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009); „Satul Răstolțu-Deșert – metafora unei iubiri. Monografie” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009); „Tudor și Tania în lumea poveștilor” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2016); „Sechestrați de Corona”, proză scurtă (Ed. Limes, 2020); „Singurătatea celor învinși”, roman (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021), „Libertatea din colivie” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2021), „Cui îi pasă?” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2022). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, al Uniunii Scriitorilor de Limba Română – Chișinău, al

Asociației „Cartea – izvor de cultură” și este cetățean de onoare al comunei Agrij.

Gheorghe
MOGA

Un martor la înmormântarea lui Lucian Blaga

Obişnuit cu cercetarea arhivelor, profesorul de istorie Nicolae Afrapt este autorul unor lucrări despre destinul comunităţii săseşti din Sebeş, despre participarea românilor de pe Valea Sebeşului la Primul Război Mondial, despre învăţământul liceal din burgul de ale cărui „colţuri, făpturi şi privelişti” s-a legat şi Lucian Blaga în anii cât a frecventat gimnaziul evanghelic pe frontispiciul căruia se păstrează inscripţia *Bildung ist Freiheit* (Cultura e libertate).

Cu cartea *Lungul drum al sebeşenilor şi lăncrănjelor pentru descoperirea marelui poet Lucian Blaga*, apărută la Editura clujeană Argonaut, Nicolae Afrapt se apropie de realităţile socioculturale ale ultimelor decenii. Fiindcă drumul spre cultură, spre realizarea intelectuală i-a fost marcat de „propriile poticneli” şi de rigorile regimului comunist şi a presupus eforturi recuperatorii de durată, autorul a ţinut să includă în titlul cărţii o sintagmă din titlul unei piese a dramaturgului american Eugen O’Neill (cu referire la *Lungul drum al zilei către noapte*, 1982). Cartea cuprinde un Prolog, urmat de patru capitole (Amintirile şi întrebările unui licean de la înmormântarea marelui poet Lucian Blaga, Peripeţiile statuii lui Lucian Blaga din inima Clujului universitar la marginea satului natal, Festivalul Internaţional „Lucian Blaga” Sebeş. O poartă larg deschisă spre descoperirea şi cunoaşterea vieţii şi a operei marelui poet, Cazul „Sala de sport din Lancrăm” sau despre adevărul cunoaşterii marelui poet, filozof şi dramaturg – Lucian Blaga) şi un Epilog.

Mai bogate în informaţii de istorie literară locală şi nu numai sunt capitolele I şi III. Deşi a citit „unele pagini emoţionante, scrise de autori consacraţi”, despre „întâmplarea” petrecută în mai 1961, în cimitirul din Lancrăm, al cărei martor a fost, Nicolae Afrapt aşterne pe hârtie trăirile acelei zile tulburătoare. „Vinovat” de participarea la acest moment trist se face profesorul de limba şi literatura română Valeriu Oros care alege un grup de elevi din clasa a IX-a, ai şcolii unde învăţase Lucian Blaga, devenită între timp Şcoala Medie Mixtă Sebeş, conştient fiind că prezenţa acestora era firească şi necesară. Ajunşi în preajma bisericii, elevii sunt impresionaţi de mulţimea de oameni, unii, cei mai numeroşi, în port naţional (lăncrăjenii), alţii în ţinută de oraş. „Făceau o notă aparte «nişte domni» solizi care stăteau singuri sau în grupuri de două-trei persoane. Mi se părea că lumea se fereşte de ei”. Grupul de elevi în uniforme se destramă; aceştia trag cu urechea la ce vorbesc bărbaţii („auzi,

mă, să nu lase să-l îngroape între popii cei bătrâni!... să vrea să-l ducă în capul satului... să aveţi grijă ce vorbiţi că-i plin de securişti”) şi femeile („Ce or avea oare cu el? Să nu-l lase să-l îngroape lângă tatăl său! Ce va păţi oare popa nostru? Îi va da copiii afară din şcoală... să nu-l închidă, Doamne!”). La un moment dat, în dangătul clopotelor, îşi zăreşte profesorul urcat în camionul ce aducea sicriul marelui dispărut. Pentru elevi, cei sosiţi cu camionul erau fireşte necunoscuţi. Nu şi pentru profesor: „În după-amiaza acelei zile, de 9 mai, un camion, însoţit de scriitorul Teohar Mihadaş şi câţiva studenţi, printre care şi viitorul poet Ioan Alexandru, aducea de la Cluj sicriul cu corpul neînsufletit al poetului-filosof Lucian Blaga”. Impresionaţi au fost elevii şi când au ascultat *Verşul* cântat de corul local.

Întrebările şi curiozităţile despre Lucian Blaga i-au cuprins mai ales pe cei tineri: „A fost momentul când s-a semănat în sufletele noastre tinere sămânţa dorinţei de a descoperi opera blagiană”. Abia mai târziu va afla răspunsul la întrebările pe care şi le-a pus timid în gând: de ce numele lui Lucian Blaga nu se găsea în manualele acelor ani, de ce la înmormântarea lui au fost aşa puţine cadre didactice. Capitolul acesta se încheie cu două fişe biografice ale unor intelectuali curajoşi: preotul satului Lancrăm, Ion Laşiţă, şi profesorul de limba şi literatura română, Valeriu Oros. Preotul, cunoscând rugămintea testamentară a poetului, exprimată în 1957, la ultimul său drum în Lancrăm natal, a înfruntat autorităţile locale care „au dorit să nu-l înmormânteze în mijlocul satului, lângă biserică ci la marginea satului”. Profesorul Valeriu Oros „a fost un om de curaj, de atitudine şi de opinie... Nu scăpa niciun prilej de a strecura în faţa elevilor date despre viaţa şi opera lui Lucian Blaga”. Ajuns conferenţiar la Institutul Pedagogic din Baia Mare, Valeriu Oros a evocat, mai târziu, în articolul „Lucian Blaga pe retina – 50 de ani de la trecerea în nefiinţă” (din *Nordul Literar*, nr. 5, mai 2011), atmosfera tristă şi încărcată din ziua înmormântării.

Fireşte că, în anii studenţiei, fostul licean şi-a lărgit sfera cunoştinţelor despre Lucian Blaga [apăruseră, între timp, volumul de *Poezii* (1962) şi *Hronicul...* (1965)], dar dorinţa de a-şi apropia şi filozofia lui Lucian Blaga îl stăpâneşte. Revenit ca profesor pe meleagurile natale, are şansa de a urmări activităţile din cadrul Festivalului Naţional de Poezie „Lucian Blaga”.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Marcel LUCACIU

Neliniști răzlețe (IV)

Am străbătut, în lung și în lat, „patria de pământ”. Am ascultat freamătul pădurii, vuietul cascadelor și cadența valurilor, surprins de frumusețea plaiului mioritic. Am zăbovit, pe atâtea peroane, învăluit de „tristețea trenului ce pleacă”, mereu așteptând clipa aceea faustiană. Poate că ea a venit, strecurându-se în sufletul vacant, dar nu am știut, atunci, *cum* să o întâmpin...

*

La ceas târziu, când amintirile se strecoară în sângele nostru, precum un șarpe prin păduri crepusculare, anii copilăriei, chipul tatălui și surăsul mamei din satul imaculat se înscriseră într-un timp cu totul aparte: *mai mult ca prezentul...*

*

Trecutul ne însoțește ca o umbră, luminându-ne prezentul cu amintiri vii ori difuze ce se furișează în sufletul învăluit, uneori, de nostalgii duioase, alteori, de melancolii surzătoare. Viața trece ca o străină frumoasă, privind, cu egală indiferență, la dramele și comediile umane, la destinele împlinite sau frânte de capricioasa istorie.

*

Amintirile sunt ecurile unor despărțiri ce se pierd în negura vremii asemeni unui fâlfâit de aripi albe, pe bolta cerului senin. Tot ce putem măsura doar cu bătăile inimii e deopotrivă dragoste și amintire...

*

Atmosfera sufocantă din vremea regimului ceaușist, interminabilele cozi la alimente, marile defilări înflăcărâte, limbajul de lemn și, mai ales, interzicerea libertății de exprimare i-au determinat pe mulți dintre scriitorii români să aleagă calea exilului. E greu să trăiești în limba română, într-o țară străină, fie ea și America...

*

Farmecul Clujului de odinioară se stinge, lent, în spatele semafoarelor roșii, pe străzile tot mai înțesate cu automobile luxoase și semiroboți, cu magazine occidentale și prețuri năucitoare. Viața însăși este, aici, un imens bazar în care spiritul studentesc și boema literară parcă nu-și mai găsesc locul.

*

Câteodată, simt nevoia să mă întorc în trecut (cu predilecție, într-un trecut literar), să (re)iau din biblioteci sau anticariate (câte mai sunt!) cărți atinse de patina vremii, cu foile ușor îngălbenite. Năvala anilor nemiloși nu le-a putut răpi nici valoarea intrinsecă, nici farmecul inefabil. Cărțile deschid ferestre spre o altă lume...

*

Textele de frontieră (amintirile, memoriile, jurnalele) se constituie într-o permanentă „căutare de negăsire”

a timpului revolut, într-un admirabil exercițiu de sinceritate prin intermediul căruia, lăsându-se purtat de fluxul rememorării ardente, eul profund se dezbracă de prejudecăți, uitând de capricioasa posteritate.

*

În pofida unor veacuri mercantile și meschine, Poezia a recuperat, mereu, primordiala inocență, starea de cântec și clarul de inimă grație acelor „zânatici” imperturbabili care au slujit-o ca pe o regină. Nu este vorba, aici, despre lirica zgomotoasă, absconsă ori alambicată, ci despre cvasiuitata Poezie originală, văzută ca un ceremonial al rostirii curate; o Poezie pe cât de simplă, pe atât de profundă.

*

Poezia este sublima răzvrătire a celor care trăiesc intens, iubind și urând cu egală disperare propria lor viață, paradoxal, încătușați de nostalgia libertății absolute.

*

M-am întrebat, adesea: de unde vine lumina aceea caldă și generoasă, în lumea nevăzătorilor? Eu cred că izvorăște din sufletul ce rămâne singura fărâmə divină din noi. Parafrazându-l pe Antoine de Saint-Exupéry, când ochii sunt orbi, inima începe să vadă, mai limpede, *totul...*

*

Bătrânețea e o haină veche și prăfuită, purtată, cu greu, la răspântia vieții, de trupul trist și veștejit. Părinți sau bunici, unchi ori mătuși, bătrânii vin dintr-o lume de mult apusă, ce mai trăiește doar în amintirile lor înfiorate de nostalgia tinereții. Îi privim, deseori, cu o nemeritată asprime, căci ni se par demodați, neglijenți, uituci și săcâitori. Alergând prin tumultul cotidian, de parcă viața ar fi un maraton neîntrerupt, existăm, rezistăm și ne împiedicăm de aceste umbre ale trecutului, umbre ce au fost, cândva, piscuri semețe. Încă nu înțelegem că mâine le vom lua locul, că mulți dintre noi vom deveni, rând pe rând, pietre de moară pentru alte și alte tinere generații...

*

Uneori, viața poetilor este pe cât de scurtă, pe atât de furtunoasă și imprevizibilă. Încercând să smulgă faustiană clipă din urgia cotidiană, unii își mistuie propria existență în căutări savante, navigând pe apele religiilor orientale, ale științelor și ale filozofiei, uitând, în schimb, că dintre toate științele, cunoștințele și avuțiile lumii noastre „rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea” (Corinteni, I, 13).

*

Cine îl iubește pe Dumnezeu nu este niciodată singur.

Înțelegerea fără de folos

Menuț MAXIMILIAN

Un peisaj sufletesc deprimant apare în *Fruntea și inelarul*, prima carte de poezie semnată de Daniela Fulga, apărută la Editura Grinta, Cluj-Napoca. Este vorba de problema cuplului înțeles ca permanentă dinamică a neașezării și neliniștii. Daniela Fulga scrie un lirism reflexiv, propune un personaj feminin care acceptă respingerea și negarea, monologul poetic dezvoltând până la epuizare această stare rar întâlnită în poeziile de dragoste, cu atât mai mult cu cât vocea lirică asumată în carte este vocea unei femei.

Ca viziune artistică, volumul este omogen, iar impactul asupra cititorului se produce de la primul la ultimul poem. Femeia îndrăgostită de aici se percepe „precum o cocotă bătrână”, care „se dă cu sulimanuri pe față/ (...) / strălucitoare și necurată este/ în ochii străinilor care o vor iubi”. Cu așa premisă, finalul este previzibil pentru femeia care nu știe să se facă iubită: „Floare-de-margine-de-drum,/ ai înflorit doar pentru tine”. Poemele sunt într-un continuum de reflecții lirice. Faptul că poeziile nu au titlu privilegiază o lectură fluentă, iar cartea pare o vorbire monologată a unei femei lucide în eșecul ei relațional, dar care nu renunță la iubire.

Niciun reziduu de orgoliu nu străbate țesătura textelor, vocea femeii este aspră în primul rând cu sine, iar imaginea bărbatului nu suferă cu nimic, dimpotrivă. Discursul liric din *Fruntea și inelarul* propune o conștientizare a neputinței de a trăi fericit, o stranie acceptare a neputinței de a se face iubită. Femeia pare o învinsă.

Blândețea abulică se întâlnește cu tăietura rece a reflecției, iar îndrăgostita își asumă o identitate însingurată, a cărei putere de seducție este diminuată dramatic tocmai prin incidența ideii asupra afectului. O intelectuală sentimentală este femeia conturată în poemele semnate de Daniela Fulga, fără nicio șansă în dorința arzătoare de a forma un cuplu. Ea se complăce într-o oglindă identitară respingătoare și nedezirabilă pentru bărbat, așadar o acceptare a condiției de respinsă constant și, în fond, o acceptare a urâteniei induse de atitudinea indiferentă și crudă a bărbatului, care îi spune direct: „îmi caut o femeie! îmi caut o femeie! (...) după aceea,/ coși toate cuvintele crescute de-a valma/ în jurul *animalului pe moarte*” sau: „sedu-mă! sedu-mă! (...) apoi/ cu tăișul ascuțit al fragilității/ îi reteză răsuflarea”. Ea este paralizată de brutalitatea cuvintelor bărbatului, orice gest feminin de seducție fiindu-i străin. De fapt, este un cerc vicios – bărbatul este crud și agresiv, feminitatea ei este diminuată, strădania de a se face iubită nu există, femeia mută totul în plan mental, eșecul relațional este astfel garantat. În compensare tristă, apare urâtenia acceptată și permanenta reflexie intelectualizantă și ușor pedantă care frizează ridicolul.

O cheie de înțelegere a acestei desfășurări lirico-reflexive a disperării acceptate este ghemul identitar care se țese în jurul bărbatului iubit. El este, pentru îndrăgostita respinsă, bărbat râvnit și tată de o asprime fără drept de replică. Deopotrivă iubit

pretențios și tată crud, bărbatul tiranic din *Fruntea și inelarul* dă sens existenței femeii, care nu se poate desprinde de el: „urâtenia, cruzimea și umilirea/ apropiere mai mult./ noduroase și scurte,/ firele urzelii sunt tot mai puternice./ ele țeș neconținut și strâng laolaltă/ femeia de copil,/ femeia de bărbat,/ femeia de tot ce-i este drag”.

Așa se poate explica și faptul că senzualitatea se dovedește insuficientă, simțul elementar fiind înlocuit cu sentimentul. Este prea mult sentiment în zona relației amoroase, iar acest aspect îl irită permanent pe bărbat. El ar vrea mai multă seducție acolo unde este doar sentiment. Dar jocul seducției îi este străin femeii de aici. Mai mult, ea face greșeala de a împleti sentimentul în idee. Atitudinea sentimental-reflexivă a femeii îl îndepărtează pe băr-

bat, care devine violent în limbaj și atitudine. Reacția femeii este aceeași, o împletire confuză a sentimentului și a ideii, o diminuare dramatică a senzualității, care implică o diminuare a forței de seducție, astfel încât cuplul pare imposibil.

Tema iubirii în registrul dramatic al neîmplinirii este veche, dar în poeziile din *Fruntea și inelarul* se colorează diferit, pentru că femeia nu vrea mai mult și își vede identitatea în termenii aspri pe care bărbatul iubit i-o creionează. Într-o psihologie cenușie a învinsei, femeia se complăce ca într-o ramă destinală a eșecului, iar fuga/separarea de bărbat pare imposibilă.

Pentru femeia creionată în poeziile Danielei Fulga, bărbatul are o autoritate de *pater* neiertător. Poate că încurcătura psihologică a acestui cuplu ciudat se formează tocmai pentru că iubitul are autoritatea paternă formatoare, intolerabilă, cu o ascendență evidentă asupra unei femei care nu mai este tânără și suplă în acceptarea observațiilor, ci matură și (prea) gravă în încercările de a înțelege propensiunile aspru-formatoare ale bărbatului. Ea intră într-un cerc al suferinței fără ieșire, pentru că acceptă că bărbatul are dreptate în observațiile și reproșurile pe care el i le face mereu, iar acestea sunt ca niște fire identitare tăioase: „fascinația erorii,/ o cută adâncă între ochi./ între marginile greșelii,/ tinerețea târzie îndepărtează tot mai mult/ orice/ urmă/ de afecțiune,/ câștigul anevoios și cald al maturității cenușii”. Femeia, în maturitatea ei rigidă, înțelege și acceptă că bărbatul are dreptate, dar nu se poate schimba. Din pricina înțelegerii și acceptării, ea este umilă, revolta îi este străină și orgoliul învins. Ea percepe și înțelege comportamentul ostil și cuvintele grele ale

bărbatului iubit ca pe o naștere irepresibil revelatorie, o naștere târzie a femeii urâte și proaste, tocmai în lumina unei iubiri fără rest. Cu un asemenea comportament retractil, incapabilă să vorbească despre iubire altfel decât prin trup dăruit, bărbatul nu o poate accepta ca femeie a lui și nu o poate iubi. Probabil comportamentul aspru al bărbatului este determinat de această înțelegere fără replică a femeii care îi paralizează capacitatea de a se schimba. El observă că Ea nu mai are psihologia imberbă a unei adolescente – care s-ar putea revolta sau s-ar putea schimba ghicind subtil – copilărește sugestiile bărbatului-tată. Ea este (prea) matură, acceptă respingerea și se leagă și mai tare de bărbatul iubit. („urâtenia, cruzimea și umilirea/apropie mai mult”, spune ea). De unde ușorul halou ridicol al femeii îndrăgostite fără rest, un halou de pribeagă însingurată pe străzile orașului („prin ochiul iernatic vezi clar/ siluete bărbătești și femeiești/ umblând în spațiul lor privat cu un rost,/ cu un rost numai de ele închipuit// dar flacăra zilei/ rămâne acest trup sau celălalt/ în viața lor casnică, străină de tine”), de însingurată plângăcioasă fără speranță. Este un cerc vicios, căci bărbatul îi spune toate astea, iar identitatea cenușie este asimilată imediat într-un for identitar adânc și foarte păgubos. Femeia se prăbușește tot mai mult, însușindu-și dureros atributele dezastruoase pe care i le creionează bărbatul iubit – cuvintele lui aspre sunt pentru femeie paternale, ziditoare de identitate, descoperitoare de identitate și nu suportă replică.

Este forma supremă de iubire imposibilă: a te naște din cuvintele grele ale bărbatului iubit fără putință de tăgadă. Personalitate doborâtă de cuvintele bărbatului iubit, femeia își descoperă noul

chip urât cu un fel de prostească încuviințare. Este ca și cum s-ar naște târziu în viață, din cuvintele grele ale unui bărbat. Ea nu are puterea să nege aceste cuvinte, căci dacă le-ar nega, simte că s-ar nega pe sine. Este un fel de legătură imposibil de dat la o parte, atâta vreme cât bărbatul îi este tată aspru și iubit neiertător, care o respinge tot timpul.

Poate doar un orizont al transcendenței ar mai putea salva. Dar acest orizont nu există. Sau dacă există, femeia-cocotă-bătrână își asumă identitatea urâtă și neiubită în acest orizont care i-o confirmă „în oglinda târzie a adevărului”. Toate poeziile din *Fruntea și inelarul* sunt curajoase mărturisiri identitare ale unei femei urâte, neîndemânate, însingurate în propriile ei înțelegeri juste, de altfel, care țes, cum singură o spune, „o înțelepciune fără de folos”. Înțelegerea aceasta fină și justă îi diminuează senzualitatea și îi anulează puterea de seducție, iar bărbatul o respinge.

Primul volum de poezii semnat de Daniela Fulga merită citit tocmai pentru a vedea într-un lirism reflexiv portretul unei femei care are curajul să-și recunoască neajunsurile – stângăcia în relaționarea cu bărbatul iubit, incapacitatea de a comunica simplu și de a se face iubită, urâtenia –, o femeie „floare-de-margine-de-drum”, cu o existență marginală până la dispariția în anonimul pierderii impulsului vital elementar. Profesoară de Limba și Literatura Română la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița, autoare de manuale de literatură și de studii critice, Daniela Fulga vine într-o nouă ipostază, de poetă, în fața cititorilor. Vă invităm să descoperiți o poezie reflexivă, în care vă veți regăsi cu toții. Deoarece dragostea este subiectul de care nimeni nu este străin.

Mihaela MERAWEI

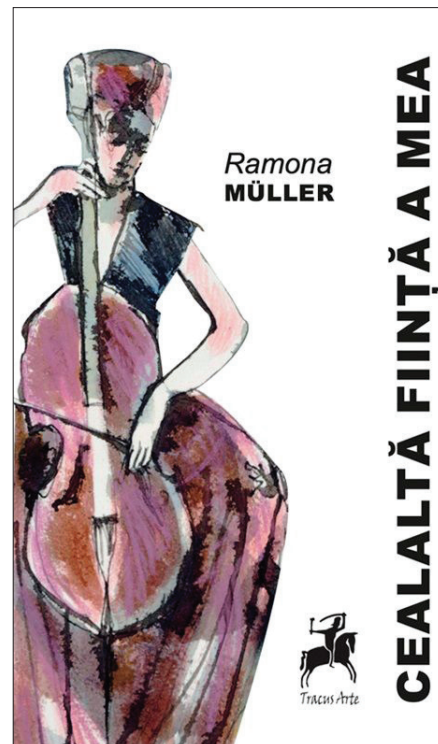
Cealaltă parte a ființei

Noul volum de poezii al scriitoarei Ramona Müller, *Cealaltă ființă a mea*, apărut de curând (2023) la Editura Tracus Arte, într-o frumoasă prezentare grafică, vine ca o manifestare decisivă a harului și capacității sale lirice, cum spunea semnatarul cuvântului însoțitor al cărții, criticul Christian Crăciun: „Prin acest volum, poezia Ramonei Müller se esențializează și se amplifică în același timp”. Afirmatia exegetului are la bază nu doar progresul și stilizarea incontestabile ale poeziei autoarei, dar și modul cum și-a structurat volumul în discuție, pe de-o parte el fiind constituit din poezii scurte, puternic simbolice – voi da ca exemplu prima și ultima creație, respectiv *stare*: „e bine/ să fii scriitor/ pe coperta I/ a mileniului III” și *studiu de caz*: „negreșit nu ești tu/ sâmburele Judecării de Apoi” –, pe de altă parte, centrul volumului fiind ocupat de două prozopoeme: *Mama Gea și Omul și epoletii azurului*, cu rol de expansiune a eului liric, poeta simțindu-se pregătită pentru o nouă treaptă evolutivă. În jurul acestor piloni structurali gravitează texte lirice metaforice, cu un puternic fior liric, a căror tematică diversă, cum ar fi: viața, timpul, creația și creatorul, destinul, copilăria, condiția omului, țara etc., vor transborda cititorul într-un carusel poetic, ce-l va determina să parcurgă, cu fervoare și curiozitate, fiecare text, până la ultimul.

Personalitatea bine conturată a Ramonei Müller din cotidian se reflectă cu fidelitate în oglinda poeziilor sale. Poeta își asumă eul liric, ea fiind în același timp „femeia momentului/ [care] intră în expoziții/ și salivează în fața borcanelor de amintiri”, devenind melancolică ori duioasă, dar și „mireasa robilor” sau „fluturile/ care luptă cu o grămadă de vrăbii”, iar atunci când nu va mai fi fluture, va fi „preot/ și va ridica/

fără grabă/ slavă lui Dumnezeu/ din partea nectarului”. Această metamorfoză continuă a sinelui autoarei nu poate avea loc decât în și prin poezie, pentru că doar „poetii păstrează/ cioburile/ big bang-urilor/ o mare implozie de cuvinte” (*sclipici*), pentru că „*fiecare este rege în lumea lui*” poetică, astfel „cu mâinile suflete/ cu un cot sprijinit pe birou/ și cu degetele prinse de un stilou chinezesc/ (...) ros de incertitudini/ și de indecizie/ rege al nebunilor/ se hotărăște să doneze/ (...) un poem de veci”. La această viziune poetică superbă, legată de creație și creator, Ramona Müller aduce o argumentație, pe cât de simplă, pe atât de profundă: „înăuntrul suntem cu toții/ și câinii/ și păsările/ și nebunii”, închiși între copertile sufletului. Cu alte cuvinte, poeta ne îndeamnă la prezență de sine și la fericire interioară, așa cum afirma și Pitagora: „Marea știință de a trăi fericit este să trăiești în momentul prezent”.

Chiar dacă „viața este un miriapod” cu „picioare asfaltate”, care pare să scape de multe ori de sub control, mai ales prin viteza sa de derulare, instanța, prin reflexivismul de care dă dovadă, are puterea de a penetra orizontul limitat al aparențelor realizând astfel: „ce-am fost ieri/ azi nu mai sunt/ îi răspund moderatorului/ la interviul absurd/ (...) pentru a fi ce-am fost cândva/ am donat tot viul din mine”. Descoperirea vine din interior, cum și liniștea, cum și adevărul, căci în interior zace de fapt sinele nostru divin, „*cealaltă ființă*” conectată cu sursa de energie, iubire și poezie, de ce nu, care ne aduce pacea și împlinirea, rotundul de care avem nevoie să ne reîntregim. „Acum îmi doresc/ să adorm cu zâmbetul de botez/ și așternut/ să-mi fie primul rând de frunze/ cealaltă ființă a mea/ să despartă răpciunile/ de femeia care

se apropie/ tot mai mult de mine” (*interviul*).

Nevoia de frumos, de liniște și înțelegere, aduce un plus de puritate metaforelor, simbolul copilului și al copilăriei rarefiază aerul liric al poeziei autoarei: „copiii pământului vând păsările cerului/ după ce le dezleagă/ lanțurile aripilor/ zburătoarele trag de ele/ asemenea halterelor/ smulse din rădăcina vieții// de sub pleoapele cerului/ ploile se nasc indecis/ și se întind pretutindeni/ se prăbușesc apoi în găleți/ ca niște migrene/ astfel se marchează foamea latentă/ (...)// am plecat la plimbare cu viața miriapodă/ este prea multă umezeală și puțin mercur/ în tomberoane/ alunec/ alunec/ mă târăsc condamnat de sângele străzii// sub paltoanele de ceară/ se topește dorul de oameni/ iar pâinea și apa sunt/ doar iluzii pentru/ oase zdravene” (*descătușare*).

Prinsă între sentimente intense, marcată de trăiri personale pătrun-

zătoare, dar și legate de societate, observator fin al vieții oamenilor, poeta Ramona Müller pendulează între cerebral și sentimental, versurile fiind când reci și tăioase ca lama de oțel a realității, când melancolice și reflexive, marcate de un „dor de înălțimi/ [care] face poemul să crească/ din smintitele simțuri”, acel dor profund de iubire și atașament, poeta nefiind alta decât femeia plină de temperament, fler, dar și sentimentală și tandră atunci când iubirea o cere. „femeia cu pantofii roșii lăcuți/ sparge geamurile vitrinei/ și coase toate cioburile/ cu degetele pline de sânge// (...) desculță este mult mai frumoasă/ (...) nu se teme nici de sărut/ nici de pașii însângerați” (*femeia cu pantofii roșii*).

Nu voi încheia incursiunea mea în volumul „Cealaltă ființă a mea”

înainte de a face o scurtă radiografie a celor două prozopoeeme. Dacă în *Mama Gee și Omul* poeta se bazează în construcția poeziei pe o legendă aborigenă și cunoștințele sale vaste din domeniul geografiei (Ramona Müller este absolventă a Facultății de Geografie a Universității din București), textul fiind învăluit în mister și trimiteri inspirate, totemuri și imagini luxuriante, cel de-al doilea prozopoeem, *epoletii azurului*, este ca un strigăt interior, o călătorie în adâncul ființei, dincolo de palpabilul vieții, pe tărâmul neființei, de unde și multitudinea de întrebări și imagini difuze, dar este și un caleidoscop al vieții și morții, o introspectivă asupra tuturor întâmplărilor prin care trece sufletul unui om pe parcursul unei vieți, emoția și durerea din acest

text fiind apoteotice. Imaginile se amestecă întocmai unei căderi în gol, atunci când viața ne depășește, trecându-ne prin furcile ei caudine, fără să înțelegem de ce. Acest urlat de durere interioară se va resimți pe tot parcursul cărții, finalul fiind elegiac. „de când a căzut în mine o stea/ zenitul și nadirul/ îmi sunt totuna” (*interior*). Salvatoare a acestei dureri nu poate fi decât „o transfuzie cu iubire”, cu iubire de sine, în primul rând, pentru că dacă vrem să ajungem cu adevărat la *cealaltă parte a ființei* noastre, nu o putem face decât cu flacăra iubirii de sine aprinsă, pe care poeta Ramona Müller o asociază cu cea a poeziei și bine face, pentru că tot ce făurim cu sufletul este scutul și lumina în fața *Judecății de Apoi*, este urma noastră prin acest timp, prin această viață.

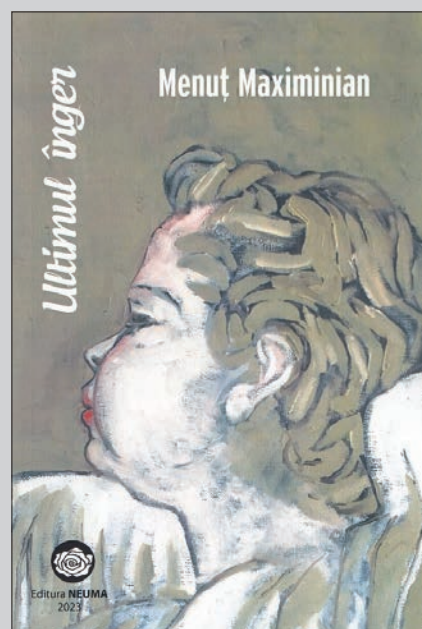

Îngeri la ferestrele caselor

Alexandru JURCAN

În general, cărțile de poezie au un conținut eterogen. Excepția înseamnă sondarea aceluiași univers poetic, mereu inspirator. Ceea ce e foarte dificil. Nu și pentru Menuț Maximinian, care scrie o carte de poeme în care îngerul e omniprezent (*Ultimul înger*, Ed. Neuma, 2023). Un înger păzitor, între sacru și profan. Mereu atent la viața oamenilor, lipindu-și fețele de ferestrele nocturne, ghicind lumina focului în vatră. Crucea crește din pământ, iar îngerul e un bibelou, mereu răsfățat pe raftul de cărți, împlânzind lumea ca un „pahar al biruinței”. Cine îl mângâie pe înger? Cine îl salvează de la solitudine? Dumnezeu i-a dat îngerului o mamă protectoare, care are și ea aripi, cu care îmbrățișează lumea. Lângă păsări albastre și oi de mătase, îngerul gustă merele coapte. O armonie onirică, vătuită, domină și domolește orice dureri. Sunt zile în

care îngerul poartă biserica în brațe. Imagini sacre, suprarealiste, domolite de sfătoșenia strămoșească seculară. Mereu tablouri incredibile, percutante, vânturi și ploi, miros de tămâie, urmele ultimului înger coborând din liniștea Cerului. Și ce face când atinge pământul? Se umanizează, e „om cu barba aspră și colțuroasă”, încercând să priceapă mintea omului. De pe creasta muntelui, oamenii ating cerul și adună rugăciunile „precum mierea în stupi”. Oare devine îngerul muritor în fața icoanelor? Uneori stă în copac și numără oamenii. Măinile lui au „degete-franjuri” și aștern vise pe „perna de otavă”. Îngerul e conștient că „rostul lumii s-a pierdut”, de aceea cetele de heruvimi se ascund sub perdeaua norilor. Deodată, îngerul se retrage, „să nu-l vadă lumea plângând”. Intră într-o clepsidră încremenită în timp. Ce va urma?

Cartea lui Menuț Maximinian e sacralitate diafană, ruralitate pereză, credință limpede, dar și foșnete premonitorii frisonante. O carte de citit și recitit, deoarece „e timpul să deschidem larg inima și ochii”.

Literatură și interdisciplinaritate

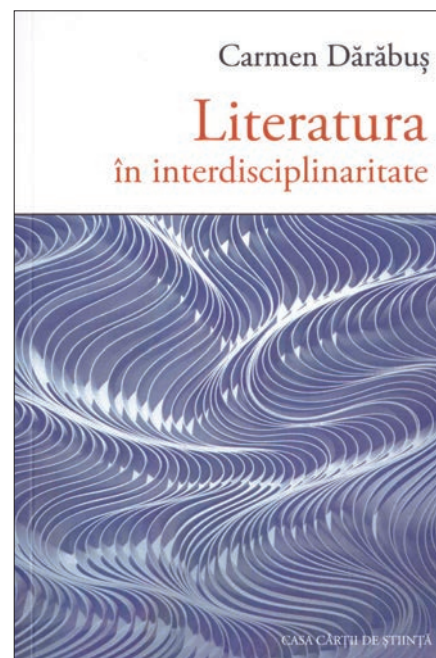
Gheorghe GLODEANU

Recent, a ajuns la mine ultima carte publicată de Carmen Dărăbuș (1966-2023). O lucrare masivă dedicată comparativismului, intitulată *Literatura în interdisciplinaritate* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2023). Este cântecul de lebdă al unei autoare destoinice, dedicată integral disciplinei pe care a predat-o timp îndelungat la Facultatea de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord din Baia Mare. Cu Carmen Dărăbuș dispăre încă un scriitor cu care timpul nu a mai avut răbdare. Rămân de pe urma ei cărțile, în măsură să îi ducă mai departe ideile și aspirațiile: *Nichita Stănescu. Experiment poetic și limbaj* (2001), *Literatura universală și cunoașterea de sine* (2003), *Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir* (2004), *Comparatismul, întâlnire a spațiilor culturale* (2008), *Literatura de limba română din Serbia și antropologia culturală* (în colaborare cu Virginia Popović, 2012), *În lumea ex-iugoslavă – literatură ca studiu cultural* (2014), *Despre personajul masculin. De la unitatea androginică la disiparea postmodernă* (2019), *Forme ale identității în literatura română* (2020).

Cum este și firesc, recenta lucrare continuă preocupările anterioare ale autoarei. Cartea conține trei secțiuni ample, intitulate după cum urmează: *Teorii, mentalități și culturi*, *Dinspre psihologie spre literatură și studii culturale și Literaturi slave*. Primul capitol este eminent teoretic, în timp ce următoarele două propun niște ingenioase analize de text, unele dintre ele mai puțin cunoscute pe tărâm autohton. Cartea reflectă din plin preocupările unei exegete deschise față de tot ceea ce este nou în critica și în teoria literară. De aici bibliografia lucrării, care conține numeroa-

se titluri de referință. Primele trei eseuri sunt complementare, fiind dedicate comparatismului. Este vorba despre *Comparatismul – fațete ale abordării practice în literatură*, *Literatura comparată – condiționările traducerilor și Literatura comparată în abordări românești*. Strâns legată de această problemă se găsește și cea a identității. Pentru a-și susține ideile, de fiecare dată, autoarea alege ca pretext al meditațiilor sale o serie de lucrări de referință.

Cea de a doua secțiune a cărții are un caracter aplicativ mai pronunțat. Carmen Dărăbuș reușește să atragă atenția prin câteva subiecte extrem de interesante, tratate într-o manieră personală. Astfel, două eseuri abordează problema *Visului și a visărilor*. Mai întâi, exegeta vorbește despre *Onirologia în mitologie*. Ea pornește de la observațiile lui Sigmund Freud, potrivit căruia „există o conexiune puternică între producția literară și vis, ambele comunicând cu inconștientul”. Drept consecință, nu este întâmplător faptul că numeroase aspecte specifice psihanalizei pot fi întâlnite și în operele literare. Sub acest aspect, Carmen Dărăbuș trimite la „sondarea inconștientului și a subiectivității”, dar și la o serie de mituri transferate psihologiei, precum „complexul lui Oedip, complexul Electrei, sindromul bovaric, sindromul Don Juan, sindromul Cervantes etc.” Autoarea discută apoi impactul pe care l-a avut psihanaliza asupra literaturii, de la Thomas Mann până la postmodernism. Nu întâmplător, André Breton a văzut în Sigmund Freud unul din precursorii supra-realismului prin prezența dicteului automat al inconștientului necenzurat de rațiune. Pentru a-și ilustra

ideile teoretice, Carmen Dărăbuș citează din operele unor dramaturgi precum Shakespeare și Calderón de la Barca.

Problema onirologiei se găsește în centrul interesului și în studiul intitulat *Visul – medierea lumilor. Livresc și experimental*. Ideea de la care pornește Carmen Dărăbuș este aceea că „tema visului are un loc aparte în literatura universală. Din Antichitate până azi, visul s-a constituit într-un element de o constantă fascinație pentru scriitori, atât datorită complexității sale, cât și caracterului său prin excelență creator”. Pornind de la cunoscutul *Dicționar de simboluri* realizat de Chevalier și Gheerbrant, exegeta discută multitudinea de forme pe care le îmbracă visul ca mitologie personală. În sprijinul afirmațiilor sale, Carmen Dărăbuș trimite la lucrările teoretice ale unor autori precum Ovidiu Moceanu (*Visul și literatura*), Noemi Bomher (*Uitata cheie a viselor*) și Albert Béguin (*Sufletul romantic și visul*).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Sfidând cu bună știință gravitația

Gela ENEA

De profesie psiholog, Aurora Popescu alternează în existența sa confesiunea pacienților cu cea a propriei ființe, dintr-o, pesemne, autoimpusă nevoie de comunicare și de înțelegere a resorturilor ce ne guvernează faptele și gesturile.

Volumul *Când pământul se va învărti în jurul meu*, apărut în colecția *Cercul literar de la Cluj-poezie*, la Editura Colorama, în 2023, incită curiozitatea lectorului, după cum am scris și în prefață, chiar pornind de la titlul său.

Nu va veni o zi în care pământul să se-nvârtă în jurul unui poet, dar el, poetul, are dreptul să viseze că este Supremul, că îi poate imprima universului orice mișcare.

Volumul conține texte, cele mai multe vehiculând simboluri cu încărcătură emoțională, precum: mama, tata, familia, timpul. Primul poem se numește *Mama cu o mie de mâini*, ne-o și imaginăm, un fel de *Maa Durga*, călare pe un tigrul sau pe un leu, așa cum este reprezentată în religia hindusă. Ea semnifică zeița victoriei și ține în fiecare dintre cele opt mâini câte o armă, făcând diverse *mudra*, adică gesturi simbolice, pentru a alunga mizeria morală. Mama din poezia Aurorei Popescu are nu doar opt mâini, ci o mie, ceea ce amplifică puterea ei de a face Binele pe pământ.

Imaginea halucinantă, cu trimiteri în zona miturilor, a mamei cu o mie de mâini, este susținută prin enumerații ample și structuri metaforice binare, din care citez: „cu una leagănă luna/ cu alta ia febra pământului/ cu celelalte strânge zorii de pe sârma întunicului/ sau adună spicele de zile mohorâte/ pentru a le face claie de duminici/ în care se odihnește cerul”.

De altfel, mama devine un laitmotiv al acestui volum, așa încât,

în cea de-a doua poezie, *Scrisoarea*, lectorul întâlnește un tablou unde imaginile converg către binomul mamă-fică, într-o tușă de melancolie și regret: „aveam un geamantan albastru/ un pix cu pastă albastră/ o inimă goală/ și nici o coală pe care s-o scriu”.

Secvența scrisorii așternute pe un obiect neconvențional determină comparația cu un personaj dramatic celebru, și anume, Iona, din piesa lui Marin Sorescu, operă în care eroul, aflat în burta chitului, îi scrie mamei sale pe o bucată de piele.

Comunicarea prin scris apare în poem ca formă a supraviețuirii, așa cum se întâmplă și în drama postbelică: „am scris pe capacul geamantanului/ o scrisoare lumii/ cred că am pus câteva cuvinte și pentru Dumnezeu/ poate îl întrebam când vine trenul” (*Scrisoarea*).

Poeta preconizează o zi în care planeta Pământ se va învărti în jurul său, când legile fizicii și ale matematicii vor fi relativizate, într-un moment de extincție a Universului, mesaj comunicat în poemul al cărui titlu este folosit pentru întregul volum și din care citez imaginea Apocalipsei, într-un conglomerat de culori sumbre: „când lumina va fi zăpadă/ și întunicul – laptele nemuls al veșniciei/ mâinile mamei/ îmi vor lua frigul/ cu poala unei mângâieri/ cei mai mulți nu vor simți nimic/ gravitația se va opri/ și ceasurile vor întârzia o secundă” (*În ziua când pământul se va învărti în jurul meu*).

Poemul *În joacă* are o notă de elan juvenil, componenta ludică, amintită în titlu, se subordonează unui discurs gândit să exprime frenezia vieții, dar care trece de conturul exprimării firești, dacă e să citez imaginea sângelui ce face

dragoste: „în piepturile noastre deschise/ sângele făcea dragoste/ coapse de aducere aminte a altor vieți/ se deschideau ca un orizont”.

Nota finală a textului apare în cheie pesimistă, căci joaca, nevinovată aparent, a condus la *uciderea primăverii*, din care au mai rămas doar *mierlele*, ca niște trâmbițași ai dezastrului.

Promisiuni este un poem din care transpar metafore frecvente la poezii manieristi, precum „sub pași tremură mormintele din oase albe de promisiuni”, alături de care cititorul descoperă o secvență ingenioasă, grozavă, a destructurării ființei: „auzi mingea pe care o bat copiii în fața blocului/ până devii una cu ea”.

Pesemne, sub impresia izolării provocate de arhicunoscutul coronavirus, poeta scrie textul *Stare de urgență*, în care își imaginează o explozie a celulelor umane care îi transformă pe aceștia în mamuți sau în creații liliputane. Faptul că e o proiecție a izolării în pandemie ne ajută să înțelegem versul „cuvintele se înecau în măști”.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Adrian
LEȘENCIUC

Alveole ficționale și împielitări: Lumea din cuvinte

Antologia *Lumea din cuvinte. Realitate și ficțiune* a Irinei Petraș¹ adună în cele 420 de pagini intervențiile a 60 de scriitori români dintre cei mai semnificativi, care aduc în dezbatere raporturile sensibile ale realității cu ficțiunea în lumina cotidianului, contribuind la ajustarea sensibilă a unor concepte de referință, printre care cel de autor, de operă ori gen literar. *Lumea din cuvinte* este antologia ediției a zecea a Festivalului FestLit de la Cluj, proiectat și coordonat de Irina Petraș, care a propus, de la an la an, teme variate, unele surprinzătoare, alunecând între rigoarea analitică a rădăcinilor limbii și literaturii, cum au fost, de pildă, *Școala Ardeleană și începuturile modernității românești* din 2016 ori *Literatura română – începuturi* din 2017 și excesul pantagruelic din *Petrecere cu stil. Literatură și gastronomie*, 2022. În noianul de teme reglând istoric ori geografic focalizarea pe Transilvania Irinei Petraș, raporturile realului cu ficționalul constituie probabil tema cea mai atractivă, antologia beneficiind de o consistență și o luxurianță a ideilor cum probabil numai *Istoriile literaturii române* din 2020 au mai cunoscut-o. Punând drept filtru faptele de corporalizare și decorporalizare la trecerea dintre mediile real și ficțional – Irina Petraș vorbește mult mai plastic despre împielitări și fantome la limita de refracție a luminii lecturii traversând ficționalul la intersecția cu mediul realității în care se propagă – de la primul text ne este atrasă atenția asupra spațiului acestor împielitări care urmează a fi umplute cu conținut semnificat,

cum limba însăși, cea aparținând comunității, urmează a fi umplută astfel în urma experienței folosirii ei, a practicării limbajului: „Întorcându-mă la literatură, ea este împielitarea lumii reale. Ține încă aproape și de Mit fiindcă acesta poate furniza farmecul. Preocupată de teme mereu abstracte, fără existență pipăibilă – iubire, ură, spaimă, adevăr, melancolie, timp, tristețe, dreptate, speranță, moarte etc. – le țese o piele alcătuită din confortul lucrurilor concrete – decor, mobilier, peisaj, costumăție în sens larg. Le aruncă deasupra giulgiul descrierilor pentru a le face vizibile” (p. 7).

Despre împielitări și alveole ficționale cu forma contururilor concrete au vorbit, cu mai multă gravitate sau cu detașare, scriitorii precum Elena Abrudan, Adrian Alui Gheorghe, Simona Antonescu, Mircea Arman, Balász Imre József, Horia Bădescu, Izabella Bejan-Kriszanoszki, Ana Blandiana, Oana Boc, Iulian Boldea, Ștefan Borbély, Hanna Bota, Constantina Raveca Buleu, Ruxandra Cesereanu, Gabriel Chifu, Aurel-Teodor Codoban, Sanda Cordoș, Victor Cubleşan, Vasile Sebastian Dâncu, Gellu Dorian, Rodica Frențiu, Angela Furtună, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghişor, Gheorghe Glodeanu, Mariana Gorczyca, Andreea H. Hedeș, Vasile Igna, Florina Ilis, Ioan Lascu, Robert László, Nicolae Manolescu, Menuț Maximilian, Mihai Măniuțiu, Marius Miheț, Angelo Mitchievici, Adrian Mureșan, Eugeniu Nistor, Olimpiu Nușfelean, Alina Pamfil, Gheorghe Pârja, Ovidiu Pecican, Laura Poantă, Horea Poenar, Ioan-Aurel Pop, Mircea Popa,

Adrian Popescu, Vasile Spiridon, Ion Taloș, Radu Țuculescu, Mihaela Ursa, Răzvan Voncu, Vărujan Vosgian, George Vulturcu, Magda Wächter și Mihai Zamfir. Din unghiuri diferite, cu experiențe diferite și aparținând unor generații diferite prin mize și trasee literare, cei șaiszeci de scriitori au întregit proiecția alveolară a ficțiunii posibil de umplut cu conținut real, uneori asumată ca realitate în actul lecturii. Cel mai adesea scriitorii au zăbovit asupra zonei de intersecție a celor două medii care poartă numele de memorialistică, actualmente inserată în texte și ca biografism epic al poeziei, și ca infuzie documentară (saturată de realitate) sub pielea povestirii construite ca docu-ficțiune, și ca abordare biografist-memoralistă a criticii literare, contribuind la metisarea genurilor, la hibridizarea lor.

¹ Irina Petraș (coord.), *Lumea din cuvinte. Realitate și ficțiune*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023, 420 p.

Elena Abrudan în dialog cu Alice Valeria Micu

**„Încerc să las ceva loc
și frumuseții lumii”**

Alice Valeria Micu este scriitor, jurnalist, traducător și secretar general de redacție la revista clujeană „Apostrof”. Colaborează la reviste din țară și este colaborator permanent la revista „Caiete Silvane” cu materiale de presă care pun în valoare moștenirea culturală a județului Sălaj și discută probleme stringente ale contemporaneității din perspectiva intelectualului și a jurnalistului care are menirea de a observa și de a lua atitudine față de neajunsurile societății contemporane. Alice Valeria Micu este membră PEN România, fondator al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, este membru al Cenaclului literar „Silvania” și al Cenaclului literar UBB Cluj, contribuind astfel la îndrumarea și formarea tinerilor aspiranți la statutul de scriitor. Prin diversitatea temelor tratate în publicistică, profunzimea abordării și ingeniozitatea stilistică, Alice Valeria Micu este un reprezentant demn al jurnaliștilor și scriitorilor generației sale.

Elena Abrudan: Aveți o activitate intensă pe mai multe planuri, trebuind să împărțiți timpul petrecut în redacție cu viața de familie și proiectele personale. Cum arată ziua dumneavoastră de lucru?

Alice Valeria Micu: Încerc pe cât se poate să-mi trăiesc viața în afara rutinei. Ea umbrește spiritul și nu e prielnică poeziei, ci, mai degrabă prozei. Desigur, urgențele organizează într-o oarecare măsură programul zilei, dar încerc să las ceva loc și frumuseții lumii; lucrez adesea ascultând muzică sau teatru radiofonic, citesc zilnic și atunci când am ceva de spus mă gândesc întâi dacă folosește cuiva. Munca mea la revista *Apostrof* înseamnă întocmirea multor documente, cea mai mare parte a activității fiind una administrativă, redacția funcționând cu un minimum de oameni. Revista e o școală, și eu sunt un elev silitor, care încearcă zi de zi să răspundă exigențelor. Jurnalismul noncultural mă ține în alertă, în conexiune cu viața reală, nemediată. Am scris mulți ani la revista *Transilvania Business* despre mai multe arii de activitate economică, iar în prezent realizez interviuri cu reprezentanți ai lumii medicale. Din când în când contribui la oglindirea activităților agricole, un domeniu vital al economiei, la orice scară ar fi desfășurate. Aș adăuga

printre activitățile zilnice *copywritingul* și *content writingul*, două denumiri pentru scrierea de texte pentru promovare, mai ales în mediile sociale și pe site-uri. Pot spune că îmi solicită mult creativitatea, aceasta împletindu-se cu informațiile exacte despre produsele și serviciile supuse promovării. Cred că toate îmi aduc acel dram de nouitate de care am nevoie ca să nu mă plafonez, să mă provoace constant, să mă oblighe într-un fel să caut zilnic informații proaspete, să fiu la curent cu tendințele din comunicare. Toată această diversitate de activități îmi dovedește că pot fi utilă, deși piața muncii nu mai acordă nicio importanță celor trecuți de 40 de ani și aflați în afara structurilor de management. Dar asta e deja o altă poveste.

E.A.: Întreaga dumneavoastră activitate demonstrează atașamentul necondiționat față de ținuturile sălăjene care joacă un rol important în mitologia personală, așa cum demonstrează publicistica și volumele dumneavoastră de poeme. Cum s-au născut aceste proiecte editoriale?

A.V.M.: În volumele de poezie există referințe personale, dar abia în ultima vreme am scris câteva poeme în care menționez toponime din județul Sălaj, dar și din Bistrița-Năsăud, județul natal al mamei mele, locuri de care mă simt puternic legată afectiv și emoțional, numele celor din trecutul familiei. Am bucuria de a colabora constant la revista *Caiete Silvane*, o revistă editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, unde am o rubrică din care s-a născut, alături de texte apărute în *Transilvania Business* și *Cluj Manifest*, volumul de publicistică *Delictul de iubire*. Sunt mereu în căutare de dovezi ale eforturilor depuse de sălăjeni, iar grație unor buni prieteni, am reușit să intru în posesia unor copii după astfel de documente, pe care încerc să le aduc în *Caiete Silvane*, revista oglindind mai multe domenii ale vieții culturale sălăjene.

E.A.: Publicistica dumneavoastră conține reportaje, interviuri, eseuri și comentarii pertinente referitoare la complexitatea vieții din perspectivă istorică, socială, culturală. Dacă ar fi să alegeți dintre cărțile scrise până acum, spre care se îndreaptă argumentele dictate de rațiune și cele sugerate de sentimente?

A.V.M.: Poezia ocupă cea mai mare parte a cărților apărute până acum, atât cele cinci volume personale, cât și cele două traduceri. Volumul de publicistică este în aceeași măsură construit din rațiune și din simțire, ca să parafrazez un titlu cunoscut din literatura universală. Nu m-am gândit niciodată să cântăresc demonstrația, să o construiesc adresându-mă cu

precizie intelectului sau afectului. Scriu sub imperiul stării de moment, la cald, dar am învățat să corectez un text după epuizarea valului emoțional care m-a determinat să aleg subiectul și să-l aștern pe ecran, căci arareori mai scriu pe hârtie. Îmi sunt dragi toate dintr-un motiv foarte simplu: ele reflectă cu fidelitate starea mea de la momentul scrierii.

E.A.: *Ce proiecte editoriale aveți acum?*

A.V.M.: Am început să scriu pentru copii. Încă acum vreo 12 ani am creat un personaj pe nume Plici, care e o picătură de apă. Au apărut până acum două din cele opt cărți, cel mai delicat aspect fiind ilustrațiile. Cred că e foarte important să ne îndreptăm atenția spre copii, să scriem cu gândul la ei. Poate că de aici ar trebui să pornim în efortul de a recăștiga procentul de cititori pe care îl avea la un moment dat România. Pentru copii, adolescenți, tinerii adulți e nevoie de literatură scrisă bine, care să nu scadă calitativ, dar să le aducă acea bucurie a lecturii de care ne amintim noi, când cărțile erau bunii noștri prieteni și trăiam aventurile alături de eroii dintre file.

E.A.: *Sunteți secretar general de redacție la revista „Apostrof” și colaborați la reviste literare din Cluj și din țară. Cum vedeți panorama presei culturale românești și care credeți că este viitorul ei?*

A.V.M.: Câtă vreme se scrie literatură, revistele vor continua să ofere acel filtru de calitate necesar, util atât scriitorilor, care vor să afle cum sunt recepțate cărțile lor, cât și cititorilor profesioniști. În orice domeniu de activitate se manifestă nevoia unei agora. Există voci care judecă literatura numai după efectul ei în public, după cifrele de vânzări. Cert este că piața noastră de carte arată așa cum arată și din pricina decalajului enorm dintre nivelul veniturilor de la noi și restul continentului, în vreme ce prețurile sunt asemănătoare, dacă nu mai mari uneori. Revistele culturale, care conțin alături de literatură istorie, etnografie, arte vizuale, muzică, teatru, film se adresează unui public mai larg. Cred că este loc sub soare pentru fiecare publicație, câtă vreme cineva susține financiar apariția lor, dovedind încredere în misiunea asumată.

E.A.: *Sunt mulți tineri acum care își încearcă forțele în poezie și proză. Se citește și se scrie multă literatură după 1990. Puteți să alegeți trei cărți care v-au impresionat, care v-au plăcut sau pe care le considerați importante pentru viața literară clujeană, în ultimii zece ani?*

A.V.M.: Tinerii au scris mult și înainte de 1990, eu însămi am avut privilegiul de a participa la trei ediții succesive din cele patru organizate ale unei tabere de creație. Este vorba de *Excelsior*, între 1986-1989, ultima ediție fiind la Cluj. Ne întâlneam acolo elevi de liceu pasionați de literatură, de scris. Probabil că procentual tinerii scriu mai puțin, fapt constatat cu ocazia multiplelor întâlniri avute cu elevii, dar scriu, cred că în măsura în care citesc literatură. Aș putea menționa romanul lui Radu Sergiu Ruba, *Semnătura indiană*, a cărui acțiune se desfășoară în Cluj, la școala de nevăzători.

E.A.: *Prin traduceri realizate până acum privilegiați spațiul hispano-american. Ce vă atrage la acest spațiu cultural?*

A.V.M.: Îmi place enorm literatura Americii Centrale și de Sud, romanele sunt fabuloase, poeții excepționali, o literatură impresionantă. Pe unii autori i-am ales eu, pe alții m-au rugat prietenii să îi traduc, unul dintre ei fiind George Vulturescu. Mi-a publicat traduceri în revista *Poesis*, dar m-a și rugat să completez seria de scriitori hispano-americani cum sunt: Pablo Neruda, Miguel Ángel Asturias, Octavio Paz, Armando Valladares, Alexandra Pizarnik, Victor Lobos, Gabriela Mistral și César Vallejo.

E.A.: *Vă rog să ne vorbiți de o experiență de viață, sau o întâlnire literară care v-a marcat profund și poate v-a modelat destinul de scriitor?*

A.V.M.: Sunt multe și minunate întâlniri cu scriitori de care am avut parte cu diverse ocazii, unele la care am fost invitată, altele pe care le-am căutat, din dorința de a fi aproape de ei, târguri de carte, festivaluri. Așa l-am cunoscut pe Ion Mureșan, am început să frecventez cenaclul UBB pe care-l conduce. Așa l-am cunoscut pe Alexandru Vlad. Mama a fost la facultate în generație cu Horia Bădescu, așa că în momentul în care am lansat și eu un volum la filiala Uniunii Scriitorilor, am fost onorată de prezența acestor minunați și valoroși reprezentanți ai vieții literare clujene. Însă mult mai devreme, în timpul liceului, când scriam poezie și citeam critică literară, nu credeam că voi ajunge și eu în Uniunea Scriitorilor, că îl voi cunoaște pe Nicolae Manolescu. Îi întâlnisem în taberele *Excelsior* pe Mircea Nedelciu, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Șerban Foartă, iar acestea au fost, se pare, de bun augur.

E.A.: *Dacă vreți să mai adăugați ceva, care să vă reprezinte ca scriitor clujean?*

A.V.M.: Aș încheia cu un fragment din poemul meu *Amin Amin*:

„Nu vă mai văietați, scriitori de vagoane-ale tristeții,

trenuri ale durerii și milei, tăceți!

Țara nu mai are nevoie de noi,

Țara nu ne mai vrea!

Moartea noastră e viața ei.

Ne-am făcut din cuvinte pomana de vii, dăruind tuturor un poem.

Ne-au cântat parastas cronicarii.

Ce-am rodit noi și cărțile noastre?

Am urcat către zei,

am ajuns la strămoși?

Prindem din zbor păpădia de sens

și-o zdrobim între file.

Cu degete oflitate mai scriem ferparul:

Aici a șezut și a scris și a plâns.”

LÁSZLÓ László

Putea să fie altfel?

Putea fi sau nu putea fi altfel? Ne putem întreba și noi, retoric, parafrazându-l pe Daniel Morar*. Putem constata destul de repede că nu este o practică foarte frecventă ca personaje cunoscute din România, la vârsta de nici 60 de ani, să-și scrie, dar mai ales să-și și publice memoriile... (Cred că nu sunt singurul care ar răsfoi memoriile foștilor președinți și premieri postdecembriști.)

Nu știu dacă pentru cititori, persoana lui Daniel Morar necesită prezentare, dar fac acest lucru succint: Daniel Morar este absolvent de Drept (UBB Cluj, 1990) și a fost procuror începând din 1990 la diferite procuraturi/parchete, urcând în ierarhia de la parchete de pe lângă judecătorii, apoi de pe lângă tribunale, Curtea de Apel, Curtea de Casație și Justiție. A devenit arhicunoscut pentru faptul că a ajuns procuror general al Parchetului Național Anticorupție, apoi procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție (DNA). O scurtă perioadă a exercitat și funcția de procuror general al României. Iar în ultima parte a carierei, între 2013-2022, a fost judecător al Curții Constituționale a României, numit în funcție de către președintele Traian Băsescu.

Volumul (care poate fi bestsellerul anului din România, ca și carte de autor autohton) este structurat în 36 de capitole, fiecare având un titlu bine ales, uneori chiar răsunător/jurnalistic. (De exemplu: *Procuror în orașul lui Funar*; *Epoca de aur a magistraților corupți*; *Instalarea fricii* etc.) Aceste capitole se leagă între ele prin firul povestirii, deși sunt unele reveniri, reluări de cazuri, dar nu sunt plictisitoare, ci mai degrabă palpitate, asemănătoare pe alocuri unui roman polițist.

În aceste capitole putem urmări aproape cronologic o carieră de procuror începută la Târgu Mureș și continuată la Cluj, ulterior alternativ la Cluj și București, dar mai mult în capitală. În acest timp, ca procuror, Morar evoluează, învață meserie, își descrie „ucenicia” și maturizarea sa profesională.

Este un critic observator, care surprinde atmosfera de la începutul anilor '90. Vorbește despre colegi, șefi, apoi relațiile cu celelalte instituții ale statului (cu administrația locală, cu poliția, cu serviciile secrete, cu legislativul etc.).

Ne detaliază din interiorul sistemului (cu o relativă imparțialitate) un tablou al evoluției justiției din România: de la cadrul legislativ, până la transformarea și maturizarea justiției, practici pozitive sau lipsuri; vedem și aspecte negative, cum ar fi corupția sau neprofesionalismul unor magistrați. (Ori relații nepotrivite cu lumea interlopă, amestecul politicului în actul justiției etc.)

Pe parcurs sunt realizate portrete ale principalelor personaje din politică și justiție din România de după 1989: Adrian Năstase, Traian Băsescu, Codruța Kövesi etc. Persoanele prezentate primesc calificative și critici destule. (Autorul este cam zgârcit cu aprecierile pozitive, excepții făcând unii colegi/subalterni și evident propria persoană.) Cu multe dintre aprecierile domniei sale putem fi de acord, cu unele însă mai puțin.

„Traian Băsescu, unul dintre cei mai inteligenți oameni pe care i-am cunoscut și fără de care detașarea justiției de factorul politic nu ar fi fost posibilă...” (p. 525). Descrierea/aprecierea lui Băsescu este sumară, însă un pic exagerată în privința calităților fostului președinte. Cu

toate defectele sale, Traian Băsescu a avut un rol pozitiv în evoluția României, dar în același timp a rămas un personaj controversat.

În privința persoanei Codruței Kövesi remarcăm că la început au fost în relație bună de colaborare colegială, dar raportul celor doi s-a stricat: „Relația dintre noi s-a deteriorat atunci când Codruța Kövesi a semnat, în februarie 2009, protocolul de cooperare dintre Ministerul Public și SRI, prin care ofițerii de informații erau introduși în activitatea de cercetare penală, iar procurorii erau obligați să țină la curent serviciul de informații în legătură cu anchetele desfășurate în cauzele în care serviciul a sesizat parchetul. Atunci am avut cu ea prima ceartă și s-a văzut asta imediat la ședința de bilanț a DNA din aceeași lună, când eu m-am arătat nemulțumit că, în instanțe, dosarele ajung cu foarte mare greutate să fie judecate pe fond, iar ea s-a declarat nemulțumită de volumul de activitate al procurorilor anticorupție, afirmând răspicat că două rechizitorii întocmite anual de

procurori reflectă o activitate insuficientă. Am luat afirmația ei în nota relativă aferentă: acceptam că poate fi adevărat, însă totul depindea de complexitatea dosarelor, iar majoritatea dosarelor DNA erau complexe. Am arătat cum un procuror a întocmit un singur rechizitoriu în trei ani, cel în dosarul lui Radu Mazăre, fără ca acestuia să-i poată fi imputată o activitate insuficientă” (p. 397). (Argumentarea lui Morar pare plauzibilă, imaginea vestitei și temutei procuror Kövesi se șifonează un pic. În percepția mea, după Monica Macovei, pe lista preferințelor „eroilor justiției”, locul 2-3 era împărțit între Kövesi și Dănilă, doar apoi urma Morar.)

Parcurgând paginile cărții lui Daniel Morar, ne putem reaminti de marile cazuri de corupție și marile scandaluri ale României de după 1990. Fără să le pomenesc pe toate, aș aminti aici de: jocurile piramidale (Caritas, SAFI etc.); scandaluri și falimente bancare (Bancorex, BRD, Banca Internațională a Religiiilor); scandalul transferurilor de jucători de fotbal; mișmașuri imobiliare (Becali și terenul armatei, Cazul Băneasa/Voiculescu); cazuri de mare corupție în: justiție, politică (de exemplu: mătușa Tamara), poliție, servicii secrete, vamă, poliția de frontieră; fraudări de examene de promovări în funcții etc. Toate văzute nu doar ca evenimente de presă, ci prin ochiul procurorului care a instrumentat cazuri sau care i-a coordonat pe procurorii anticorupție sau pe polițiștii judiciari în multe rechizitorii. (Însă, pe alocuri, autorul ne povestește și cazuri minore-nesemnificative – găinării în termeni cotidiani – de exemplu: polițiștii judiciari sau economici cum încercau să prindă în flagrant barmanii sau ospătarii care trișau când serveau clienții beți etc.).

De asemenea, putem urmări (tot prin prisma lui Daniel Morar) ce lupte s-au dat pentru obținerea independenței justiției față de ingerințele politice și mai ales față de influențele-presiunile venite dinspre serviciile secrete (SRI,

SPP etc.). În acest context, un alt aspect interesant de urmărit este evoluția relației instituționale și a raportului de forțe dintre legislativ (parlament), executiv și justiție. Autorul arată că această ultimă putere (judecătorească) a fost considerată de primele două (executivă și legislativă) un fel de cenușăreasă sau slujitoare pentru mai marii vremii, dar datorită unor eforturi susținute și concentrate ale unor magistrați și chiar a CCR (Curtea Constituțională a României), justiția și-a dobândit independența.

Și despre CSM (Consiliul Superior al Magistraturii) aflăm lucruri neștiute sau prea puțin cunoscute de cetățeni, despre: membri, atitudinea lor, luptele și rivalitățile interne dintre judecători și procurori, orgolii personale, lovituri sub centură etc. Autorul consideră că de multe ori CSM-ul se comportă mai degrabă ca un sindicat al magistraților decât ca o instituție care prin lege are atribuții mult mai serioase, acelea de a veghea asupra funcționării corecte a sistemului justiției. În concluzia formulată la sfârșitul capitolului, în care a prezentat promovările frauduloase în justiție, dă un verdict aspru: „Așa se încheia povestea care a relevat un tablou deloc măgulitor al legăturilor imorale și, până la urmă, penale dintre înalții magistrați și în urma căreia Consiliul Superior al Magistraturii a picat examenul de credibilitate în fața opiniei publice” (p. 262).

Și mai categoric a fost când mai încolo face bilanțul propriei activități de la CSM: „Activitatea mea în CSM a durat puțin peste șase luni, timp în care am realizat diferența dintre statura și misiunea acestui organism, așa cum sunt ele trasate de Constituție, și modul în care se manifestă membrii săi. Orgolii, interese, nervi, gălăgie, infatuare, resentimente, nedreptăți, subiectivism, toate erau prezente și făceau CSM să se contureze mai degrabă ca un sindicat al magistraților decât ca un protector al magistraturii, mai degrabă ca un apărător al intereselor judecători-

lor și procurorilor decât ca garant al independenței justiției” (p. 531).

Autorul este o persoană curajoasă, fapt ce reiese din activitatea sa, din relațiile cu președinții, cu șefii, cu serviciile etc. Nu cred că este foarte iubit de colegi, deoarece tabloul schițat despre mediul justiției și mai ales descrierile/caracterizările persoanelor care activează în justiția din România (judecători, procurori, grefieri etc.) sunt critice, poate chiar mai negative decât ne-am așteptat noi, cei din afara sistemului. (Că mai toți avem experiențe negative în acest sens, la care au contribuit și cazurile-scandalurile apărute în presa deceniilor trecute.) În capitolul dedicat activismului magistraților spune nici mai mult nici mai puțin: „Magistrații prezentați în acest capitol al cărții sunt diferiți de cei pe care îi știm noi: sunt ipocriți, interesați, neprincipiali, agresivi, manipulatori și manipulați, lacomi și decizi să-și conserve privilegiile avute ori să dobândească altele noi. În fapt, totul era despre ei și aproape nimic despre justiție ori justițiabili” (p. 546). Dar să fim corecți și să recunoaștem, că pe parcursul capitolului ne dă informații și detalii despre activismul pe bune al magistraților care luptă pentru independența justiției. Însă pe lângă trendul pozitiv nu mătură sub preș aspectele negative din breasla proprie în numele falsei solidarități profesionale a magistraților, care mai degrabă pare a fi un fel de complicitate...

În carte sunt detalii multe despre viziunea și experiența lui Morar în privința relației și rolului serviciilor secrete care, ca origine (dacă nu și ca mentalitate), sunt moștenitoarele securității. Serviciile, sub pretextul apărării siguranței naționale, uneori s-au amestecat în probleme care nu se încadrează în articolele constituției sau ale legilor privind funcționarea acestor servicii.

continuare pe www.caietesilvane.ro

* Daniel Morar, *Putea să fie altcumva. O istorie subiectivă a justiției după 1990*, Editura Humanitas, București, 2022.

Ioan
AVRAM

Duminica a X-a după Rusalii

(Vindecarea lunaticului)*

**Ap. I Corinteni IV, 9-16;
Ev. Matei XVII, 14-23; glas 1**

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Iubiți frați creștini. Există o lume văzută care este la îndemâna noastră, materială, în care noi trăim și ne mișcăm. Dacă stăm pe pământ vedem tot ce e pe el și știm că sunt cu adevărat acele lucruri, dar există și o lume nevăzută. Există un Dumnezeu care le-a făcut pe toate. Există și îngeri de Dumnezeu făcuți. Unii buni care laudă pe Dumnezeu și alții răi care au căzut și vor să se lupte cu omul ca să îl aibă subjugat și care voiește să cucerească chipul lui Dumnezeu care e în om, crezând că dobândește ceva. Are bucurie când poate face rău. Azi avem o Evanghelie în acest sens la Matei 17, 14-23: „Și mergând ei spre mulțime s-a apropiat de ei un om căzându-i în genunchi și zicându-i: Doamne, miluiește pe fiul meu, că este lunatic și pătimește rău. Că adesea cade în foc și în apă și l-am adus la ucenicii tăi și nu au putut să îl vindece. Și Iisus răspunzând a zis: O, neam necredincios și îndărătnic, până când voi fi cu voi și vă voi suferi pe voi? Aduceți-l aici la Mine. Și Iisus l-a certat și demonul a ieșit din el și copilul s-a vindecat din ceasul acela. Atunci, apropiindu-se ucenicii de Iisus i-au zis deoparte: De ce noi nu am putut să îl scoatem? Iar Iisus le-a răspuns: Pentru puțină voastră credință, căci adevărat grăiesc vouă, dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo și se va muta și nimic nu va fi vouă cu neputință, dar acest neam de demoni nu iese decât numai cu rugăciune și cu post. Pe când străbăteau Galileea, Iisus le-a spus: Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor și Îl vor omori, dar a treia zi va învia și ei s-au întristat foarte”.

Aceasta este Evanghelia de azi. Acel tânăr, încă de mic copil era stăpânit de un duh rău. E numit de Apostolul Marcu duh mut și surd. Iată a venit la el din copilărie. Așa i-a spus tatăl copilului lui Iisus și tot așa mărturisește și Sfântul Marcu în plus față de Matei, e scrisă mai pe larg întâmplarea. Tatăl i-a spus lui Iisus că acel duh rău îl aruncă în foc și apă ca să îl piardă. Vedem că are putere duhul rău unde intră și cum îl poartă pe acel om, cum nu îl lasă să aleagă el, îi ia omului libertatea. Nu mai hotărăște el. Acel tânăr nu ar fi vrut să sară în foc să se ardă sau în apă că nu știa să înoate. Dar i-a luat voința și libertatea. Acum stă-

pânea cel rău peste ele și nu să-i facă bine, ci să-l piardă. Aducea suferință și tatălui, căci asta vrea cel rău, să aducă doar durere oamenilor. De ce nu a venit acel tânăr singur la Iisus? Pentru că el nu putea, iar duhul nu îl lăsa, de aceea îl aduce tatăl. Ce bine este când un părinte își aduce copilul la Hristos. Nu să zici: Îl aduc când este mare, ci adu-l de când este mic, să nu îl lași în stăpânirea celui rău, căci acela nu îi face bine. Adu-l la Dumnezeu, tu, ca părinte, că tu știi de ce îl aduci, știi ce e bine pentru el și Dumnezeu îl primește. De ce să îl aduci? Oare îl vrea Hristos de mic? Da, îl vrea, dacă noi citim în Biblie știm și ce spune Ioan în primul capitol, versetul nouă, vorbea despre Iisus Hristos și îl numea Cuvântul: Cuvântul era lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume. De când vrea Iisus să fie cu omul? De când vine în lume. Oare cum poți tu să îl ai pe Hristos de când vii în lume? Că ești copil și nu știi, dar Iisus zice că vrea să fii cu El. Îl aduc ceilalți la Hristos. Oare Îl aduc Iosif și Maria pe Iisus la templu la opt zile? L-au adus. Noi să lășăm pruncii departe? Dacă legea lui Dumnezeu a iubit pe copii, acum îi urăște? A scris că îi voiește. Știi cum îl aduci și să-l îmbraci pe cel mic și la suflet, nu doar la trup și îl îmbraci cu Iisus Hristos prin taina sfântului botez. Atunci e al Lui. Scrie la Galateni 3, 27: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Taină mare. Noi vedem doar partea văzută, dar uite că îl îmbraci în Hristos și El se bucură. Doar El a zis: Lăsați copiii să vină la Mine. Vor zice unii: Dar nu au credință. Îți răspunde Iisus și scrie la Matei 18, 6: Că pruncii cred în El. Tu nu fii ca un om care nu știe Scriptura să te rătăcești. Citește-o peste tot și adu-i de atunci la Dumnezeu. Acel tată l-a adus. Iisus nu putea să îi ceară la copil mărturisire că nu avea de la cine, cum nu putem cere de la un copil mic mărturisire. Îi cere de la tată să-și afirme credința. Ce l-a întrebat? Dacă poate crede. Și ne spune Marcu amănunțit. Oare dacă l-a adus și tatăl, știa că el e slab în credință, totuși a îngenuncheat. A fost bine că a venit la Hristos. Putem zice, dar nu avea la cine, a încercat prin multe feluri. Dar totuși ajunge la El și la ucenicii Lui. Credință slabă, dar cât a fost de slabă l-a adus până acolo. Știm că avea îndoială și precum Petru când se afunda în mare și el credea în Iisus, dar nu de tot. Îndoială, dar totuși a îngenuncheat înaintea lui Iisus. Știa că trebuie să te închini la Dumnezeu și el totuși s-a aruncat la picioarele lui Hristos. Mare semn la un om cu îndo-

ială. Când aude, Iisus întreabă dacă are credință. Ce a zis el? Cred, Doamne, ajută necredinței mele. Așa a zis el. Vedem că recunoaște că are credință puțină. Dar îl roagă pe Iisus să ajute necredinței lui. Cui se roagă? Tot lui Iisus. Nu e cu mândrie, nu se manifestă cu nepăsare, ci vine cu rugăciune în fața lui Hristos. Acest tată era în necaz și durere, dar puțină lui credință lucrează. Poate l-au mânat pe el încercarea, durerea, știa că îl poate pierde, dar a ajuns unde trebuia. Nu a stat departe de Iisus Hristos. Dacă citim în Scriptură vedem că Pavel pe unde mergea boteza pe om cu întreaga casă a lui, sau pe el cu toți ai lui. De aceea e bine să aduci copilul la Dumnezeu, ca întreaga casă să fie creștină. În acel tânăr era un demon, surdomut. Copilul nu auzea și nu vorbea. Cu cine să se înțeleagă tatăl? El nu știa semnele să se înțeleagă. Copilul îl vedea, dar nu știa ce îi zice, fiind mut, nu putea vorbi. Cu astfel de copil, cum să trăiești? Era greu și mai ales că îl arunca în foc și apă ca să îlucidă. Atunci să stea cineva de pază tot timpul? Era greu. Să îl lași să piară, te apăsa pe suflet, și era durere părintească. Căci diavolul voia să îlucidă. Și azi, poate sunt tineri care zic că sunt credincioși, sau poate zic că sunt necredincioși, dar se poartă într-un fel care ni se pare că e rău pentru părinți și le pică greu. Sunt unii care nu vor să își audă părinții. Până i-au crescut a fost bine, până le-au dat a fost bine, până la urmă nu mai vor să audă de ei. Acești copii nu sunt surzi, dar nu-i aud pe părinții lor. Pe alții îi aud, dar nu și pe părinți. Alții zic că îi aud, dar nu îi ascultă. Degeaba îi cheamă la bine părinții, că nu sunt ascultați. Le întorc vorba. Orice ar zice, îi ascultă, zic ei, dar de făcut, nu fac. Alții nu vor să vorbească cu părinții. Pot vorbi, au grai, dar nu vor să vorbească cu ei. E greu când ai așa ceva. Cel din Evanghelie era stăpânit de diavol, pe acesta îl înțelegem, dar pe aceștia nu. Dacă privim la copiii arhierelui Eli din Legea Veche, cum s-au purtat ei, rău, dar au pierit. Poate acolo a fost de vină tatăl că nu i-a certat destul sau poate ei că nu au ascultat. Și tatăl a avut o vină, dar și ei au avut vina lor. Și David a avut copii care au fost gata să îlucidă, nu doar să nu îl audă. Au vrut să îl vadă mort. Tatăl din Pilda fiului risipitor a avut o grea încercare. Cel mic s-a dus și i-a risipit averea, nu l-a ascultat. A rămas cel mare acolo. După un timp, cel mic se întoarce, tatăl e bucuros că e sănătos, îl îmbracă, face ospăț, dar cel mare își arată acum fața. Nu mai vrea să își vadă fratele. Nu mai vrea nici să îi vorbească, nici să intre în casă. Vine tatăl și îl roagă, dar nu îl ascultă. Ce încercare grea a fost pentru acel tată să vadă toate acestea. Copiii depind de părinți și ei pot fi crescuți bine. Când depind de ei, părinții pot face bine sau rău. Cel din Evanghelie vine la Iisus să îl ajute. Întâi la cei nouă, că Iisus era pe Tabor cu cei trei. Cei nouă nu îl pot ajuta, dar tatăl așteaptă. Aici vedem ce mult înseamnă să fii părinte și să îți faci datoria față de copii, să le vrei binele, să îi ajuți cu ce poți. Dacă privim la această Evanghelie, vedem cum cel rău

lucrează. El uneori lucrează și în oameni care zic că sunt sănătoși. Dar uneori acei oameni aleg ei să facă rău. S-au dus doi să trăiască în călugărie, dar când a venit vremea postului nu le-a convenit căci aveau slănină și doreau să o mănânce. S-au ascuns și au prăjit-o la lumânare. S-a răspândit mirosul și a venit starețul la ei, întrebându-i ce fac. Ei zic că Satana i-a pus să facă așa. Dar dintr-un colț zice Satana: Eu nu sunt vinovat, la asta nici eu nu m-am gândit. Nu e vina mea pentru ce au făcut ei.

Uneori, ei aleg să se poarte rău cu părinții lor, cu cei de lângă ei și merg pe acest drum de bunăvoie sau îi pune cel rău pe drum și îi lasă, apoi merg ei. Un alt exemplu. Într-un sat, un clarvăzător vede ceva. Un demon dormind și mulți oameni pe lângă el. L-a văzut și a zis că doarme. În altă parte era un singur om și mulți pe lângă el necurați că nu aveau astâmpăr. Și întreabă acela: Ce înseamnă asta? Pe acel demon singur îl întreabă: Tu de ce dormi? Zice acela: I-am pus pe oameni pe drumul rău și acum merg singuri. Eu pot dormi. Acel om singur nu vrea să meargă pe drumul rău și se așază mulți demoni lângă el ca să asculte de ei, dar el nu vrea, de aceea sunt mulți și se luptă cu el. Apostolii au primit putere de a scoate demoni și se bucură de asta, dar aici se întâmplă ceva. Credința lor în timp a scăzut și iată că nu-l pot alunga pe acel demon din copil. Prin faptul că le-a scăzut credința, nu au putut scoate demonul, le zice chiar Iisus. Citim la versetul 20: Pentru puțină voastră credință. Vedem că s-a întâmplat și la ei, o spune chiar Mântuitorul. Dar le mai spune și altceva: Vedeți că acest soi de demoni, pe lângă credință mai trebuie să pui și post și rugăciune ca să poată fi scos din om. Le-a amintit ce mai trebuie ca ei să știe. Acel tată a cerut ajutor. Credea că Iisus e un om și totuși îngenunchează. Noi nu-l judecăm pe acel tată căci a venit cu durerea lui, să ne judecăm pe noi. Exemplul lui de a-l duce pe copil la Iisus să îl luăm și să îi ducem cu credință. A-l învăța pe copil de mic credința în Dumnezeu e lucru mare. Cândva predam la școală religie și erau copii din clasele I-IV. Un copil se numea Alexandru. Într-o pauză, un alt copil mai mare a vrut să îl bată că a făcut ceva Alexandru. El acum se teme, dar cum să se apere? Îi spune celui mai mare: Știi, eu nu te pot bate, dar Domnul Iisus te vede ce faci, și nu îi bine ce faci. Cel mare, la aceste cuvinte, s-a oprit. S-a uitat la el și a plecat. Cel mic știa cum trebuie să se poarte un copil cuminte, deși, uneori era mai zvăpăiat, dar nu a uitat ce așteaptă Iisus Hristos de la copii. Cel mare, când a auzit de Iisus Hristos, și el s-a oprit. Înseamnă mult să îl cunoști pe Mântuitorul, să crezi în El, să stai cu El, dar să nu avem îndoială, nici să ne lepădăm de credință că nu e bine. Cândva, Moise a fost pe Muntele Sinai să primească Tablele Legii. Știm că a stat acolo patruzeci de zile.

continuare pe www.caietesilvane.ro

* Predică a preotului Ioan Avram din volumul „Luați aminte!” apărut la Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2023.

Istorie orală

Augustin MOCANU

Da! Pe lângă istoria scrisă de către cercetători, fundamentată pe documente scrise, trebuie să admitem și existența unei istorii orale. Acest fel de istorie este alcătuită din amintiri și povestiri transmise prin viu grai de cei care au trăit evenimentele din vremea vieții lor și de cei care relatează ceea ce au auzit de la înaintași: părinți, unchi, bunici, străbunici, vecini etc.

În acest an, eu voi împlini, în data de 12 septembrie, 91 de ani. La vârsta aceasta, pot să spun că sunt un fel de bibliotecă istorică orală.

La 20 de ani de la terminarea Primului Război Mondial, adică în 1938, aveam șase ani. Atunci lumea, ca și azi, fierbea de frica războiului. În serile lungi de iarnă, sătenii, mai ales bărbații, se strângeau câte câțiva, când la unul, când la altul, unde discutau de toate: de vreme, de copii, de soțiile și fetele lor, adunate în șezători să lucreze, să fie împreună, să povestească; de fetele și de feciorii care îi vizitau... cu ei glumeau, tare se bucurau că nu i-au uitat și iarăși vin să-i vadă.

Pe atunci, nici eu, deși eram copil, nu stăteam acasă, ci mereu mă fășticam și mergeam în vecini, la tătașă Marie a lui Lombard, care era saboită. Ea cosea până târziu, avea căldură și o lampă bună. Acolo veneau și o seamă de oameni din vecini, care vorbeau de toate. De-o vreme, se vorbea mereu despre război. Se spunea că nemții au început să lovească în toate părțile, să se războvească pe cei care i-au învins în acea bătălie (Primul Război Mondial). Noi românii am fost contra lor și, ajutați de francezi, i-am alungat din țară și am eliberat Ardealul nostru. Acuma se pare că suntem înconjurați mai din toate părțile: rușii de la răsărit, ungurii de la apus, da' nu singuri, ci ajutați de nemți; de peste Dunăre ar sări și bulgarii să ieie bătălie Cadrilaterul, dacă nu cumva toată Dobrogea, chiar și Delta Dunării, că doar și aia-i a lor, fiindcă pe-acolo au venit călărind, de nu se știe unde, poate de pe Volga, că, într-o vreme, li se spunea „volgari”.

Pe la începutul celei mai triste veri din istoria României Mari, la 28 iunie 1940, Molotov, la porunca lui Stalin, taie din țara noastră cu creionul toată Basarabia, jumătatea de nord a Bucovinei plus ținutul Herța. Moscova trimite o notă amenințătoare la București. Știind că țara este amenințată din trei părți, numai vecinii noștri, sârbi, nu ne amenință cu nimic, guvernul de atunci și-a retras armata și administrația de acolo, dar sub artileria și bombardamentele rușilor, care au lovit toate podurile de pe Prut, pentru a nu ne putea retrage în liniște și pentru a nu

începe să ne apărăm. Mai târziu am aflat că Moscova a răpit Basarabia și Bucovina cu acordul Germaniei. Tot mai târziu am aflat că URSS, adică tot Rusia, atunci s-a întins spre vest, din sudul Finlandei până la Gurile Dunării și Marea Neagră. Când eram student sau poate că și mai târziu, după 1960, Moscova explica avântul său spre vest, justificându-și invazia prin faptul că a ocupat spații din vest pentru ca războiul să nu înceapă pe teritoriul ei. Bine, dar după ce au obținut victoria contra Germaniei, numai cu sprijinul SUA, de ce nu au eliberat aceste teritorii: țările baltice, o mare parte din Polonia, din Slovacia, cele ale noastre – Bucovina de nord și Basarabia, care ne-au rămas înstrăinate până astăzi?

În 1940, către sfârșitul verii, satul nostru, Boju, fierbea de prostia regelui Carol al II-lea, pentru că el ar fi cedat jumătate din Ardeal Ungariei. Oamenii mai că turbaseră de supărare. Cum de regele României nu a știut să apere moștenirea lăsată de tatăl său – Ferdinand I? O revoltă teribilă a început la biserică, unde se afla portretul regelui. Sătenii l-au tras jos, au fugit cu el în drum unde l-au călcat în picioare, l-au rupt și apoi i-au dat foc. S-au dus și la școală, care se afla în apropiere. Au spart o fereastră, au intrat, au luat portretul, pe care l-au distrus în drum, în fața porții. Vecinul nostru, domnul Mustea, singur a tras jos icoana cu chipul regelui, aflată și în casa dănsului, apoi a fugit sub o răpă și i-a dat foc.

Lumea nu se înfricoșase tare de venirea unei administrații ungurești, ci mai mult se temea de întoarcerea domnilor pământeni expropriați și de pierderea pământurilor primite după război de la regele Ferdinand. Frica era întemeiată. Între 30 august 1940 și 25 octombrie 1944, când Ardealul de nord fusese sub ocupație horthystă, în satul vecin cu Bojul nostru, Cara, rămas în Ungaria, au venit expropriații fugiți și i-au dat pe săteni în judecată pentru a le lua pământurile primite prin Legea Împroprietăririi din 1922.

La începutul lui septembrie 1940, Guvernul României și-a retras administrația din teritoriul răpit: Universitatea „Ferdinand I” din Cluj a fost transferată la Sibiu, elevii Școlii Normale de Învățători din Cluj au fost transferați la Timișoara, la Craiova și la Târgu Jiu. Armata, cu ale ei grave și foarte grele probleme, a fost retrasă și împrăștiată pe unde s-a putut, militarii fiind duși cu trenurile unde erau locuri.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Ediția a XI-a. Mai aproape de natură*

Radu ȘERBAN

La începutul ediției a XI-a a Simpozionului, în prima zi, am avut plăcerea de a prezenta grupului de artiști sosiți la Jibou albumul de 300 de pagini care a reunit toate activitățile, expozițiile și documentările realizate sub emblema Simpozionului Internațional de Arte Vizuale „Arta în Grădină”. Zece ediții ample, la care au participat peste șaptezeci de artiști din România, Polonia, Ungaria, SUA și Canada. Aceștia au realizat peste o sută cincizeci de lucrări de pictură, grafică, fotografie și sculptură. Lucrările au fost reunite în colecțiile de artă contemporană ale instituțiilor care din anul 2012 au susținut proiectul nostru, respectiv Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Centrul de Cercetări Biologice din Jibou. Din anul 2017, a început să se înfripe cea de a treia colecție, a Primăriei orașului Jibou, odată cu implicarea acestei instituții în sprijinirea bunei funcționări a Simpozionului.

Și de această dată, precizăm faptul că am păstrat formatul consacrat al Simpozionului. Astfel, la tabăra de creație au participat șase artiști, trei profesori de la UAD din Cluj-Napoca (respectiv Adrian Rauca, Gil Turculeț și subsemnatul), Florin Gherasim, muzeograf la Muzeul de Artă din același oraș și un senior al picturii clujene, artistul Kancsura István, care a fost și curatorul acestei ediții. Din Polonia, de la Universitatea de Artă din Cracovia, a participat pictorul Serge Vasilendiuc. Tema ediției a fost una generoasă: „Despre natură”. Aparent simplă, această provocare de a comenta natura, *de a te pune cu natura*, ne-a determinat să ne gândim și să ne răspundem

Biserica de lemn din Jac, Sălaj
De la stânga la dreapta: Serge Vasilendiuc, Adrian Rauca, Kancsura István, Radu Șerban, Florin Gherasim și Gil Turculeț

la o serie de întrebări despre complexitatea lucrurilor din jurul nostru. Mirarea în fața naturii, buna dispoziție, extazul au fost sentimente pe care le-am împărtășit și de această dată la Jibou. Lucrările de pictură și ceramică realizate în această ediție, ale artiștilor și elevilor care au participat la atelierul creativ, au fost prezentate publicului cu ocazia vernisajului de la sfârșitul Simpozionului, în spațiul fostului grajd nobiliar administrat de Grădina Botanică din Jibou.

Documentarea din acest an a avut două puncte de interes: primul dintre ele, Castrul roman de la Porolissum, un tur ghidat realizat de arheologul Dan Culic și biserica de lemn din localitatea Jac. Ca în fiecare an, documentările la obiective de interes din Sălaj se concretizează, pe de o parte, într-o experiență vizuală memorabilă, iar pe de alta, contribuie la întregirea bazei de imagini digita-

le, posibile surse de inspirație.

În cadrul atelierelor de creație pentru copii, Florin Gherasim a coordonat o grupă de șase elevi de la Centrul de Servicii Sociale din Jibou. Activitatea s-a circumscris temei generale a ediției, fragmente din natură (flori, frunze, ramuri) au fost culese, „încastrate” în lut, iar apoi, negativele lor au fost umplute cu ghips, transpunând astfel natura în „relicve” care păstrează fidel amprenta originalelor.

Activitățile conexe din cadrul Simpozionului au avut ca invitați personalități cunoscute din lumea culturii care ne-au prezentat teme de interes din domeniile: patrimoniului cultural, fotografie, cultură populară și poezie. Au prezentat comunicări următoarele personalități: Livia Drăgoi, critic și istoric de artă, Florin Gherasim, antropolog și muzeograf, Mirel Matyas, profesor de matematică

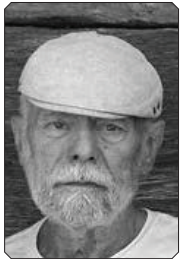
și fotograf, Eugen Barz, preot și poet. Prezența lui Mircea Groza în cadrul serii de demonstrații culinare a fost nelipsită și la această ediție.

Atenția și grija față de arhitectura rurală vernaculară ne-a determinat și de această dată să recurgem la manopere de stopare a procesului de deteriorare, prin intervenții punctuale asupra părții de răsărit

a șurii gospodăriei Ștefan Pop din Năpradea.

În anul 2022, în cadrul unui eveniment internațional organizat de Grădina Botanică din Tallinn, o selecție de lucrări din colecția de artă contemporană a Centrului de Cercetări Biologice din Jibou a fost prezentată publicului estonian. În luna aprilie a anului 2023, aceleași lucrări au

fost reunite pe simezele Galeriei „Allee” din capitala estoniană. Prin astfel de manifestări, lucrările realizate la Jibou, în tabăra de creație din cadrul Simpozionului, au putut fi văzute și apreciate și de alți cunoscători sau iubitori de artă. Considerăm că este necesar ca lucrările colecțiilor să fie itinerate în expoziții organizate în țară sau străinătate.

KANCSURA
István

Despre natură. Firul de iarbă, copacul, frunza, * floarea, fructul, sămânța

La fereastra mea, apar tainic primulele, câte un mănunchi de vietăți, diferit colorate, respirând identic, albe, galbene, roz, violet, roșu închis, toate purtând în mijlocul lor, în simetria lor, în duhul lor lumină – mici coruri bizantine, cântând melodia, solia viului...

Privindu-le, uimit, admirând puritatea lor, simt că ele sunt copiii Cuiva, că au Părinți. Mă simt înrudit cu ele, dar departe de puritatea și de ascultarea lor.

„Noi, florile, noi vă iubim, înțelegem limba tuturora, mâncăm împreună cu pomii fructiferi, acum când natura este în sarcină, chiar acum renaștem! Să vă gândiți de unde venim! Gândiți-vă la cel care ne trimite la fereastra regnului omenesc!”

Plantele se hrănesc, cresc, se reproduc, se mișcă, au simțire.

Privesc, și văd, cum cade o frunză, frunza și-a făcut datoria, la anu', renaște ascultând de legile universale. O frunză de sus venind, se întâlnește, se așază pe o altă frunză, se îmbrățișează, cad în continuare împreună...

Tainic se nasc, trăiesc și mor... vin din Năframa cerului, cad în pântecul primitor al Mamei pământ.

Natura, de mii de ani, ne oferă o lege pentru învățare...

Mă gândesc la destinul oamenilor... de necuprins, taina nașterii și taina morții – mă cuprinde o liniște – și eu sunt o frunză...

Despre pictorii Prologului, nota Andrei Pleșu în catalogul expoziției din decembrie 1986: „... au, între altele, în comun, înțelegerea naturii ca loc de întâlnire; întâlnirea colegială a unuia cu celălalt, întâlnirea fiecăruia cu altă vârstă a sa și în sfârșit, întâlnirea fiecăruia cu o *natura naturans* care le e

deopotrivă familiară și inaccesibilă. Cu toții pictează așteptând ceva. Căci un loc de întâlnire este, prin definiție, un loc al așteptării întâlnirii. Atenți cu disciplina artei, la arbori, șesuri, poiene și flori, ei speră nemărturisit că, la un moment dat, penelul lor să atingă, în trecut, obrazul unui heruvim...”

P.S.

...trei îngeri în alb, cu ciorapi de lână gri, pufoși, tolăniți pe rogojinile cerului, mâncând nuci...

* Texte apărute în Catalogul Simpozionului Internațional de Arte Vizuale „Arta în Grădină” (care a avut loc la Grădina Botanică „Vasile Fati” din Jibou, în perioada 9-19 august 2022), Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2023.

Iuliu Maniu sub canonada comunistă

Mircea POPA

După 23 august 1944, Clujul a devenit un important centru al luptei comuniste pentru impunerea și difuzarea propagandei noilor stăpâni, numiți de ocupația sovietică în fruntea statului și a administrației regionale. Fiind vorba de orașul capitală al Ardealului de Nord, acolo unde s-a înstăpânit puterea horthystă în urma Dictatului de la Viena, s-a ajuns ca vajnicii eliberatori să trateze cu administrația maghiară, până la pronunțarea deciziei forțelor aliate cu privire la întregul teritoriu transilvănean. Noile forțe comuniste, aflate sub oblăduirea sovietică, au constituit aici o regională a PCR, în frunte cu prof. Teofil Vescan, care s-a preocupat imediat ca sectorul de presă românească să fie funcțional, deoarece propaganda comunistă trebuia să pătrundă cât mai adânc în popor, iar noile directive venite de la Moscova se cereau a fi cunoscute în medii sociale cât mai largi. Pe de altă parte, populația românească din Ardealul de Nord ocupat a fost văduvită, în cei patru ani de ocupație silnică, de orice posibilitate de a-și păstra limba, școala și administrația proprie. Astfel, în timpul ocupației horthyste, pentru dirijarea și organizarea rezistenței populației românești în fața ocupației extrem de agresive maghiare, a funcționat cu aprobarea ocupanților doar un singur ziar românesc „Tribuna Ardealului”, condus de Emil Hațieganu, care a încercat să țină piept acțiunilor discriminatoare maghiare, alături de singura revistă literar-culturală „Viața ilustrată” admisă, aflată sub jurisdicția mitropolitului Nicolae Bălan al Clujului. Toată presa românească s-a refugiat dincolo de granița de pe Feleac, la Turda, Alba Iulia, Sibiu, Brașov, dar și la București, unde ardelenii aflați în refugiu și-au creat propria lor presă, în frunte cu gazeta „Ardealul”. Răzlețiți de ceilalți și în mare taină, unii publiciști care au activat la presa clujeană, precum maniștii Constantin Hagea și Emil Boșca-Mălin, au reușit să se strecoare prin granița de la Feleac, poposind la Turda, apoi la Brașov, unde l-au ajutat pe Gh. Pop la redactarea „Tribunei”, mutată de la Cluj în orașul de la poalele Tâmpiei. Revenit la Cluj, în 1946, Boșca-Mălin a mai condus o vreme ziarul „Voința Transilvaniei” (1944-1946), ca apoi să fie arestat și închis. Anii 1944 și 1945 au fost tot mai grei, deoarece orașul a fost împânzit de forțe sovietice, iar viața și activitatea celor două partide, cel Țărănesc și cel Liberal, a fost strict controlată, comuniștii ur-

mărind cu mare atenție diminuarea puterii lor, îngrădirea și chiar lichidarea oricăror urme de influență în popor, prin restrângerea dreptului de proprietate jurnalistică, a procurării hârtiei și a puterii economice de care mai dispuneau forțele zise „burgheze”, până la îngrădirea lor definitivă. În aceste condiții, administrația și conducerea sovietică militară sovietică exercitau un control strict asupra orașului, recurgând în orice condiții la „ajutorul proletar” din partea Dermatei și a muncitorimii de fabrică, puternic maghiarizată, care urma strict directivele unor lideri maghiari, precum Jordaky, Demeter și alții, deveniți peste noapte atașați comuniștilor. Era la mijloc și masa puternică a studențimii, care dorea libertatea cuvântului și reîntoarcerea la normalitate, greu de admis în noile condiții. Centrul Regional PCR a scos destul de repede ziarul „Scânteia Ardealului”, ziar comunist, instituind un puternic centru de manipulare și izolare a fruntașilor celor două partide istorice. Oamenii anume școliți, educați sau numai năimiți, erau infiltrați printre colectivele de la locul de muncă, fiind antrenați spre a demasca orice prezență sau inițiativă a acestora în orașele și satele Transilvaniei. Astfel, au fost lansate numeroase fumigene, amplificate de la un număr la altul, spre a clătina încrederea în partidul lui Maniu, mai ales că la Cluj acesta fusese foarte simpatizat și avusese un sprijin puternic în familia lui Romul Boilă, profesor la Facultatea de Drept și care era cunoscut prin semnătura sa de presă, Ohăbeanu. În perioada interbelică, el crease aici un trust de presă puternic, care, pe lângă cunoscutul oficios „Patria”, unde activa cu mare succes Victor Iancu, a fost reînființată „România nouă” de către fruntașul liberal Alexandru Lapedatu, ce încercase a forma o nouă echipă cu influență la public, prin atragerea mai multor condeie formate la Cercul Literar de la Sibiu, în speță Radu Stanca și Ion Negoitescu. Conștient că forțele democratice sunt încă foarte puternice, ziarul comunist va încerca să lovească încă de la început în personalitatea lui Iuliu Maniu, deschizând un război perfid și de lungă durată, urmărind număr de număr lansarea unor atacuri sistematice și convergente. Așa, de pildă, încă din primul număr al ziarului, acesta este acuzat că a refuzat să participe la lovitura de la 23 August, nedorind să colaboreze cu comuniștii la constituirea Blocului Național Demo-

crat, inițiativă care a avut loc în vara anului 1944, când era tot mai previzibil că Germania a pierdut războiul din Răsărit. Blocul era menit să scoată țara din război, prin încheierea grabnică a unui armistițiu, prin ieșirea din Axă, înlăturarea dictaturii conducătorului Antonescu și instaurarea unui regim constituțional. Această propunere s-ar fi făcut la 20 iunie 1944, cu colaborarea Partidului Comunist, a celui Social-Democrat, a Frontului Plugarilor, a Uniunii Patrioților și a Partidului Muncitoresc și Țărănesc. Printre inițiatori s-ar fi numărat Emil Bodnăraș, Lucrețiu Pătrășcanu și grupul de generali din jurul Regelui. Noua formațiune constituită ar fi ținut mai multe ședințe, alcătuiindu-se un comitet militar compus din generalul Sănătescu, Vasile Rășcanu, col. Dămăceanu și Emil Bodnăraș, care reprezentau cele patru formațiuni ce au alcătuit Blocul. Maniu este acuzat de a fi fost lipsit de viziune și că n-a venit în întâmpinarea dorințelor populare, făcându-se de râs cu tergiversările lui proverbiale. În numărul următor, ziarul a pus la cale și alte acuze la adresa lui Maniu, precum aceea că ar fi contribuit la „sabotarea lucrărilor Tribunalului Poporului”, și la reforma agrară din județul Someș. Articolele care îl vizează pe Maniu sunt însoțite de o „ediție specială”, exprimând bucuria locuitorilor Ardealului la vestea instaurării administrației românești în orașul Cluj. Comunicatul pentru popor este semnat de Petru Groza și Gh. Tătărescu. S-a lansat și un manifest, prin care se saluta noua situație, a revenirii la un Ardeal democratic, unit cu Patria Română democratică, prin care țara noastră intra în comunitatea popoarelor libere. În chiar acele momente de victorie, ziarul nu se poate abține de a-i numi pe vechii politicieni cu titlatura de „corbi”, într-un articol semnat de Sandu Bujor, care se războiește cu toți cei îmbogățiți fără muncă, împotriva cărora trebuie luptat. E momentul în care intră în joc și ceferistul Ioan Șoltuțiu din Dej, pe care cei din redacție îl vor folosi ca autor al unui serial demascator, în mod sigur confecționat în redacție, pus să analizeze câteva numere la rând, situația „dușmănoasă” a partidelor istorice, lovind cu predilecție în persoana lui Iuliu Maniu. Alte articole referitoare la situație va semna Teofil Vescan, care va saluta politica îndrăzneță a guvernului Groza și cea agricolă a slugii acestuia, Remus Zăroni. Un articol venit de la centru și semnat de Sandu Bujor va fi intitulat *Omul din umbră*, destinat a-l compromite pe Maniu, condamnând politica sa nefastă dusă de 27 de ani pe teren politic, prin care „infectează atmosfera politică a țării, inducând în eroare masele ardelenesti, masele românești în general, mase dornice de adevăr și democrație reală și sinceră”, condamnând „pertractările interminabile, iezuitismul, aspectele teatrale ale «retragerilor» la

Bădăcin, falsa sa modestie, probată prin politica echivocurilor studiate și acțiunile sale oportuniste, cu care a reușit timp de aproape trei decenii să prostească pe cei naivi”. Tot el l-a adus în țară pe regele uzurpator, Carol al II-lea, a cărui guvernare „a însemnat geneza dictaturilor și a întronării fascismului în România”. Nici Al. Vaida-Voevod nu e cruțat, fiind numit „bătrânul fascist”. Maniu este din nou terfelit pentru politica dusă în timpul războiului, calificat drept „omul din umbră”, cel care a stat în spatele multor acțiuni nechibzuite, soldate cu măsuri antipopulare.

Atacurile la persoana lui Iuliu Maniu se întetesc de la un număr la altul, întrucât acesta ocupă locul central al preocupărilor redacției, fiind calificat pur și simplu ca fiind „port-drapelul reacțiunii românești”, caracterizare pe care i-a dat-o Radio Moscova. Acuza principală are în vedere politica sa privitoare la minoritățile naționale, care l-ar fi definit prin modul ambiguu de a lua atitudine împotriva șovinismului aflat și a criticii conducătorilor maghiari, ațâțând mereu curentele naționaliste și șovine. În numărul 13 din 3 iunie 1945, s-a pus la cale o nouă lovitură, aceasta având în obiectiv compromiterea lui Maniu în postura sa de deputat în Parlamentul de la Budapesta, din perioada anterioară Marii Uniri. Un oarecare St. G. publică articolul *Adevărata față a trădătorului Iuliu Maniu*, prin care omul politic Maniu este prezentat ca un deputat necompetitiv în parlamentul budapestan, unde ar fi slujit interesele altora. Plecând de la cele afirmate de Iorga în lucrarea *Istoria unei legende*, Iuliu Maniu este acuzat că ar fi devenit sluga grofilor ardeleni, cerând nu luptă împotriva asupririi acestora, ci doar toleranță administrativă, și că și-ar fi dat „adeziunea la opresiunea și crimele monstruoase ale monarhiei austro-ungare”, înrolându-se ca voluntar în armata austro-ungară și ajungând apărătorul grofilor. Postura aceasta de loialist i-ar fi creat adevărata față de „reacționar și adversar al poporului din România”, deoarece atunci când a ajuns la cârma țării, a adus cu el vrajbă și șovinism. Acum sunt căutate în biografia sa alte aspecte vulnerabile sau interpretabile, menite a dezvălui mari scăpări de caracter. Pentru analiștii comuniști, el e un om politic eșuat, deoarece a adoptat o postură *împotriva României (nr. 14 din 16 iunie)*, exprimând rezerve la unirea cu România, considerând că situația locuitorilor din Ardeal ar fi fost mult mai bună decât a celor de peste munți. Reținerile lui la unire ar fi generat „o politică trădătoare de neam, urmărind visul de a rămâne stăpân pe Ardeal, cum ar fi susținut în broșura *Ardealul ardelenilor*, tipărită clandestin în 1922 la Viena, din care citează unele fraze, prin care nu subliniază unitatea românilor, ci separatismul lor, el neomițând nicio

diversiune posibilă în cadrul cârdășiei cu dușmanii cei mai înverșunați ai poporului”. În numărul 15 se revine asupra modului în care „a sabotat formarea frontului antifascist”, așezându-se de partea lui Antonescu și crezând în înfrângerea militară a Uniunii Sovietice. Dar de aici nu e decât un pas spre a-l declara „apărătorul legionarilor” (nr. 16), fiind numit de „Scânteia” drept „adevăratul conducător spiritual al legiunii”. Se învederează faptul că șeful legiunii, Zelea Codreanu, îl considera pe Maniu „cel mai luminat și mai corect om din țară”. La rândul lui, Maniu și-a exprimat încrederea în modul de organizare și acțiune al legionarilor lui Codreanu, fiind convins de „sinceritatea și loialitatea lui Codreanu”, mărturisind favorabil pentru căpitan. Prin intermediul lui Zaharia Boilă și Ghiță Pop, el s-ar fi întâlnit cu frunțașii Gărzii de Fier și a purtat grija legionarilor, iar după moartea lui Codreanu a continuat tratativele cu Horia Sima, visul lui fiind acela de a deveni „dictator al României”. Pentru a realiza acest deziderat, el s-a întâlnit la 4 septembrie 1940, la Ploiești, cu Antonescu, fiind însoțit la întâlnire de Mihai Popovici și Domocoș. În numărul 18, un nou articol vorbește despre *Demascarea manevrelor lui Maniu*, pe motiv că a continuat să calomnieze guvernul Groza, punând la îndoială sprijinul de care acesta se bucură în sânul societății românești, deoarece „reacționarii români își dau seama că timpul lucrează împotriva lor”.

Seria a doua a ziarului începe cu numărul 1 din 7 aprilie 1946. Chiar în acest număr apare articolul *Români, ungerii și maniștii* semnat de Teodor Vâlcu, criticându-l pe Gh. Ohăbeanu, nepot al lui Maniu, pentru autointerviul intitulat *Strâmbătatea* din „Patria”, acesta fiind numit „omul care a susținut cu sinceritate și entuziasm toate regimurile dictatoriale și antisovietice”. Omul lui Maniu din Ardealul de Nord ar fi susținut în articolul incriminat din „Patria”, că 95% din români sunt țărăniști. Comuniștii nu vor să accepte acest adevăr, de aceea vor lansa noi atacuri la adresa lui Maniu, care ar duce o politică de învrăjbire națională. În tot ceea ce face, el blamează guvernul Groza și relațiile bune cu Uniunea Sovietică. Pentru a-l discredita se apelează din nou la trecutul său politic și la relația cu maghiarii, care au săvârșit mari crime și omoruri în Ardeal în 1940, autorul articolului arătând că noua putere respectă legile și se aplică pedepse pentru toți criminalii. Pentru a-l discredita se apelează din nou la criticile lui Ion Șoltuțiu, care califică guvernările maniștilor drept *istoria maniștilor, istoria bătei, a temniței și a morții* (nr. 3), arătând că în timpul guvernării lor au fost desființate sindicatele muncitorești și au fost condamnați cei mai mulți frunțași comuniști. În timpul crizei economice au fost condamnați: Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Va-

sile Luca, Doncea, Petrescu, iar la Cluj, Emil Popa, Pavel Bojan, Stănescu și alții, încât își permite să întrebe în final: „Câte jertfe ați dat voi pentru libertatea poporului român?” Serialul semnat de Șoltuțiu pare a fi cea mai ingenioasă găselniță a ziarului, deoarece prin atitudinea acestui muncitor ceferist de la Dej s-ar exprima public chiar marele mase ale poporului român. Redactorii ziarului sunt convinși că punând la cale această infamie, vor atrage de partea lor cât mai mulți votanți și adepți. Așa că pentru fiecare număr găesc câte o nouă formulă pentru a continua incriminarea lui Maniu și a partidului său, perceput ca principalul adversar în lupta electorală care se pregătea. Noua intervenție care îl vizează pe Maniu rezumă titlul serialului antimanist și anume: *Adevărata înfățișare a maniștilor*, acuzați că: „Au mințit totdeauna, mint și acum”, solicitând demascarea lor și traducerea lor în judecată prin sloganul: „*Jos masca! Judecata vine și poporul nu iartă! Istoricii sunteți și în istorie vă vom trimite*”. Noile argumente se învârt în jurul problemei: „Ce înseamnă războiul pentru maniști” și cum au făcut ei din dl Markham un agent electoral. În final, ei vin cu sloganul de a-l înfiera pe nepotul său de la Cluj, solicitând: „Noi cerem ca Zaki Boilă să răspundă pentru afacerea Skoda și pentru că nu recunosc importanța URSS în noul model de viață din România”. Și mai departe: „Noi cerem, spune ziarul, ca maniștii să răspundă de ce sunt dușmanii URSS. Ei urmează să dea seama deoarece s-a pornit un «proces al mării trădări», care tocmai a început, prin împrăcșarea lui Antonescu și Ică, purtătorii de vină, fiind susținuți de Maniu și Brătianu, iar aceștia «au aruncat țara într-un război, transformând țara în bază de atac contra popoarelor»”. Mareșalul Ion Antonescu și ministrul de externe Mihai „Ică” Antonescu vor fi declarați vinovați, fiind considerați responsabili de moartea a 600.000 de români, care au pierit pentru interese străine.

Informațiile furnizate de ziar aduc vești despre judecarea lotului VII de criminali de război, dar se vântură ideea că și Maniu ar trebui tras la răspundere pentru politica dusă în trecut, când, în anii 1924, 1929, 1933, 1941, Partidul său a comis crime împotriva clasei muncitoare, „pe care poporul român nu le va uita”. În consecință, Maniu ar trebui să răspundă „pentru cine și pe spinarea cui s-au făcut economii”. Concluzia e că „d. Maniu a dat mâna cu hoții” și a pus la cale demonstrații studentești la Cluj, pe care ziarul le califică drept „huliganice”. Laudă în schimb intervențiile muncitorilor maghiari de la Dermta, ce au atacat Căminul studentesc „Avram Iancu”, răspunzând, ziceau ei, la „provocările studenților”, care, în timpul demonstrației lor, ar fi aruncat spre muncitori cu diferite obiecte, studenții fiind postați la geam spre a-i urmări. Situația falsă pe care o

prezintă ziarul continuă cu articolul *Muncitorii și studenții*, semnat de Alex Popovici, care își arată indignarea față de revolta studențească, deoarece aceștia l-au huiduit pe delegatul Uniunii Populare Maghiare, au pătruns în Teatrul Național și au făcut scandal. Studenții, atacați de muncitorii maghiari, sunt numiți pur și simplu „fasciști”, exprimându-și pe față atitudinea antimuncitorească, prin faptul că au rupt în public exemplare din ziarul „Igazság”, iar grupul de maniști ieșiți din cămin au insultat-o pe dna Lepădăteanu de la Tribunalul Poporului, iar la 26 mai au intrat cu forța în sediul Tineretului Progresist, „înjunghind trei tineri activiști” (?!). Acțiunile lor sunt calificate „acte legionare”, răspândind manifeste și acționând în colaborare cu conducerea partidelor dușmănoase față de guvernul Groza. Indicațiile ziarului sunt incriminatorii și dure, urmărind înăbușirea exprimării libere a studențimii, și atragerea ei de partea guvernului dr. Petru Groza: „Studențimea să urmeze exemplul muncitorimii conștiente”, întrucât guvernul se preocupă de soarta studenților, dar are de pus o țară la punct, pe care „propovăduitorii de azi ai «românismului» au dus-o la pieire. Aceia care au strigat: «Jos teroarea!» erau practicatorii ei, iar aceia care au strigat «Jos epurația!» erau cei care trebuiau înlăturați. Același semntar al articolului, Alex Popovici, mai face o afirmație halucinantă: „După 23 august, administrația n-a putut intra imediat în Ardeal din cauza gărzilor lui Maniu, care au prădat și au făcut crime, după exemplul legionarilor și al horthiștilor”. Aliații au tolerat această situație, amânând astfel introducerea administrației românești în nordul Ardealului: „Sângele morților noștri, afirmă el, nu era destul pentru ca să sature pe Maniu și clica lui. Îi trebuia sânge străin, al popoarelor pentru care a promis libertate în 1918; îi trebuia panică în dosul frontului, voind să mai dea un ultim sprijin prietenului Hitler... Astăzi, nemulțumiți de ordinea instaurată de regimul democratic, Maniu și Brătianu încearcă prin toate mijloacele să o sape, ațâțând la ură și provocând conflicte. Cum să nu sprijine ei pe muncitorii și bancherii unguri, ca și cu Antonescu? Fiecare act antidemocratic, fiecare crimă, după modelul celor al gărzilor lui Maniu, periclitează integritatea granițelor. Clasa muncitoare din România va apăra regimul democratic și toți ațâțătorii la ură de rasă, care tulbură liniștea țării, vor fi striviți de pumnul greu al muncitorimii conștiente.”

Iată, prin urmare, că pentru aducerea fruntașilor PNT în fața justiției s-a mai găsit o crimă, cea legată de activitatea Sumanelor Negre, care au fost întemeiate de Iuliu Maniu, tocmai cu rolul de a-i apăra pe cei neajutorați, și a stăvili răzburarea unguerească tot mai intensă. De fapt, miza cea mare pusă în joc era cea a alegerilor, a căror dată se apropia

vertiginos. Din această pricină, guvernul a luat măsuri tot mai radicale spre a-l compromite pe Maniu, aducând în discuție publică soarta Sumanelor Negre, calificate drept „organizații teroriste”. Autorul articolului decreta: „Sumanele Negre au fost finanțate de Ministerul de Interne, condus de generalul Aldea, care urmează a fi anchetat. Situația din Cluj devine conflictuală, iar pentru liniștirea apelor este trimis aici Vasile Luca, apoi Lucrețiu Pătrășcanu. În timp ce Vasile Luca (născut László Luka) i-a găsit vinovați pe studenți, Laurențiu Pătrășcanu a avut o poziție mai nuanțată, arătând că studenții au răspuns la agresiunea din afară, ei apărând în viziunea sa drept victime”. Autorul articolului găsește că Pătrășcanu a greșit, deoarece a îndreptat tot focul criticii împotriva revizionistilor unguri. Gazetarul exprima desigur punctul de vedere care îi incrimina pe români. Pătrășcanu a restabilit echilibrul, vorbind în intervenția sa de faptul că retrocedarea bunurilor românești este un act de dreptate. Pentru a ieși cu fața curată din situație, comuniștii au proiectat un congres al studenților și profesorilor democrați, subliniindu-se că România de mâine are nevoie de oameni cu carte și nu de bătăuși. În numărul 13 din 1 iulie, ziarul a adus vestea că Sumanele Negre, finanțate de Ministerul de Interne Aldea, au fost capturate. A fost constatată cu acest prilej și vinovăția Partidului Țărănesc, arătându-se că atunci când „marile mase muncitorești nu au mai putut suporta greutățile și prin greve au căutat să-și revendice drepturile, Maniu le-a dat gloanțe. Grivița, Lupeni, Ploiești, tot atâtea pete de sânge pe figura «Sfinx-ului»”, se spunea acolo. În discuția despre poziția studenților a intervenit și Maria Almășan, membră a Comitetului Executiv FDU, care a semnat articolul *Manevre demascate*, arătând că acel comitet studentesc condus de Anania „a încercat de a monta greve în toate centrele universitare, așa cum se arată în chemarea semnată de Valeriu Anania ca președinte. Acestui comitet fantomă ea îi răspunde acuzator: „Să înțeleagă domnul Valeriu Anania că încercarea sa a avut un scop politic, acela de a exprima încrederea în viitorul «guvern Maniu», care nu se va întâmpla, iar «jocurile sale periculoase» nu și-au atins ținta”. În urma îngroșării situației la Cluj a avut loc *Întrunirea Frontului Democrat Universitar*, care a hotărât repararea căminului. Mai gravă a fost socotită declarația lui Lucrețiu Pătrășcanu, găsit țap ispășitor, pentru a face loc noilor comuniști proletari, întrucât acesta provenea dintr-o familie burgheză. Pentru a-l incrimina a intervenit însuși Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a redactat textul cu titlul *Poziția PCR față de curente șovine și revizioniste*, acuzându-l pe Pătrășcanu că a îndreptat focul principal împotriva revizionistilor unguri și nu a accentuat răspunderea politică a partidelor istorice la întreținerea urii șovine. A uitat de asemenea să facă referiri la asuprirea

națională la care a fost supusă în trecut populația maghiară din Transilvania și la provocările recente inițiate și conduse de către partidele istorice. Această poziție a fost detaliată de un alt semnatar al ziarului, Petre Aruncuteanu, care, la rubrica „Universitare” a condamnat faptele studenților români, arătând că „greva pornită și inițiată de aceste cercuri politice interesate, în frunte cu «părintele» Anania, ar fi o justă atitudine a studențimii”. S-a revenit la cursuri. Au loc mari adunări la Cluj cu V. Luca și V. Vaida, și deschiderea campaniei electorale a tineretului. În curând a avut loc și evenimentul major al anului, alegerile mult așteptate. Deși populația a votat cu Maniu și Brătianu, rezultatele au fost de partea BFND. La timpul cuvenit s-au dat informații despre constituirea comisiei electorale la Cluj, unde au avut loc mai multe adunări pregătitoare. În urma succesului mult trâmbițat, ziarul a publicat articolul *A căzut masca*, în care este luată în discuție atitudinea reacționară a lui Iuliu Maniu, elogiata de ziarul „Dreptatea”, care a publicat un portret laudativ al liderului țărănist, caracterizat ca „un mare democrat de factură europeană”, „întemeietor al umanismului românesc”, „mare creștin” și „mare vorbitor” (=orator), fiind numit printr-un cumul de epitețe, „sfânt, ale cărui haine au împrumutat vraja tămăduitoare”. Or, după părerea presei comuniste, acesta a greșit foarte mult sub raport politic, refuzând să participe la actul de la 23 august, iar mai apoi organizând grupurile de apărători ai satelor, considerate de guvern „gărzi de criminali ce au însângerat Ardealul”, inversând rolul jucat de ele spre a accentua vina lui Maniu în fața poporului. Modul în care ziarul comunist a înțeles acest fenomen necesar e unul cu adevărat straniu, scriindu-se negru pe alb: „Cu un cinism rar întâlnit chiar și la indivizii cei mai înrăiți, președintele Partidului Național Țărănesc a recapitulat într-un discurs toate actele de trădare ce-i încununează cariera, alternând cu o criminală premeditare atacurile perfide”. Oamenii săi, pe care îi numește (Horațiu Comănicu, gen. Rădescu sau Ion Domocoș), „pentru a nu cita decât câțiva din lotul principalilor îndrumători ai organizațiilor teroriste, plănuiau declanșarea războiului civil. De aceea, se condamnă amestecul partidelor istorice în organizarea bandelor de asasini, gășind totdeauna o scuză și o justificare pentru crimele lui Antonescu, care „neascultându-i sfatul a greșit foarte mult”. Se referă la cazuri izolate de exces al gărzilor pentru care nu se consideră vino-

vat. Autorul îi invocă pe generalul Aldea și pe Ilie Lazăr. Aldea a recunoscut legăturile cu partidele istorice, specificându-se zonele de activitate. Aldea a declarat că a avut cu Maniu trei întrevederi, și că acesta l-a recomandat lui Ionel Pop, în casa lui Aurel Leucuția, iar legătura era menținută prin Boșca-Mălin, care îl vizita des acasă, aducându-i și buletinul confidențial PNT. Era clar că prin astfel de mistificări, viitorul acestor partide era previzibil și că Iuliu Maniu trebuia scos din funcțiune. Realitatea e că alegerile pe care comuniștii le-au considerat o mare victorie au fost trucate. Într-un document al consulului Franței în România, Gabriel Richard, publicat în lucrarea *Documente franceze despre Transilvania* (Ed. Vremea, 2001) se afirmă: „Ceea ce caracterizează înainte de orice, campania electorală care s-a desfășurat la Cluj este imposibilitatea totală, absolută, în care s-a aflat opoziția, nu numai de a-și face cunoscute ideile și programul, ci și de a răspunde acuzațiilor adesea calomnioase aduse șefilor ei. Partidele de opoziție nu au putut ține nicio adunare, nu au putut publica niciun ziar, nu au putut nici să răspândească ziarele pe care mai au încă dreptul să le publice la București: «Liberalul» (brătienist), și «Dreptatea» (manist). Aceste două ziare au dispărut complet din circulație, cu câteva zile înainte de alegeri, la ordinul autorităților, care i-au amenințat pe difuzorii lor cu arestare și cu închiderea chioșcurilor de vânzare. Abia dacă au putut circula pe sub mână în perioada preelectorală câteva exemplare aduse de la București de călători și cei care le aveau riscau să aibă neplăceri destul de grave”. Alegerile de la 19 noiembrie nu au avut aceeași desfășurare în satele din jur. S-au dat și cifrele, toate schimbate, iar concluzia e: „Partizanii guvernului, care nu ignoră adevărata situație, nu-și ascund uimirea în fața atașamentului încăpățânat al maselor țărănești transilvane față de șeful Partidului Național Țărănesc. Autoritățile și-au salvat situația bruscând lucrurile și înlocuind tradiționalul bobârnac cu o lovitură de pumn, din păcate un pic prea brută pentru a trece neobservată”. E concluzia care repune lucrurile în adevărata lor semnificație de atunci, și care devoalează cu lux de amănunte prigoana comunistă împotriva partidelor istorice, care au și fost scoase în afara legii la scurt timp. În istoria bulversantă a acelor ani, Iuliu Maniu a fost omul providențial care a rămas neclintit pe meterezele istoriei, așa cum justiția de astăzi a recunoscut-o.

Viorica Mureșan

Ultimul port

De douăzeci și una de zile Ionuț, fratele Mariei,
a murit.

De douăzeci și una de zile Maria nu plânge.
Simulacrul ei de lacrimi e întrebarea
Ce faci, Ionuț? Ce faci?

Azi-noapte el i-a răspuns
îi e foame și sete foarte
nu mai are putere să înoate,
i-a zis,
lumina ultimului port
nu i s-a dezvăluit de la sine
a închis ochii și-a respirat cu spinarea
a auzit cum crapă luciul mării
cum se spânzură sarea
și-a simțit barba cum, sub pricesnele fricii, se închină
cum încet, măsurat, cerul,
sub mătasea apei, stelele-și macină.

Maria s-a trezit brusc
de foame și sete s-a trezit
de foarte foame și foarte sete
a mâncat trei felii de pâine cu unt și-a băut o cană de
apă
încet și măsurat a mâncat și a băut
apoi s-a întins în pat și a plâns.

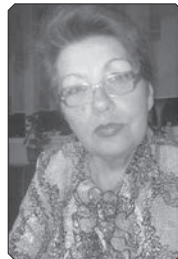

Voichița Lung

Ursită

Mă hrănesc adesea cu alese cuvinte
Și-mi potolesc setea cu tăceri.
Ursitoarele scris-au în cartea vieții:
Cele bune – generoase puncte de suspensie,
Cele rele – îngrijorate semne de întrebare.
Merg la școala vieții zilnic
Dau și primesc lecții,
Las gândul să înfrângă
Neputința aripilor
Și uneori, în vis,

Împart cu prieteni nevăzuți
File desprinse din cărți,
Bărci de hârtie,
Plăpânde consolări
Pe marea vieții
Învolburată.

Silvia Bodea Sălăjan

Sincronicitate

Pentru fiecare iarnă
Dumnezeu a dăruit o primăvară
Pentru fiecare lacrimă
Dumnezeu a făurit un zâmbet
Pentru fiecare durere
Dumnezeu a creat alinare
Pentru fiecare dintre noi
Dumnezeu a binecuvântat o viață
Pentru fiecare singurătate
Dumnezeu a trimis prieteni
Pentru fiecare tăcere
Dumnezeu a plămădit cuvântul
Pentru fiecare înfrângere
Dumnezeu a deschis alte drumuri
Pentru fiecare ură
Dumnezeu a revărsat noian de iubiri
Pentru răscumpărarea noastră
Dumnezeu l-a trimis pe Fiul Lui
Și, Doamne, câte daruri!
Și, Doamne, de câte ori uităm să mulțumim!

Cornel D. Lar

Te sărut

Te sărut când vreau
să aflu gustul mărului în pârgă.
Când mi-e dor de gustul
piersicii și dulceața cireșelor.
Când mi-e sete te sărut
pentru roua dimineților.
Când sunt palid te sărut

pentru culoarea buzelor tale.
 Și când mi-e frig
 pentru fierbințeala lor.
 Când viața nu mai are gust
 iau gustul gurii tale.
 Te sărut pentru zborul
 fluturilor din stomac
 și pentru mirosul florii de salcâm.
 În amurg pentru
 lumina stelelor din al nouălea cer.
 Când viața e aspră
 pentru catifelarea buzelor de trandafir.
 Când mi-e frică
 pentru a-mi întări credința.
 Și când sunt trist
 pentru zâmbetul îngeresc.

Ioan Vasile Bulgărean

Cutremur

Nevăzut
 am pătruns
 și mi-am ascuns capul
 între sânii-ți zvelți,
 ca un șoarece speriat
 de privirea
 amenințătoare
 a mâței negre de sub pat.
 Am mai băgat
 un smoc de paie
 umede și râncede,
 pe foc
 să ne fie cald la trezire.
 Somnul
 nu mai contează
 și nici cutremurul
 de vreo patruzeci
 de grade

din trupurile noastre,
 care se vor trezi
 spre dimineață
 sleite
 și cu ochii mijind
 a uitare.
 Nevăzut,
 am ieșit
 dintre
 sânii-ți storși
 ca un prosop
 după duș,
 aruncat și abandonat
 pe grilajul
 de sub picioarele goale.
 Pe afară
 e mult soare și parfum
 împrăștiat pe drum
 iar vizavi
 de sauna ta
 ne așteaptă autobuzul
 care ne va duce
 cât mai departe,
 spre amintirea noastră.

Ioan Bunta

Nimeni...

O casă-n care nimeni nu mai locuiește,
 Un telefon la care nimeni nu mai răspunde,
 O mamă pe care nimeni n-o mângâie,
 Un copil pe care nimeni nu-l alintă,
 Un fiu pe care nimeni nu-l așteaptă,
 O fată pe care nimeni n-o cere în căsătorie,
 Un bătrân pe care nimeni nu-l vizitează,
 Un sărman căruia nimeni nu-i dă o pâine,
 Un vinovat pe care nimeni nu-l iartă,
 O lume pe care nimeni n-o salvează.

Flaviu Claudiu Mihali

Dacă aş fi...

Dacă-aş fi apa mării pe ţărm încet aş vrea să mor,
Aş vrea să pier încet în apă dacă aş fi pământ...
Suflet dacă aş avea aş muri încet-încet de dor...
Dacă aş fi carte aş sfârşi ucisă de cuvânt.

Dacă aş fi flacără aş arde-n aer până la moarte,
Dacă aş fi oxigen aş vrea să mă consum în foc...
Dacă aş fi cuvânt aş zace aşternut pe-o carte,
Dar sunt om şi mor după al soartei neînţeles joc...

Timp nemăsurat

Cine măsoară tot timpul ce trece
După ce noi am rămas fără timp,
Stinşi în eternitatea cea rece?
Cine întoarce clepsidra în schimb?

Când nu mai sunt ochi rătăciţi către cer
Cine măsoară câte stele se sting,
Câte inimi se iubesc efemer,
Câte corpuri cereşti se ating?

Cine mai ascultă bătăi de inimi
Reverberând din pântec de mamă?
Cine mai numără anii ultimi?
Cine ne mai întoarce din iarnă?

Pescarul

Ferice de pescarul ce prinde-n năvod
Luna – lacrimă prelinsă noaptea din cer!
Căznit de răspunsuri la întrebări care-l rod
Meditează la multele stele ce pier.

Foamea din el nu poate fi ostoită!
(Ce-i prins în obroc nu astâmpără-n pântec!)
Lumea ascunsă e o taină ferită,
În vis desluşită, urzită-n descântec...

Zbor pripit

Din larve viermuind visând să zboare
Spre nicăieri lucind cu aripile-n soare

Au aşteptat cuminţi în crisalide
Să se prefacă în mici minuni candido.

Era abia un îndoielnic răsărit,
La prima rază au pornit în zbor pripit
Şi din pastel sublim de aripi strălucind
Acum e un covor de curcubeu mustind
Şi tremurând de fluturi păcăliţi de ger
Ce-abia mai dau din aripi zvâcnind stingher...

Alte orizonturi

Se-ascund atâtea alte ceruri
După orizonturile-albastre,
Atâtea taine de prin neguri,
Multe chiar nebănuite astre.

Atâtea nestemate din noroi
Tânjesc după emoţii şi trăiri!
Iar noi doar sorii noştri stinşi şi goi
Putem să îi cuprindem din priviri...

Parodie de Lucian Perța

Flaviu Claudiu Mihali

Bine că nu-s...

(După poezia „Dacă aş fi...”)

Dacă ar fi fost să fiu în apa mării-un val,
Mă tot spărgeam pierind în ţărmul de pământ
Şi prea puține doruri mi-ar fi ajuns la mal,
Ba şi cele ajunse s-ar fi pierdut în vânt.

O pasăre de flăcări îns-am acum dorinţă
Să fiu şi zborul să mi-l aştern pe-o carte,
Că **pasările n-au nevoie de credinţă**,
Ele nu cred în **gânduri de** **ăst timp sfâşiate!**

Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Pe vremea copilăriei mele nu știam că există jucării. De altfel, în casa noastră nu prea era timp de joacă. Toată lumea, de la mic la mare, avea câte ceva de făcut. Eu și sora mea am fost angrenați încă de mici în treburile casei și ale gospodăriei, la muncile mai ușoare ale cîmpului. Singurele jucării pe care le aveam erau cele confecționate de noi, câteva păpuși de cîrpă făcute de sora mea, unele cioplituri din lemn făcute de mine. În rest, vara tot construiam mici case din pietre și bețe de lemn, în care *locuim* cu schimbul. După un timp și după mai multe conflicte am început fiecare să ne construim casa proprie, pe care o ornam în fel și chip. Săpam fiecare șanțuri în jurul ei, pentru a o proteja de apa de ploaie, în speranța că va rezista cît mai mult. Absorbiți total de magia jocului, uitam de tot și de toate, chiar și mîncarea fiind un factor perturbator. Chemarea repetată a bunicii ne trezea brusc din lumea fantasmagoriilor noastre ludice, redîndu-ne crudei realități, cu care noi nu prea știam ce să facem. Chiar și astăzi îmi vine să transfer realitatea în vraja jocurilor copilăriei, să o depozitez în camera de sărbătoare a memoriei, prin care mai cotrobăi din cînd în cînd.

*

Există persoane întîlnite care pot lăsa în memoria afectivă, pentru o vreme, urmele unor nostalgii și regrete, evidențiind beneficiile și riscurile hazardului. După cum fiecare loc prin care am trecut reverberează nostalgic pe retina aducerii aminte, creînd scenarii imaginative dintre cele mai stranii. Dar cînd întîlnești un om prin care se definește un loc, întîlnirea capătă accente de miracol.

În memoria mea se îngrămădesc de-a valma locuri și oameni, întîmplări și hotărîri ratate, gînduri și idei rămase în suspans, toate acele speranțe și vise care nu au trecut pragul realului. Am tot amăgit viața concretă cu cea mereu posibilă, am deturnat gîndirea cu unele fapte, am amestecat pînă la indiscernabil elementele prezentului cu cele ale viitorului. Doar trecutului i-am lăsat mereu ușa deschisă, așteptînd o umbră să-i treacă pragul... Memoria mea afectivă se reazemă tot mai des pe *umărul* copilăriei, se agață de ea cu o tot mai mare încrîncenare. Priveliștea satului, coama dealurilor golașe care păzesc orizontul, deambulările mele pe cărările șerpuite ale pădurii, toate vibrează

ca un ecou nestins în momentele mele de apăsătoare melancolie. Chiar și cerul îl priveam ca pe o margine verticală a satului, ca pe o fantasmă domestică. Căci nu mă pot defini decît în raport cu acest trecut tot mai nebulos, nu mă pot regăsi decît în cadența unor pași care au îmbrățișat acele locuri. Din cînd în cînd, aș vrea să mă afund în trecutul copilăriei ca într-un lichid amniotic, să rămîn pe vecie în miracolul începutului. De fapt, trăiesc în memoria de apoi a copilăriei.

După o anumită vîrstă, copilăria pare uneori atît de apropiată și, totuși, atît de îndepărtată, încît nostalgia ei ne aruncă de pe un mal pe altul al trăirilor cotidiene. Ne face să oscilăm nehotărîți între bornele ei rememorative, desprinzîndu-ne cu greu din fascinația ei. De fapt, raportăm inconștient tot prezentul la trecutul copilăriei, ne lăsăm ghidați de instinctele ei primordiale. Trăim cu adevărat doar în timpul copilăriei, în rest – existăm. Copilăria este visul din care ne poate *trezi* doar moartea.

*

Cînd ne mutăm definitiv dintr-un loc în altul ne amputăm rădăcinile ființei, acestea putînd să se hrănească doar cu *humusul* amintirilor depozitate în lada de zestre a memoriei. Căci replantarea lor într-un nou *sol* existențial este o aventură de o viață, mulți rămîniînd cu rădăcinile afective în aer. Cu timpul, doar morții ne mai trag înspre rădăcini, ne *cheamă* imperativ în locurile de obîrșie, rememorarea lor încă mai are forța de a ne mobiliza resemnarea și uitarea. Reîntoarcerea în Fizeșul copilăriei, după o lungă perioadă de timp, înseamnă o *baie* sentimentală devastatoare, un plonjon afectiv în adîncul trecutului închis ca într-o rană. Prilej cu care poți constata cum *valorile* generațiilor de cunoscuți se duc unul după altul, lăsînd în urmă tot mai multe clipe goale și locuri pustii. Timpul se citește pe fețele brăzdate de vremuri, înstrăinarea se desenează în privirile care se pierd nostalgic în zare. Mîinile se caută cu o înfrigurare care vrea să topească distanțele, cuvintele capătă sens pe măsură ce se împuținează. Toate se adună într-o sumă de gestualități tardive care plutesc în aer, într-o colonie de umbre purtate care dispar la prima atingere. Nu e mult pînă cînd totul va încăpea în ecoul recurent al unui singur cuvînt, în căușul unei singure tăceri vespérale...

Axel Rudi Pell – *The Ballads VI*

Daniel MUREȘAN

Început de iulie cu miros de război. Azi-noapte am visat uniforme bleumarin ce străbăteau piața din centru în sunet de fanfare. Cred că se cânta Prokofiev. Dar nu sunt sigur. Acum aud de pe bulevard sunete de sirene de poliție sau pompieri. Sau ambulanță. Nu le deosebesc. Stau pe terasă și am sentimentul că toată lumea asta e pustie, măcinată de un război nefiresc. Timpul rămâne nemișcat, anii trec după ceas și calendar. Armonia și farmecul după-amiezilor de acasă spulberă visul și teama. E bine! Din stradă, dintr-o mașină, se aude o baladă rock...

Baladele joacă un rol deosebit în istoria muzicii rock. În primul rând documentează partea emoțională a genului și arată că în pieptul dur al fiecărui rocker bate o inimă sensibilă. În al doilea rând, baladele se aud la posturi de radio fără afinitate rock, fiind iubite de ascultători pentru profunzimea lor emoțională. Și în al treilea rând, într-o lume din ce în ce mai agitată, baladele oferă scurte momente de pauză, de reflecție asupra lucrurilor esențiale din viață. În cazul în care nu știați, ca un metronom, la fiecare trei sau patru albume, Axel Rudi Pell adună toate baladele excelente de pe ultimele albume și editează o compilație a acelor melodii. De data aceasta, primim cele mai frumoase balade de pe *Knights Call*, *Sign of the Times* și *Lost XXIII*. Pentru a adăuga valoare pentru fani, trupa adaugă întotdeauna câteva melodii noi sau rare. De data aceasta avem cinci piese nelansate. Acest album are două coveruri: *Diamonds and Rust*, cântat de *Joan Baez*, dar făcut celebru de *Judas Priest*, și minunata piesă *Dust in the Wind* a lui *Kansas*.

Un album de balade este la prima vedere simplist, dar nu e așa. Baladele metal urmează o regulă foarte strictă. Începutul e suav, la un moment dat apare distorsiunea, iar la final soloul de chitară este remarcabil. La Axel, rețeta funcționează impecabil, exceptând *Fly With Me*, unde clapele sunt suverane.

Un album cu un echilibru perfect de melodicitate și agresivitate, așa cum trebuie să sune o baladă rock-metal.

Tracklist:

1. Revelations
2. Diamonds And Rust
3. Morning Star
4. Dust In The Wind
5. Hidden Secrets
6. Gone With The Wind
7. She Is A Lady
8. Room With A View

9. Iy With Me
10. As Blind As A Fool Can Be
11. I Put A Spell On You
12. Beyond The Light
13. Quarantined 1

Componență Axel Rudi Pell Band:

- Johnny Gioeli – voce (*Jeff Scot Soto, Hardline, Crush 40*)
- Axel Rudi Pell – chitare
- Ferdy Doernberg – clape (*Rough Silk*)
- Volker Krawczak – bas
- Bobby Rondinelli – baterie (*Blue Öyster Cult, Rainbow, Quiet Riot, Black Sabbath, Doro, The Lizards, Michael Schenker Group*)

Discografie Axel Rudi Pell:

- Wild Obsession (1989)
- Nasty Reputation (1991)
- Eternal Prisoner (1992)
- Between the Walls (1994)
- Black Moon Pyramid (1996)
- Magic (1997)
- Oceans of Time (1998)
- The Masquerade Ball (2000)
- Shadow Zone (2002)
- Kings and Queens (2004)
- Mystica (2006)
- Diamonds Unlocked (2007)
- Tales of the Crown (2008)
- The Crest (2010)
- Circle of the Oath (2012)
- Into the Storm (2014)
- Game of Sins (2016)
- Knights Call (2018)
- Sign of the Times (2020)
- Diamonds Unlocked II (2021)
- Lost XXIII (2022)
- Compilations
- The Ballads (1993)
- The Ballads II (1999)
- The Wizard's Chosen Few (2000)
- The Ballads III (2004)
- The Best of Axel Rudi Pell: Anniversary Edition (2009)
- The Ballads IV (2011)
- The Ballads V (2017)
- The Ballads VI (2023)
- Live
- Made in Germany (1995)
- Knights Live (2002)
- Live on Fire (2013)
- Magic Moments: 25th Anniversary Special Show (2015)
- XXX Anniversary Live (2019)

Filmografiile Simonei

Jung_E (2020)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: dramă/acțiune/aventură

Durată: 1h 38m

Regizor: Sang-ho Yeon

Scenarist: Sang-ho Yeon

Roluri principale: Kim Hyun-joo, Lee Dong-Hee, Lee Ga-Kyung, Woo-Yeol Han, Kang Soo-yeom

Filmat în: Coreea de Sud

Limbă care se vorbește în film: coreeană

Undeva prin secolul 22, Pământul e de nelocuit. Ca-n toate filmele științifico-fantastice și mai ales în cele cu substrat distopic, constanta aceasta a imaginii unui Pământ condamnat imprimă din start peliculei un ton lugubru, vizibil și-n culorile alese ca fundal. De altfel, dacă e să exceleze în vreun aspect, filmul *Jung_E* al regizorului Sang-ho Yeon punctează la capitolul vizual. Lumea pe care o surprinde, al unor viitoare colonii care se războiesc între ele (Republica Adrianică și Forțele Aliate) și care caută resurse militare noi, precum un soldat indestructibil al cărui program de luptă ce clonează răspunsurile motorii și mentale ale unui erou decedat ar putea fi foarte bine chiar subiectul unui joc video. Cu siguranță, filmul nu va fi pe placul tuturor spectatorilor, ci mai degrabă al celor pasionați de gen și tehnologie. De altfel, filmul se și deschide cu un cadru de combat în universul cyberpunk, CGI, în care un om se luptă cu o serie de roboți, care năvălesc în cadru din toate părțile, ca-ntr-un joc de strategie cu niveluri de dificultate diferite. Scena imediat următoare e un contrapunct marcat de revelația simulacrului și a faptului că omul este un foarte avansat android.

În orice caz, există aspecte, în premisele narrative ale filmului, care vă vor convinge, indiferent de apetența pentru un gen sau altul, să-i acordați o șansă.

De pildă, echipa de cercetători

însărcinată să conducă experimentul o are în componență tocmai pe fiica eroului căzut la datorie, căpitanul Jung_E (Kim Hyun-joo), iar jocul ei actoricesc, subtil și aparent obiectiv-detașat, e unul din punctele de fugă ale tabloului. Se resimte însă, sub masca rațiunii, o legătură a omului cu robotul, dincolo de asemănarea care-i aduce aminte de imaginea maternă, iar cercetătorul Soehyun (Kang Soo-yeon) duce o luptă internă între datorie și resorturi sentimentale, care punctează suprafața matematică a percepției sale. Legătura maternă e indestructibilă, însă așa cum va descoperi și cercetătoarea – un punct vulnerabil în combat. Soldatul ideal nu are slăbiciuni afective, e o mașinărie programată, iar proiectul eșuează tocmai din această pricină. Peste această temă a raportului mamă-fică, a conflictului dintre rațiune și simțire se suprapune și motivul dublului: directorul institutului este, fără să știe, o copie a celui care conduce corporația, clonele sunt reflectări, chiar dacă imperfecte ale unor variante ale personalității căpitanului, Soehyun e prezentată analeptic la vârsta fragedă la care intervenția chirurgicală ar putea fi o intrigă secundă, dar mai profundă, pentru secvențele următoare. Roboții au genuri, iar cei de gen feminin sunt mai umanizați în aspectul lor fizic, pe când cei masculini au ceva dintr-un bestiar metalic, nediferențiat, motiv pentru care unii dintre critici au acuzat filmul de mizandrie.

Aflăm că, în funcție de disponibilitățile fizice, bolnavii și muribunzii pot opta pentru trei programe diferite și că doar cei bogați care-și permit programul A au drepturi legale/sociale după conversie, restul urmând să

fie tratați fie cetățeni secunzi ori șobolani de laborator. Într-un viitor distopic, valorile materiale și corupția sunt nealterate și poate această observație îi va determina pe spectatori să meargă dincolo de scenele de combat și să mediteze la lumea pe care pelicula o prezintă. Neexplorat rămâne însă conflictul dintre colonii și, dacă e să adăugăm la lista de minusuri, un anticlimax perceptibil, alături de câteva glume nesărate ale directorului de institut (voit satiric poate la adresa capitalismului?) știrbesc cumva din ceea ce filmul ar fi putut într-adevăr să fie.

Și pentru că între actorii filmului am pomenit-o mai degrabă pe Kang Soo-yeon, trebuie să menționez și faptul că acesta a fost ultimul film al legendarei actrițe coreene. Filmul a fost lansat postum după ce, în mai 2022, actrița a fost transportată la spital cu o hemoragie cerebrală căreia nu i-a supraviețuit. Miezul filmului, copierea conștiinței și viața de după moarte se așază ca o filă tragică peste destinul acesteia.

Marin POP

Societatea de moralizare a deținuților din închisoarea Zalău

Închisoarea din Zalău a fost înființată în anul 1787, iar de la sfârșitul secolului al XIX-lea a funcționat în clădirea ce se afla situată în spatele Prefecturii Comitatului Sălaj (azi Primăria Municipiului Zalău) și a parcului Szikszai.¹

După Marea Unire din anul 1918, activitățile sociale și caritative au reprezentat direcții importante ale asociațiilor culturale, deoarece se simțea o mare nevoie de astfel de activități în întreaga societate românească. S-a pus accent pe domeniile carității publice precum ocrotirea orfanilor și a văduvelor de război, înființarea de orfelinate, asistența socială și sanitară sau ajutoare date sinistraților, copiilor săraci și bătrânilor.

Un domeniu aparte, în care se pare că zălăuanii au fost deschizători de drumuri, a fost cel al recuperării și reintegrării în societate a deținuților din închisori.

O primă acțiune în această direcție a avut loc în anul 1925, după cum aflăm din coloanele proaspăt înființatului ziar zălăuan, „Meseșul”. Astfel, la începutul lunii aprilie 1925, directorul închisorii din Zalău, Alexandru Pop, face un apel către toți intelectualii din oraș, să sprijine inițiativa sa de a înființa o bibliotecă pentru deținuți și pentru gardienii care aveau misiunea de a-i supraveghea pe acei „oameni rătăciți de la calea adevărului”. Erau rugați să contribuie cu câte o mică broșură la această operă, care „avea menirea nu numai culturală, dar și salvatoare”. Subliniază că statul nu putea suporta toate cheltuielile pentru înființarea bibliotecilor, la toate instituțiile penale și că acest mijloc îl socotește ca „arma cea mai eficace” în lupta de „îndreptare și corijare a infractorilor”. De asemenea, că se impunea ca „o sfântă datorie” să întindă o mână de ajutor acelor „nenorociți pe cari mare parte chiar lipsa de educație și inteligență i-a determinat la săvârșirea crimelor și a delictelor”.

Își exprimă convingerea că intelectualii zălăuani, și nu numai ei, vor înțelege scopul nobil al acestei acțiuni, considerând-o ca o „operă salvatoare”, care nu pornea „nici din egoism și nici cu scopul de a cerși mila acelor cari nu vor să înțeleagă mărețul scop” al acestui demers.²

Scopul final al demersului era acela de „a-l reda societății omenеști pe infractorul zilei de azi, ca pe un individ nou-născut și curățit de toate viciile cari l-au predominat la intrarea lui peste poarta acestui institut și care în viitor are să devină un caracter pur corectiv și nicidecât penal”.

La final, face cunoscut celor care doreau să doneze cărți pentru biblioteca închisorii, „potrivite în stil și conținut capacității arestaților și gardienilor”, că a depus o listă la librăria lui Gregoriu Avram, unde fiecare donator va putea nota titlul cărții și data când delegatul închi-

sorii va putea să ridice cărțile donate.³

Apelul directorului închisorii a avut un ecou deosebit în rândul zălăuanilor, după cum reiese dintr-o dare de seamă publicată la sfârșitul lunii aprilie 1925, tot în coloanele ziarului „Meseșul”.

Din lista publicată de către direcțiunea închisorii aflăm că majoritatea cărților au fost donate de primarul orașului Zalău, Nicolae Cristea, care era și președintele despărțământului Zalău al „Astrei”, respectiv 47 de cărți, în valoare de 300 lei. Urmează prefectul județului Sălaj, Iulian Domșa, cu 18 cărți, în valoare de 170 de lei, Silvia Dr. I. Suci, directoarea școlii medii de fete din Zalău cu 14 volume, în valoare de 114 lei, Gregoriu Avram, proprietarul librăriei și al tipografiei „Luceafărul” din Zalău, cu 13 volume, în valoare de 70 lei, Ioan Mango, revizorul (inspectorul general) școlar al județului, șeful Poliției din Zalău, Liviu Poșiar, elevi de liceu, gardieni etc.⁴

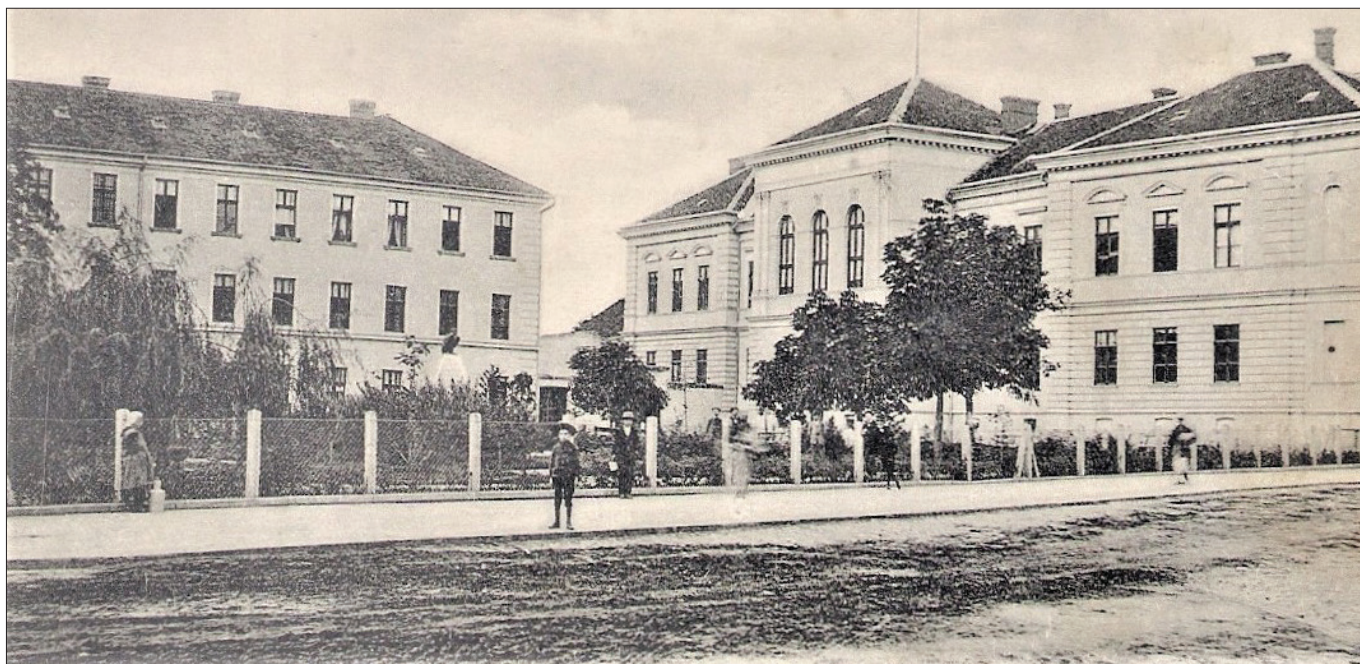
Din păcate, la sfârșitul anului 1925, directorul închisorii din Zalău, Alexandru Pop, a fost transferat, în aceeași calitate, la închisoarea Tribunalului Lugoj⁵, iar în ziarul „Meseșul” nu mai aflăm nicio informație referitoare la soarta bibliotecii înființate la închisoarea din Zalău.

Peste câțiva ani, la începutul lunii octombrie 1928, la inițiativa lui Mihai Ceuca, directorul închisorii și cu sprijinul câtorva fruntași ai vieții publice din Zalău, se înființează „Societatea de moralizare a deținuților din închisoarea Zalău”.

Societatea nou-înființată avea o importanță socială foarte mare, venind în sprijinul deținuților cu o serie de activități de moralizare și „îndreptare”. Mulți dintre ei au ajuns în închisoare de multe ori nu din vina lor, ci din cauza mediului în care au trăit și a lipsei de educație. Pe aceștia încerca societatea nou-înființată „să-i îndrepte și călăuzească”, aducându-i „pe calea cea bună”. De asemenea, încerca să-i sprijine pe cei eliberați din închisoare să se integreze în societate, să obțină un loc de muncă, „să le înlesnească puțința de a-și câștiga pâinea de toate zilele, pentru ca să nu ajungă din nou pe calea greșelii”.⁶

Din statutele societății aflăm că avea ca scop „moralizarea” deținuților din închisoare, dar și ajutorarea celor eliberați pentru a se putea integra în societate.

În privința activității societății în cadrul închisorii, societatea își propunea următoarele obiective: înființarea sau mai bine spus dezvoltarea bibliotecii închisorii, care să-i poată servi pe deținuți cu cărți, broșuri și reviste „cu caracter moralizator”; organizarea unor șezători și în mod special a unor conferințe cu caracter moralizator și științific pentru deținuții închisorii; acordarea de ajutoare medicale deținuților bolnavi, atunci când nu puteau fi

Clădirea închisorii din Zalău (în partea stângă a imaginii), ce se afla situată în spatele Primăriei Municipiului Zalău

tratați la infirmeria închisorii și nici nu se putea face un transfer la spitalul închisorii din Văcărești.

În ceea ce privește activitatea de ajutorare a deținuților eliberați din închisoare, societatea își propunea realizarea următoarelor activități: acordarea de sprijin deținuților lipsiți de mijloace materiale cu îmbrăcăminte, încălțăminte, cheltuieli de transport până la domiciliu și cu alimente; sprijinirea deținuților eliberați, în limita posibilităților, să-și găsească un loc de muncă; ajutorarea foștilor deținuți „în orice alte cazuri va găsi de cuviință comitetul de conducere, avându-se în vedere întotdeauna, corectarea deținuților și deci prevenirea recidivei”. Se sublinia că acțiunea de ajutorare a deținuților eliberați va fi o continuare a activității de moralizare începută în închisoare. De asemenea, că la alegerea deținuților care trebuiau ajutați nu se va face nicio deosebire de naționalitate și religie. Ajutoarele urmau să fie distribuite în funcție de posibilitățile materiale ale asociației.⁷

Societatea era compusă din membrii fondatori, adică inițiatorii înființării asociației, care au subscris cu cel puțin 500 lei, membrii onorifici pe viață, care au dat „un concurs însemnat sau moral, pentru propășirea societății” și membrii activi, care urmau să plătească o cotizație de 120 de lei pe an. Aceeași cotizație o plăteau și membrii fondatori.

Conducerea a fost încredințată unui comitet, compus din președinte, doi vicepreședinți, opt membri, un secretar, un casier, doi cenzori și un cenzor supleant, aleși de către adunarea generală a asociației. Președintele și comitetul de conducere erau aleși pe o perioadă de cinci ani.

Lucrările curente ale societății erau conduse de președintele și secretarul societății, acesta din urmă fiind directorul închisorii din Zalău. Avea sarcina de a-l ajuta pe președinte în conducerea tuturor lucrărilor societății, executa hotărârile luate de către comitetul de conducere sau adunarea generală, redacta procesele

verbale ale ședințelor comitetului de conducere sau adunării generale și contrasemna toate actele în care semnătura președintelui era cerută.⁸

Fondurile materiale ale noii asociații urmau să fie alcătuite din subvențiile diferitelor instituții de stat sau particulare, diferite donații și din cotizațiile membrilor. Sumele care treceau de 5.000 lei urmau a fi depuse, „spre fructificare”, la casa de depuneri.

Societatea de moralizare urma să lucreze „mână în mână” cu direcțiunea închisorii din Zalău, dar își păstra independența față de aceasta, lucrând pe cont propriu.

Cu ocazia înființării societății a fost ales comitetul de conducere. Președinte a fost ales avocatul Nicolae Sigmireanu, fost președinte de tribunal, iar vicepreședinți dr. Gheorghe Pop de Oarța, decanul baroului de avocați și dr. Emil Lobonțiu, prefectul județului Sălaj, la momentul respectiv. Ca membri în comitetul de conducere au fost aleși următorii: Silvia Suciu, directoarea școlii de fete din Zalău; Valeria Trușașiu, soția protopopului Traian Trușașiu; Gheorghe Bontescu, prim-președintele Tribunalului Sălaj; Petru Palade, prim-procuror; Remus Roșca, protopop și preot al închisorii; Vasile Cloaje, primarul orașului Zalău; Kerekes Ernő, profesor, dr. Szabo Alexandru, avocat.

Secretarul societății, așa cum am menționat și mai sus, era directorul închisorii din Zalău, Mihai Ceuca, cenzori Sterie Zlătescu, administrator financiar și dr. Iulian Domșa, avocat, fost prefect al județului Sălaj. În calitate de cenzor supleant a fost ales dr. Balkány, avocat, iar casier-contabil Gheorghe Constantinescu, grefier-contabil al închisorii din Zalău.⁹

În urma înființării societății, Direcția Generală a Închisorilor din cadrul Ministerului Justiției, prin ordinul din 26 noiembrie 1928, adresat conducerii închisorii din Zalău, „aduce vii mulțumiri tuturor persoanelor care au dat concurs la înființarea societății de moralizare a deținuților”.¹⁰

Mihai Ceuca, directorul închisorii din Zalău, care în-

deplinea și funcția de secretar al societății de moralizare afirma că era preocupat de multă vreme de ideea înființării unei societăți, cu ajutorul căreia să poată „desăvârși opera de îndreptare a acelor care – în majoritatea cazurilor – nu din vina lor păcătuiesc”. Lipsa de educație și mediul în care trăiau erau principalii factori care îi determina la furt sau săvârșirea altor infracțiuni mai grave. Din această cauză, consideră că „îndreptarea lor este mai ușoară”, iar cu „o vorbă bună, un sfat, un sprijin dat la timp”, mulți dintre cei care au greșit puteau fi aduși „pe calea adevărului”. Datoria celor „din afară” era aceea de a le acorda „tot sprijinul necesar corectării lor”.

În vederea realizării scopului propus, a apelat „la tot ce are Zălăul mai select, la toți oamenii de seamă care – fără precupețire – pun umărul ori de câte ori nevoia (o) cere”, mulțumindu-le și pe această cale.

Societatea de moralizare s-a constituit și și-a început activitatea, dar durata ei de existență depindea de implicarea a cât mai multor zălăuani. În acest sens, îi invită să se înscrie ca membri, subliniind că taxa de 10 lei pe lună nu era o sumă așa de mare și o putea plăti oricine, mai ales când era vorba de un scop nobil, care ducea la scăderea infracționalității.

Afirmă că a primit numeroase scrisori de adeziune din întreg județul Sălaj, din partea celor care înțelegeau cât de necesară era „opera de îndreptare a infractorilor”. Printre scrisorile primite se număra și cea a protopopului Iosif Nemeș, paroh în Hurez-Ponița, pe care o redăm și noi:

Prea Onorabilă Direcțiune!

Confirmând cererea Dv din 30 Octombrie curent, sub Nr. 8 și statutul societății de moralizare a robilor de sub direcțiunea Dv, nu pot numai cu laudă să vă răspund, că ați început un așa act umanitar: „scoaterea deținuților din robia păcatelor”.

Eu sunt pornit pe calea veșnică; 73 de ani apasă umerii mei – dintre care 48 i-am împlinit cu cinste în slujba bisericii. Nu cred să mă învrednicească bunul Dumnezeu, să văd efectele depline ale acestei umanitare societăți; luați însă notă, că până voi fi pe pământ cu 120 Lei taxă anuală, mă considerați ca membru activ.

Hurez-Ponița, în 7 Noiembrie 1928

(ss) Iosif Nemeș, protopop

În finalul articolului său, Mihai Ceuca face un apel călduros la generozitatea tuturor „oamenilor de bine”, să se înscrie într-un număr cât mai mare ca membri activi în asociație, subliniind că „a ajuta pe cei închiși, a contribui la moralizarea lor, făcându-i să iasă din închisoare mai buni de cum au intrat, e un act de dreptate socială, un act asupra căruia avem datoria să ne oprim, dând tot sprijinul ce stă în puterea noastră”.¹¹

Societatea de moralizare a deținuților își începe activitatea în luna noiembrie 1928, fixând pentru început un program de conferințe cu scop moralizator-instructiv, care să fie organizate în fiecare duminică. Deja era fixat programul și conferențiarul până la sfârșitul anului și se nădăjduia „că lucrul început va avea roade din belșug”.¹²

În data de 21 noiembrie 1928 a avut loc o șezătoare culturală organizată pentru deținuții din închisoarea

Zalău, care a avut un program bogat și bine structurat. Corul deținuților a intonat Imnul Regal și cântecul „La o rândunică”. Profesorul Leontin Ghergariu, director al liceului de stat din Zalău, a susținut conferința intitulată „Datorii și drepturi”, după care au urmat o serie de recitări: „Sârbul la târg”, anecdotă de speranță, recitată de preventivul Gheorghe Țurcaș; „Țiganul la pepeni verzi”, anecdotă recitată de condamnatul Kovács Ludovic; „Mustrare”, poezie compusă și recitată de preventivul Gheorghe Țurcaș. Corul deținuților a mai interpretat cântecul popular „Știi tu mândro”, iar directorul închisorii, Mihai Ceuca, a susținut o prelegere în care a vorbit despre rostul conferințelor și șezătorilor. Acesta din urmă aduce mulțumiri publice pentru sprijinul acordat în realizarea evenimentului profesorului Leontin Ghergariu și locotenentului Chivu, șeful muzicii militare din Zalău, ce s-a ocupat de pregătirea corului de deținuți, care a cântat pe trei voci.¹³

La începutul lunii mai 1929 aflăm că Mihai V. Ceuca, directorul închisorii din Zalău și secretarul societății de moralizare a fost transferat în funcția de director al închisorii din Sibiu. În locul său, la închisoarea din Zalău, a fost transferat Dumitru P. Georgescu, director al închisorii din Ismail.¹⁴

Activitatea „Societății de moralizare a deținuților din închisoarea Zalău” continuă și în anul 1929, dar presa zălăuană nu mai reflectă în coloanele ei activitățile asociației. Este publicat doar un apel, semnat de către președintele societății, Nicolae Sigmireanu și Gheorghe Constantinescu, în calitate de secretar, prin care cereau „oamenilor de bine” să se înscrie în asociație, ca membri activi, pentru ca asociația să-și poată îndeplini obiectivele pe care și le-a propus la înființare. Se subliniază că era în interesul sălăjenilor să sprijine societatea de moralizare, „cu atât mai mult, cu cât făcând abstracție de cele trei societăți de patronaj, ea este singura societate, în întreaga țară, cu menirea specială de a contribui la moralizarea acelor care au apucat pe calea răului”.¹⁵

Din păcate, în 1929 izbucnește marea criză economică mondială, ceea ce a dus la pauperizarea societății. La sfârșitul anului 1931 chiar și ziarul „Meseșul” este nevoit să-și sisteze apariția, iar din alte surse, până în prezent, nu am aflat alte informații despre această inițiativă laudabilă a intelectualității zălăuane, care ar putea constitui un model și pentru generația noastră.

Note:

1. Nicolae Gudea, Valer Părău, *Zalău – un oraș la frontiera de nord-vest a Transilvaniei*, Zalău, 2013, p. 226.
2. „Meseșul”, nr. 11, 9 aprilie 1925, p. 1.
3. *Ibidem*, p. 2.
4. Idem, nr. 13-14, 30 aprilie 1925, p. 4.
5. Idem, nr. 37-38, 28 noiembrie 1925, p. 4.
6. Idem, nr. 31-32, 11 octombrie 1928, p. 1.
7. *Ibidem*, p. 4.
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*, p. 5.
10. Idem, nr. 39-40, 6 decembrie 1928, p. 3.
11. Idem, nr. 38, 22 noiembrie 1928, p. 2.
12. Idem, nr. 33, 25 octombrie 1928, p. 3.
13. Idem, nr. 39-40, 6 decembrie 1928, p. 2.
14. Idem, nr. 19-20, 18 mai 1929, p. 6.
15. Idem, nr. 38-39, 3 octombrie 1929, p. 4.

Psihologul meu fără simbrie

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Nu știu cum se întâmplă, dar de la o vreme toată lumea simte datoria să-mi dea sfaturi. O fi din cauza Covidului? Poate circulă ceva unde de șoc ce vin din zona războiului?! Poate că am eu o mutră care pare că are nevoie de consiliere?! Unii o fac elegant, frumos, doar „sugerează”. Alții o fac de-a dreptul! Ceva asemănător cu datul cu băta în baltă! Probabil că citesc pe fața mea că nu prea înțeleg din prima, așa că se simt obligați să-mi spună fără ocolișuri.

Astăzi a început, pentru mine, ca orice zi obișnuită. Am ieșit cu intenția să fac vreo câțiva pași și ceva cumpărături. După o plimbare scurtă, Tania, nepoata mea, a intrat în magazin să cumpere apă și pâine, iar eu m-am așezat pe terasa minusculă, să o aștept la masa de sub o umbrelă. Cumpărasem un Rebus și intenționez să-l răsfoiesc, când lângă mine s-a așezat o doamnă. Nu m-am uitat cine este, că nu mă interesa, așa că, deși și-a cerut voie, iar eu i-am făcut semn că poate lua loc, am privit în continuare coperta revistei, în timp ce gândurile mele erau în cu totul altă parte. După câteva clipe, doamna a început să turuie. La început nu mi-am dat seama că vorbește cu mine, așa că am încercat să nu-i dau importanță. Pe măsură ce vorbea, însă, am realizat că „obiectul” atenției ei eram eu. Cu toate acestea nu mi-am ridicat ochii de pe coperta revistei, „sugerându-i” și eu că nu prea sunt dispusă la o conversație cu necunoscuți...

- No știi ce, doamnă? Poți plânge cât îi vrea, că de acolo nu-l mai aduci înapoi! Și al meu s-o dus. Atâta o băut până o murit! Eu am plâns numai un pic, cât am stat păstă sicriu, ca să nu zică lumea că nu mi-am bănuit, dar Dumnezeu știe ce-o fost și cum o fost triul meu cu el, așa că m-am oprit, că nu-s neună să merg după el chiar amu! Fiecare are soarta lui și fiecare știe ce-i fierbe în oală. Așa că n-ar trebui să ne pese ce zic alții! Pe al meu toată lumea îl lauda că este bun, pentru că era tare ponturos, dar numai eu știu cum o fost cu adevărat! O fost și el ca toți oamenii! Nici mai bun, nici mai rău! I-o plăcut tare mult muierile și paharul, arde-le-ar focu! Cu vremea însă muierile le-o lăsat, ori l-o lăsat ele pe el, dar n-o lăsat paharul. De câte ori am zis să nu mai bea, că moare, el zicea: „No, că tu-i fi nemuritoare dacă nu bei!” și mă înjura. O gândit că face cu viața cum face cu mine! O dată bea pentru că era necăjit. Altă dată pentru că era bucuros. Uneori bea ca să-i treacă supărarea, alteori ca să-mi facă mie în ciudă. O zis că cu cât oi zice eu să nu mai beie, cu atâta va bea mai mult. „Atâta oi bea până oi muri!” No, amu o murit! Doamne, ai știre de sufletul

lui! Dacă-i vrea, Doamne! Ce pot eu să fac? Dumneata, doamnă, gândești că ești o salcie plângătoare! Umbli jelnică, îmbrăcată toată în negru! De ce nu te dai și cu funingine pe față? Poate așa ar fi mai primit!

Se oprește pentru o clipă, ca să respire, apoi continuă:

- O amărâtă de muierie, când îi moare bărbatul, îi gata să se arunce în groapă după el, dar când bărbatului îi moare nevasta, tot atâta o prețalește cât un picior de scaun rupt. Îl aruncă și pune altul nou. Și apoi să vezi tu poveste de dragoste, de ți se face scârbă când îi vezi că put a groapă și ei se poartă ca niște prunci! Ba câte unul nici nu și-o îngropat bine nevasta, ce încă nu s-o răcit, și el își aruncă ochii peste sicriul ei și-i gata să-și caute alta degrabă. La mulți nu le trebuie nevastă, ci slujnică, să-i spele, să le facă mâncare, să le rabde câte toate și ei să steie ca trântorii. Al meu zicea că mai bine se însura cu o oaie, că aceea zicea: „Be! Be! Nu cum zici tu, muierie: Nu mai be, omule! Nu mai be!” Îmi spunea de multe ori că ar trebui să-mi pară bine că nu mă bate, deși m-o mai bătut și el. Când îl întrebam de ce ar trebui să mă bată, râdea ca prostu în târg și răspundea: „Da' alții de ce-și bat nevestele? Cică o fost unul care își tot bătea nevasta și l-a întreat un vecin de ce o tot bate. Omul a răs și a spus că el nu știe, dar lasă că știe ea!” Vezi, doamnă dragă? O făcea să se simtă vinovată și dacă nu era. Și pe mine m-o bătut, că o zis că mi-i drag șefu de post, de acolo de la noi din sat. Atunci mă durea, că nu eram de vină. Mai târziu am fost de vină, așa că și dacă m-o bătut, nu m-o durut. Uite cum devine problema! Mi-o povestit vecinul că și-o prins nevasta cu meșterul care le repara acoperișul și o bătut-o de n-o mai stat nimica în ea, era gata să o adune de pe jos cu fârașul. Biata muierie și-o strâns hăinuțele și s-o dus de la el. Acuma umblă el ca boul popii pe ulițele satului de curg zoaiele după el. Așa face omul prost! Îl prinde pe celălalt cum nu trebuie și în loc să-l atragă la el cu vorbă bună, îl ia la bătaie și după aceea se întrebă de ce l-o părăsit. Apoi și un câine, dacă nu-i dai omenie, se ia și se duce la altă casă! Da' un om? A dumitale o fi fost, poate, tare bun, de aceea tăt plângi și ești atât de jelnică! Poate îl plângi pe el, ori poate te plângi pe dumneata. Eu zic că ar trebui să te oprești! Nu știu, că nu te cunosc, numai zic, că poate mai plâng și altele după el, numai că nu știi dumneata! Ori poate că știi, dar nu vrei să știi!

continuare pe www.caietesilvane.ro

Floarea cea mică

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Gafița cobora cu tarul în spate spre moara din vale. Tarul era un sac de pânză ceva mai îngust, în care încăpeau până la aproximativ patruzeci de kilograme. De obicei, nu-i puneau în cârcă decât până la 30 kg, dar acum căra un sac mai greu. Se apropiau sărbătorile pascale și era nevoie de ceva făină în plus pentru cozonaci. Pâine nu se prea găsea în zonă, iar la târg nu au avea cine să meargă.

Veneau vinerea acasă muncitorii de la pădure, care aduceau câte trei pâini și jumătate, din care jumătate o luau înapoi cu ei. Primeau o rație de câte o jumătate de pâine pe zi. Se considera că au o muncă grea și nu au nici timp să umble după pâine. Cei care aveau copii acasă lăsau aproape toată rația și își luau în loc mălai. Unde erau destul de mulți într-o familie, pâinea o împărțeau din nou în alte rații. Era un festin când puteau să mănânce numai pâine într-o zi.

Cei care erau mai înstăriți și aveau și animale, cultivau și grâu nu numai porumb, astfel că aveau mai tot timpul pâine în casă.

Gafița făcea lucrul acesta de ceva vreme și se cam săturase. Considera că treaba aceasta ține de bărbați, dar în familia lor, care era destul de numeroasă, se născuseră mai mult fete.

*

Mama ei, Floarea cea mică, se căsătorii destul de tânără. O porecliseră „cea mică” pentru că era poate cea mai mică din tot satul, un dop de fată, cu o coadă groasă, lăsată mereu pe spate. Faptul că era mereu veselă, șugubeață cu cei din jur, și chiar dură cu băieții din sat, nu ducea lipsă de defecțiunea lor, ba chiar avea destul de mulți curtenitori. Dumitru, un flăcău bine făcut, dintr-o familie bună, dar mai ales foarte harnică și cu stare, era cel care se învârtea mai tot timpul pe lângă fată. Era și el un băiat dintr-o bucată, plăcut poate și pentru că era mereu cu gluma în colțul gurii. Când o întâlnea pe Floarea, o lua de după umăr și o trăgea cu putere spre el:

- Hai, tu, drăcoaică, la mine subsuori. Și o îngheșua sub brațul lui drept. Câteodată se apleca peste ea, încercând să-i fure un sărut, dar fata, aprigă, se smulgea din subsuoara lui și-l apostrofa cu degetul arătător:

- Dacă vrei să mă săruți, ia-mă de nevastă. Eu nu-s mozolul nimănui...

Vorbele Floarei cea mică îl întărâtă pe Dumitru, dar nu se arată de față cu cea pe care o îndrăgea de ceva vreme. Se sforță să râdă pentru a-și ascunde încercarea nereușită, dar nu-i prea ieși.

Dumitru nu a așteptat prea mult și într-o zi le spusese alor săi că el se însoară. Tatăl se arătă încântat de hotărârea băiatului:

- Bine, măi Dumitru, că te faci și tu om la casa ta!

Mamă-sa, în schimb, nu-l întrebă cu cine vrea să se însoare, știind ea foarte bine unde și-a prins urechile, dar îl luă peste picior:

- La cât de mult o iubești tu pe Floarea cea mică, o să-mi umpli ograda de piticâni.

Dumitru se simți cumva rănit în orgoliul lui, dar nu-i dădu nicio replică, cum făcea de obicei, când era vorba de viața și deciziile lui. Ar fi omorât-o, dacă i-ar fi spus cu voce tare ce-i trece prin minte: „Dacă mă supărați, nu mă însor, mă mărit!”

În duminica următoare, după ce ieșise lumea de la biserică și se cam aciuase fiecare pe la casa lui, Dumitru trecu pe la unchiul lui dinspre tată și-l rugă să meargă cu el la părinții fetei, s-o ceară de nevastă. Unchiul nu se arată prea binevoitor, știind-o pe cumnată-sa destul de scarandie, așa că îl întrebă dacă ai lui știu că peștește fata.

Dumitru îi explică unchiului său situația, că și așa el este holtei, mai în vârstă ca majoritatea flăcăilor din sat și nu vrea să facă prea mult tam-tam cu însurătoria.

*

Lucrurile decurseră destul de repede. În derularea lor a avut loc și un moment mai dur, mama lui Dumitru încă nu era chiar împăcată cu această alegere, însă Dumitru puse capac la toate discuțiile din familie, și chiar din sat:

- Ce vă tot mușcați atâta limba, eu sunt cel care mă însor, nu voi. Dacă nu sunteți de acord cu aleasa mea, fur fata și plecăm în lume...

Dumitru o spusese cu atâta convingere că nu mai îndrăzni nimeni să mai comenteze, ba chiar cei mai apropiați deciseră să fie alături de el.

În două luni, Dumitru își întemeie familia lui. Acum parcă era mai motivat. Își făcu planuri de viitor. Și el, dar și nevasta lui, și-au dorit să aibă casa lor.

Îl ajutară și părinții și nu trecu un an și erau deja intrați în noua lor casă. Chiar și mama lui Dumitru își schimbăse părerea, acum când aștepta primul nepot:

- Doamne, pune în mintea mea înțelepciune și nu mă lăsa să-mi rătăcesc gândul în pustie!

Timpul trecu destul de repede, mai ales pentru Dumitru, care se simțea mereu în priză, căuta să-și sporească venitul și să pună ceva deoparte, așa cum fac oamenii chibzuiți, gândea el.

Veni vremea ca Floarea lui să nască. Era nu numai mândru că va avea un urmaș, dar mulțumea lui Dumnezeu pentru că i-a hărăzit o nevestă fertilă și nu va duce durerea multora din sat care nu aveau copii.

Erau puțin îngrijorați, mai mult mama lui Dumitru, dar se străduia să nu vadă nimeni acest lucru. Floarea avea o burtă cât ea de mare, cum o alinta șugubăț socrul. Când se arătară durerile facerii, Floarea era acum un ghemotoc de carne, care se transforma în unele momente din roșu în vinețiu. Creatura aceea mică lupta să iasă la lumină, dar nu găsea calea din trupul firav al mamei. Când te uitai la viitoarea mamă rămâneai crucit câtă energie și forță degaja trupul ei. Într-un moment de respiro, Floarea a jurat că, dacă bunul Dumnezeu va fi cu ea, și o va binecuvânta să devină mamă, se va face moașă în sat.

A născut cu foarte mare greutate. Nou-născutul o slei de toată energia, dar era foarte bucuroasă că i-a dat lui Dumitru al ei un moștenitor. Se gândea, în sine ei, că Dumitru și-ar fi dorit să fie băiat, deși nu aduseseră în discuție niciodată acest lucru. Chiar și mama soacră încercă să o liniștească, spunându-i că la prima naștere este mai greu. Când i-au adus fetița ca să o alăpteze, Floarea a simțit un moment de aparentă nemulțumire sau poate de cenzură a stării prin care a trecut, adresându-i-se dojenitor micii vietăți:

- Era să mă omori..., ce se întâmplă dacă erai băiat?!

*

Vremea curgea cu urcușurile și coborâșurile ei. Dumitru nici nu mai avea timp să se gândească la lucrurile care erau în afara casei, cum a ajuns să nu mai știe ce se petrecea prin sat. Lumea lui se îngustase destul de mult. Intrase într-un malaxor și nu mai cunoștea și nu-i mai auzea decât rostogolirile.

Floarea rămase grea din nou. Veni și al doilea copil. De data aceasta, Dumitru îi spusese nevestei lui că ar fi norocos dacă i-ar aduce și un băiat. Când văzu că Dumnezeu i-a trimis tot o fată, căzu ca mort pe o margine de pat, de credeai că el născuse și acum încearcă să-și recapete forțele.

O lungă bucată de vreme se închise în el, nu prea mai vorbea cu nimeni. Răspundea sec și de cele mai multe ori cu tâlc sau cu ofuri pe care parcă le scuipa din sufletul lui. Așa i se năzări că a treia oară nu putea să fie decât băiat, să-i ducă mai departe numele. Știa el că fetele nici nu apucă bine să crească și vine câte cineva și le sucește mintea. Dacă au noroc să fie cineva cu scaun la cap, trec mai ușor prin viață, dacă nu, devin niște oropsite ale sorții. Cu gândul ăsta se învrednici câteva luni.

Venea pe lume și cel de-al treilea moștenitor. Așteptase aproape patru ani momentul acesta, dar la ultimul, nici nu se putea gândi că soarta ar putea să-l lovească din nou, acolo unde începuse să-l doară cel mai tare.

În primul moment nu a vrut și nici nu a putut să

accepte că soarta i-a răs din nou în față, ridicându-l la rangul din basm, de împărat cu trei fete. Trecu ceva mai greu și de supărarea asta. De fapt nu a avut timp să se acomodeze cu noua lui poziție că în una din zile primi ordin de mobilizare.

*

Veneau zvonuri că țara a intrat în război. Lumea era destul de neliniștită. Nimeni nu prea înțelegea ce înseamnă acest lucru. Auzise el ceva în legătură cu cei care voiau să se înroleze, cum că la sfârșitul războiului vor primi în posesie pământ sau pădure.

Nu era însă cazul lui. Nu-și dorea nici una, nici alta. Avea acum o familie mare și era toată în grija lui.

Zvonurile se adevăriră. Se făceau mobilizări neașteptate.

A încercat el să facă rost de niște dovezi care să-l ajute, măcar să amâne înrolarea, dar fără sorți de izbândă.

Acasă, ai lui rămaseră paralizați. Floarea și cu soacra ei plângeau zilnic, nu atât pentru plecarea lui Dumitru, deoarece înțelegeau că țara trebuia apărată, și-apoi nu erau numai ele în această situație, cât pentru faptul că Dumitru ar putea să nu se mai întoarcă viu acasă.

*

Trecură câteva luni și Floarea nu primi nicio veste. Se îngrijora din ce în ce mai mult pentru soarta lui Dumitru, dar și pentru a ei. Fetele creșteau fără mângâierea tatălui. Din când în când le mai alinta și soacra, mai puțin socrul.

Într-o zi de duminică, după ce ieși din biserică, o femeie de pe culme, care avea și ea băiatul plecat la război, o prinse de mână și-i întinse o hârtie împăturită, cu cele două margini prinse una în alta:

- Ia, Floare, și-o trimis Dumitru scrisoare. Nu mă întreba cum, că nu știu. O vinit asară la noi cumnatul de la Ciula și le-o adus de la un vecin al lui, pe care l-o găsit cu tuberculoză și l-o trimis acasă. Nu știu ce scrie a tău, da' fiu-mneue tare să plânje. Era cam mândcios și cred că nu-i ajunje mâncarea.

Floarea nici nu auzi ultimele cuvinte ale femeii, dorind să afle mai repede ce spune Dumitru al ei. Citea cu nare greutate, deși fusese bună la școală, la părintele, mai mult din cauza scrisului. Dumitru era mai puțin priceput la carte, și-apoi, gândi Floarea, cine știe în ce condiții a apucat s-o scrie.

Nu se întristă defel, ba dimpotrivă își umplu inima de bucurie. Dumitru îi scrisese numai lucruri bune, își depăna dorința de a fi aproape de „fetele” lui. Aici o cuprindea și pe Floarea, care era pentru el tot o fată, doar mai mare, pe care a fost nevoit s-o lase acasă cu atâtea responsabilități. Lucrul care-l măcina cel mai tare era dorul.

A urmat apoi o foarte lungă perioadă în care Floarea aștepta, de-acum, cu disperare un semn de la Dumitru. Se întrista și mai tare când afla că unii din flăcăii sau bărbații plecați nu se vor mai întoarce. Părinții sau soțiile primeau înștiințări oficiale.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Mirel MATYAS

Cutia cu amintiri (6)

Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX

În a doua parte a anului 1915, fie unitatea militară în care era încadrat sublocotenentul Kun István s-a aflat angrenată în bătăliile de pe frontul de est (Silezia) și nu a avut timp să scrie, fie o parte a corespondenței s-a pierdut pe drum, în condițiile în care poșta militară avea mari sincope. Cert este că în *Cutia cu amintiri* s-au păstrat doar 12 cărți poștale militare, reprezentând corespondența dintre Kun István și familia sa, care acoperă perioada iulie-decembrie 1915. Dintre acestea, șase sunt expediate de către Kun István spre Zalău (patru sunt adresate tatălui său, iar două mamei sale), cinci sunt adresate sublocotenentului Kun István, fiind expediate de către prieteni (două cărți poștale) sau de către membrii familiei sale (câte una din partea surorilor Nellike și Erzsike), și în fine, mai avem o carte poștală expedită de către un prieten de-al lui Kun István și adresată bunicii lui.

Repartiția în timp a acestor scrisori nu este unitară. De exemplu, în luna iulie 1915, au fost trimise pe front sau spre Zalău nouă din cele 12 cărți poștale despre care discutăm în acest episod. În lunile august și septembrie avem câte o singură carte poștală, iar în lunile octombrie și noiembrie nu avem niciuna. Abia în decembrie regăsim ultima carte poștală a anului 1915.

Pe lângă aceste cărți poștale militare din *Cutia cu amintiri*, șansa a făcut ca în împrejurări pe care o să le descriem în acest material, să mai găsim 46 de cărți poștale ilustrate. Cele mai multe sunt felicitări pri-

mite de membrii familiei Kun cu diferite ocazii, însă sunt și câteva care au legătură cu povestea noastră. Ba mai mult, pe lângă acestea, am mai găsit o carte poștală ilustrată, pe un site de licitații, ce a făcut parte, după toate probabilitățile, din acest lot. Astfel am mai pus câteva piese la puzzle-ul poveștii soldatului Kun István.

Situația de pe front și din Zalău

În a doua parte a anului 1915, situația pe frontul de est era favorabilă Armatei Austro-Ungare, cel puțin așa rezultă din *Cronica*, rubrică în ziarul local *Szilágyosság*, ce ocupă pagini ample. Chiar sub rezerva că știrile de pe front erau cenzurate, se poate citi printre rânduri optimismul ce domnea în rândul autorităților. De exemplu, în primul număr din luna iulie 1915¹, în care apăreau știrile din urmă cu o săptămână, se scria: „20 iunie. Armatele noastre i-au alungat pe ruși din pozițiile de la Vereșița². Trupele noastre au înaintat de-a lungul liniei spre Liov³, cucerind noi teritorii. În teatrul de operații din Galiția⁴, centrul operațiunilor militare este Liov. După cum se poate observa, rușii se străduiesc cu toate forțele lor concentrate să apere Liovul. Doar flancul estic al armatei ruse atacă armata Pflanzer-Baltin⁵. / 21 iunie. Trupele noastre se află în imediata vecinătate a Liovului. Trupele aliate sub comanda generalului Mackensen au cucerit Rava-Ruska⁶. / 22 iunie. Trupele noastre au cucerit Liovul. Armata Böhm-Ermolli⁷ a deschis drumul spre Liov, respectiv armata noastră a pus stăpânire pe oraș. / 24 iunie. Rușii își continuă retragerea în Galiția. Trupele noastre au capturat orașele Nikolaiv, Jîdaciv, Ostrivet și Sandomiers⁸.”

Și în numerele următoare ale ziarului, *Cronica* în-

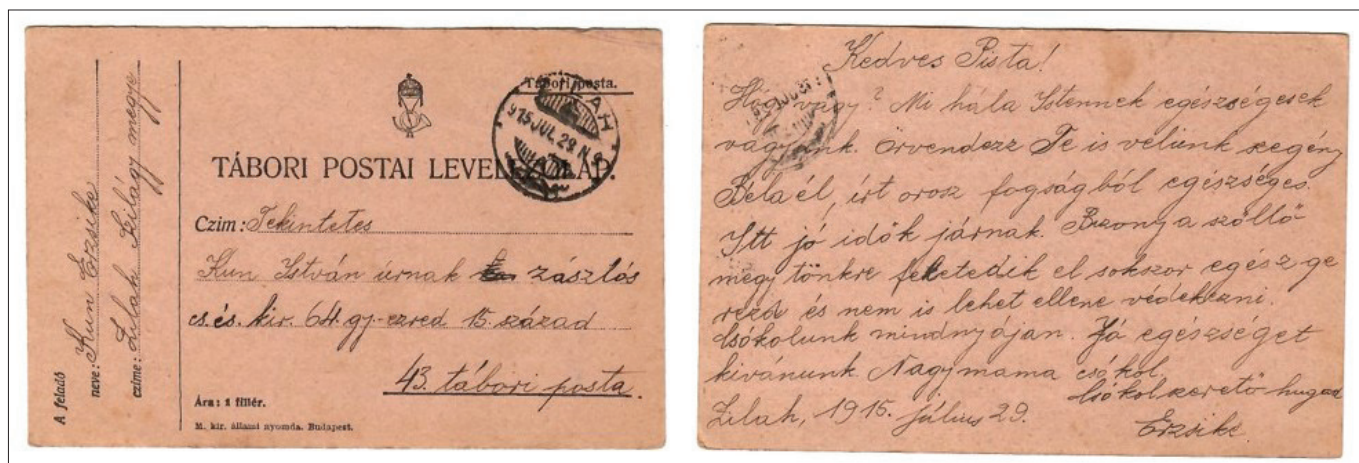

Fig. 1 - Carte poștală expedită de Nellike la 29 iulie 1915

Fig. 2 - Carte poștală expediată de Nellike la 31 iulie 1915 și retrimisă la Zalău

cearcă să-și informeze cititorii în legătură cu mersul războiului. Spicuim câteva dintre cele mai importante știri: „1 iulie. Trupele noastre au ocupat Zamość⁹ / 2 iulie. Armatele noastre au capturat Kraśnik¹⁰ și Józefów¹¹ în colaborare cu aliații noștri din nord¹² sau 19 iulie. Armatele noastre au înaintat atât independent, cât și în colaborare cu regimentele germane la vest de Vistula¹³. Câștigul în teren nu este mare, dar este semnificativ prin faptul că arată capacitatea ofensivă a armatelor noastre. În Galiția de est rușii ne-au atacat liniile, dar au fost respinși în fiecare loc. / 21 iulie. Armata principelui regal Josif-Ferdinand¹⁴ își continuă înaintarea prin lupte îndârjite între Bistrica și Vistula. / 29 iulie. Frontul rusesc. La granița dintre Bucovina și Basarabia soldații croați și trupele maghiare de landsturm¹⁵ au întreprins o ambuscadă unei poziții rusești puternic fortificate. Inamicul a fost luat complet prin surprindere de atac, astfel încât, după un sângeros asalt corp la corp, a fost nevoit să fugă din tranșeele sale, lăsând 170 de morți.”¹⁶

În Zalău și în comitatul Sălaj, locuitorii însă aveau alte probleme. La începutul lunii iulie, în târgul de animale din Zalău a fost identificată febra aftoasă, motiv pentru care a fost impusă interdicția de circulație a bovinelor, porcilor, caprelor și oilor în târg.¹⁷ Și chiar dacă linia frontului era departe, boli ca holera își fac simțită prezența și în Sălaj. În localitatea Năpradea au fost semnalate, încă din 5 februarie 1915, cazuri de holeră. Se pare că flagelul s-a extins, din moment ce într-un număr din iulie, al ziarului local Szilágyság se insistă cu măsurile de precauție: „Autoritățile au luat, bineînțeles, cele mai ample măsuri de precauție, despre care se speră că vor opri răspândirea acestei cumplite boli contagioase. Așadar nu există niciun motiv de alarmă, dar este cu atât mai imperios necesar să ne luăm toate măsurile de precauție. Mai presus de toate, cea mai mare curățenie. [...] Dușmanul – iată – s-a apropiat de porțile noastre. Dacă nu devenim cu toții soldați vigilenți și neobosiți ai sănătății publice, ne jucăm cu viețile noastre.”¹⁸

Un gest nobil făcut de părinții unui soldat căzut eroic pe front este adus la cunoștința opiniei publice:

„Părinții lui Pál Zoványi, care a avut o moarte eroică, au depus la Colegiul Wesselényi din Zalău, unde bravul băiat, plecat atât de devreme de acasă, a terminat clasele a VII-a și a VIII-a, o sumă de 400 K¹⁹ din premiile și bursele pe care le-a obținut în parte la Colegiul din Zalău și pe care le-a lăsat în urmă, a cărei dobândă urmează să fie acordată an de an unui elev din clasa a VIII-a, care a terminat clasele a VII-a și a VIII-a la Liceul din Zalău cu rezultate excelente și purtare bună.”²⁰

Pentru a ameliora într-un fel situația răniților aflați în spitalul din Zalău, Asociația Femeilor organizează diferite evenimente. Așa s-a întâmplat în luna iulie 1915, când a fost organizată o mică excursie pentru aceștia. Iată cum relatează ziarul Szilágyság acest eveniment: „Dorința pornită din spiritul feminin de a-i face pe bravii noștri răniți să simtă recunoștința celor rămași acasă, nu numai prin îngrijirea fizică și a hranei lor, ci și în cele spirituale le-a condus pe înfirmierele voluntare din Zalău la ideea binevoitoare de a organiza duminica trecută o excursie în Grădina Publică pentru răniții aflați în grija lor. Ideea a fost urmată imediat de acțiune. La prima atenționare donatorii bine dispuși au trimis mâncare și băutură din belșug, Gyuri a cântat muzică pe gratis și cu mare plăcere, iar cei prezenți la excursie s-au bucurat copios. Sufletele se împlineau de bucurie la vederea patrioților răniți, dar deja în convalescență, uitând de toată truda și suferința lor, care dansau ceardașul plini de chef și învăteau femeile cu o singură mână!”²¹

În paginile ziarului își fac loc și apeluri la întrajutorarea celor ce au suferit de pe urma războiului. În nordul Ungariei de atunci (azi în Slovacia) frontul a lăsat în urmă multe pagube și multă suferință, case și gospodării distruse. Un emoționant articol a apărut în ediția din 6 august 1915: „O casă țărănească modestă, din lemn, cu o cămaruță, bucătărie, tindă, un mic pridvor pe stâlpi, o cocină mică, cu șură, cu toate cele ce se construiesc cu 500-600 K. Și lemnul primit de la Trezorie este mai ieftin acum. Acesta este principalul material de construcție. Poate că și pereții casei vor fi construiți din lemn. Dar nici piatra nu este scumpă în zona aceea. Ori-cum ar fi, nu costă cu mult peste câteva sute de coroane.

Nu e o sumă mare, nu-i așa? Dar cât de mult înseamnă câteva sute de coroane pentru cineva care are nevoie de ele, dar nu le are! Și noi suntem săraci. La fel și orașul Zaláu, la fel și județul Sălaj. Din cauza sărăciei noastre – și nu din alt motiv – nu putem urma exemplul bogatului și frumosului Debrețin și al altor orașe maghiare cu inimi de aur, care construiesc sate întregi în locurile devastate de ruși. [...] Dar poate că de-o căsuță ar ajunge și din sărăcia noastră? Ungaria are mai mult de 12 mii de sate. [...] Avem și comune mai prospere, cu peste 2-3000 de locuitori. Și acestea sunt tot în număr de trei-patru mii. Fiecare dintre aceste localități ar putea, fără vreun efort mai mare din partea celor mai mari, să ridice câte o căsuță – chiar și în clacă – în acel ținut schilodit. Iar trei-patru mii de căsuțe înseamnă cel puțin 80-100 de sate mai mici acolo, în Ungaria de Sus. Nu ne-am face de rușine – cel puțin așa credem noi – dacă orașul Zaláu ar fi deschizător de cale, ar da un exemplu în această direcție. Nu trebuie să ne rușinăm – suntem un oraș mic – că nu suntem bogați, că nu putem construi un sat întreg, dacă pe de altă parte dorim cu entuziasm să fim de ajutor: măcar de o căsuță. Ne adresăm populației din orașul nostru, așa cum am făcut-o de atâtea ori în timpul războiului. Dar ne adresăm și adunării orașului. Credem că, chiar și în această lume sărăcită, în vistieria orașului pot exista 20-30-50 K ce pot fi folosite în acest scop. Să construiască orașul Zaláu măcar o casă. Nu ar fi rău dacă ar fi chiar două, și mai ales să fie un exemplu pentru toată țara că cu mijloace puține, cu bani puțini, dar cu entuziasmul potrivit se poate slui această cauză frumoasă. Poate că nu ar fi rău dacă pe peretele uneia dintre casele dintr-un mic sat din Ungaria de Sus ar apărea un afiș care să vestească bunătatea oamenilor din orașul nostru: «Construit cu inimă recunoscătoare de către executorul judecătoresc al orașului Zaláu pentru apărarea țării noastre și a maghiarimii». Poate că n-ar arăta rău nici dacă pe una sau două case ar fi o tăbliță cu orașul Șimleu Silvaniei, pe una sau două case din Crasna, Tășnad, Jibou, Cehu Silvaniei etc., iar apoi pe o mică stradă drăguță numele «Szilágy vármegye-utca» (strada Comitatului Sălaj).»²²

Apelul redacției ziarului Szilágyság nu a rămas fără

ecou. La o săptămână, în paginile ziarului este publicată o știre: „În urma apelului entuziast al ziarului Szilágyság, a fost donată de publicul din orașul Zaláu, prin intermediul redacției noastre, o casă care va fi construită într-unul dintre satele ce vor fi recreate pe locul distrugerilor rusești din Carpați...”²³

Exemplul dat de redacția ziarului Szilágyság a fost urmat de către elevii și profesorii Colegiului „Wesselényi”, care fac și ei un apel la construirea unui sat distrus de ruși. Astfel, în ediția din 15 octombrie 1915, este publicat următorul anunț: „Dragi colegi studenți! După cum bine știți, a fost lansată o mișcare națională de reconstrucție a satelor arse și distruse de invazia rusă. Tinerii entuziaști de la Liceul Sectorului I. din Budapesta doresc să extindă această mișcare patriotică la elevii tuturor liceelor din țară. Ei vor ca elevii să construiască un sat și să-l numească Satul studentesc. Noi, elevii clasei a VII-a, am fost contactați pentru a începe o colectă pentru această cauză nobilă. Elevilor din clasa a VIII-a li se va cere în curând să facă un sacrificiu mult mai mare pentru țară. Ei nu vor construi, ci vor proteja casele noastre! Ne-am asumat această sarcină nobilă cu cea mai mare disponibilitate, iar acum ne adresăm vouă, dragi colegi. Către voi, care – slavă Domnului! – cunoașteți războiul doar de pe o hartă. Către voi, care nu vă puteți imagina ororile fugii pentru a scăpa cu viață, care nu ați văzut ruinele fumegânde ale caselor care au fost casele voastre fericite. Vă rugăm să donați pentru această cauză nobilă. Profitați de starea de spirit mai veselă a recoltei ce se apropie și afișați această hârtie printre părinții, rudele și cunoscuții voștri și amintiți-le că nu există o cauză mai sfântă pentru care să doneze. Frații noștri maghiari vor fi întăriți prin aceasta, iar frații noștri de alte limbi vor fi strâns legați de noi prin firul de nezdruccinat al iubirii și sacrificiului. Dacă veți întreprinde această lucrare nobilă, cu entuziasmul pe care numai un suflet tânăr îl poate avea, atunci o casă din Satul studenților va putea anunța cu mândrie: «Construită de tinerii Colegiului Reformat Wesselényi din Zaláu». Iar oamenii care locuiesc acolo își vor aminti mereu cu recunoștință de voi. Așa că, cu dragoste vă rugăm: hai la muncă!»²⁴ Apelul este semnat, în

Fig. 3 - Ilustrată expedită de Kun István din Langendorf, vândută pe un site de licitații

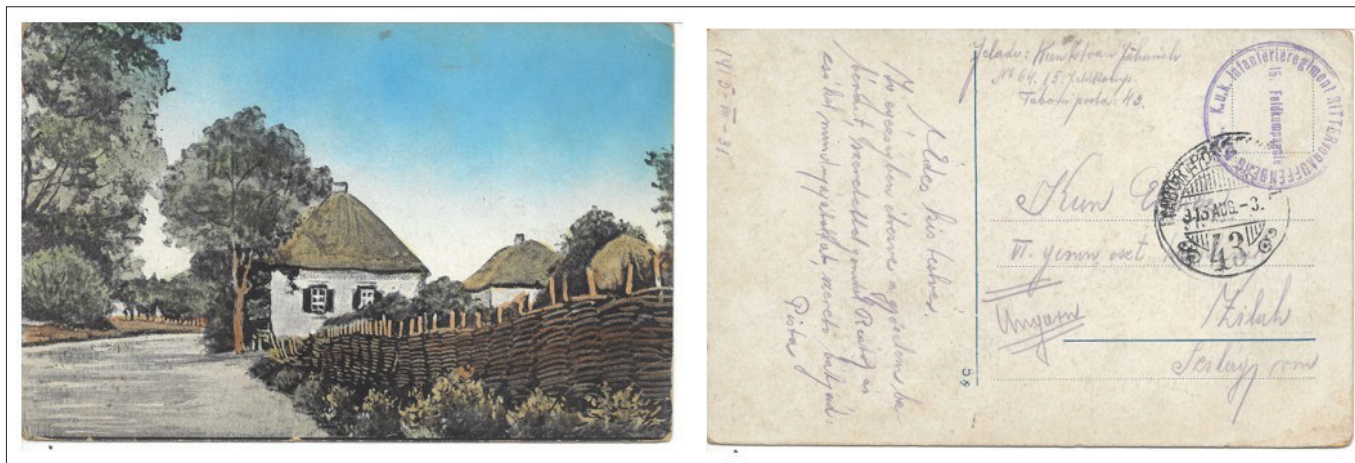

Fig. 4 - Ilustrată expediată de Kun István, ce face parte din lotul de cărți poștale ilustrate descoperit recent

numele elevilor de clasa a VII-a, de către Baum Imre, baron Diószeghy Ottó, Gáti György și Tassy Gyula. Peste câteva săptămâni, în ziar apare știrea legată de rezultatul acțiunii întreprinsă de Colegiul Reformat „Wesselényi”: „La inițiativa profesorului Nagy Sándor²⁵, corpul profesoral a permis elevilor din institutul nostru să facă o colectă pentru o casă în satul elevilor, casa Colegiului Wesselényi din Zaláu, nu numai între ei, ci și între rudele lor. [...] Așa că, în scurt timp, nu numai că au strâns cele 600 coroane necesare pentru casă, dar au strâns și vreo 400 în plus.”²⁶

Războiul a adus cu sine tot felul de penurii. Armata avea nevoie în special de metale pentru a confecționa muniție. În acest context, Biserica Reformată renunță, de bună voie, la două clopote. Știrea o aflăm din ediția din 10 septembrie 1915 a ziarului Szilágyság: „Prezbiteriul reformat al parohiei Bisericii Reformate din Zaláu a oferit voluntar și în unanimitate pentru scopuri de război două clopote mici de peste 5 măji²⁷.”²⁸ Și Asociația Femeilor din Zaláu face un apel pentru colectarea obiectelor metalice excedentare: „În numele Asociației Naționale pentru Protecția Femeii «Urania», Asociația Femeilor din Zaláu face apel la publicul patriot din orașul nostru să pună la dispoziția glorioasei armate, care luptă pentru noi, obiectele metalice excedentare și consumabile din gospodăriile lor. În special sunt necesare mojară din cupru, sfeșnice din cupru, greutăți din cupru și alte obiecte similare din cupru de calitate – în schimbul mojarălor din fier nichelat, al sfeșnicilor din fier și al greutăților autentice din fier. Aceste obiecte vor fi inscripționate «Pro Viktoria», «Pentru Victorie 1914-15», pentru a comemora zilele istorice. Donațiile trebuie să fie notificate președintelui Asociației Femeilor până la 18 octombrie.”²⁹

În folosul armatei se fac tot felul de achiziții, inclusiv de urzici. Iată ce scrie ziarul Szilágyság: „Adunarea de tulpini de urzică a fost ordonată de comandamentul militar. Pentru adunarea a 5 maje de urzici se plătesc 2 coroane, pentru tulpinile de urzică fără frunze, 4 coroane. Cine dorește să colecteze urzici să se prezinte la primărie.”³⁰

Începând cu a doua jumătate a anului 1915, în presa din Transilvania încep să-și facă apariția scrisori de pe front. Așa s-a întâmplat și în ziarul local Szilágyság ce apărea la Zaláu. Periodic erau publicate extrase din scrisorile emoționante ale soldaților zălăuani care luptau pe front. Așa cum am văzut din scrisorile lui Kun István, soldații primeau pe front ziarul Szilágyság, așa că uneori simțeau nevoia să-și salute concitadinii tot prin intermediul acestuia. Iată, de exemplu, câteva extrase dintr-o scrisoare trimisă din Rust, la 30 iunie 1915, de către Bikfalvy József: „[...] Trimitem de pe frontul de luptă cele mai calde salutări compatrioților noștri și membrilor de familie rămași acasă, și mai ales cititorilor prețiosului dumneavoastră ziar și stimatului Redactor. [...] Cântăm, cântăm, de multe ori poate cu mai mult entuziasm decât surorile și frații noștri polonezi care și-au recâștigat libertatea patriei prin trupele noastre viteze; cântăm precum ciocârlia, pentru că așa ni se cuvine nouă, zălăuanilor, sălăjenilor. Fiilor viteji ai orașului nostru iubit vrem să le fim și noi credincioși, și nici conaționali noștri din județ nu sunt lăsați în urmă. Dacă fiii orașului nostru natal și al orașului adoptiv nu s-au făcut de rușine până acum, nu se vor face nici din cauza noastră. [...] Și aici mă organizez doar cu ceilalți zălăuani. În conformitate cu regulile de decență pe care ni le-am organizat, toți zălăuanii și nezălăuanii care ne adunăm sunt obligați să asculte cu rugăciune și devotament lectura unui ziar maghiar pe care îl primim și să afle comunicatele din întotdeauna binevenitul «Szilágyság», pentru că uneori citim un număr de trei ori, doar pentru că este un număr cu adevărat «de-al casei».”³¹ Soldatul Bikfalvy József mai trimite pe adresa redacției și alte scrisori, devenind, neoficial, un fel de corespondent de război. Alte scrisori de pe front, scrise de alți soldați, sunt publicate în edițiile din 13 august 1915, 2 septembrie 1915 sau 12 noiembrie 1915. În ultimul număr amintit este redată și scrisoarea soldatului Mihály Ferenc din Zaláu, aflat în captivitatea rusească. Textul este interesant și pentru că oferă informații despre alți soldați din Zaláu.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Autoflagelare

Viorel GH. TĂUTAN

(continuare din nr. 212/septembrie 2022
al revistei *Caiete Silvane*)

Paul îi face semn cu palma să aștepte, mai are nițel de mestecat. Zâmbește. Îi trecuse unda revoltei provocate de memorie. Răspunde calm, privindu-l stăruitor:

- Mi-am amintit de întrebarea pusă în timpul uneia dintre conversațiile privind preocuparea mea pentru scris și rolul acestuia într-un timp în care se citește din ce în ce mai puțin literatură beletristică, forma tipărită pe hârtie. M-ai întreat în prezența Cameliei, prietena ta dinaintea Laviniei. M-ai pus într-o situație ușor jenantă, pentru că eu nu mi-am asumat vreodată originalitatea, derutat de marota mulțimii de poeți, prozatori, dramaturgi, care au făcut public rodul creației lor de-a lungul și de-a latul istoriei. Dar, îndeosebi, ai celor care postează în actualitate, și chiar editează, alcătuirii verbale jenante din punct de vedere lexical, gramatical și stilistic. Norocul meu: Camelia este preparator psiholog la universitate și mi-ar fi acordat circumstanțe atenuante, dacă ar fi fost nevoie. Apropo, știi ce mai face? Nu ești obligat să-mi răspunzi.

- Mă mir că încă nu m-ai întreat de ce ne-am despărțit!

Paul tace timp de câteva zeci de secunde mestecând lent, soarbe o înghițitură, apoi privind lichidul arămiu din paharul ridicat în dreptul candelabrului cu trei brațe:

- Nu te întreb, și nu o fac din lipsa curiozității, ci pentru că nu pot accepta obiceiul, deoarece a devenit obicei jenant de frecvent în unele regiuni ale lumii, de a divorța, a se despărți, zi-i cum dorești; doi adulți, mai tineri sau mai copti, care se plac, se potrivesc, se înțeleg, sunt recunoscuți ca pereche agreabilă în cercul de rudeni, prieteni și colegi, ca, după o perioadă de timp aleatorie, să constată că se despart. Accept apariția, la un moment dat, a unei stări conflictuale, dar că nu se găsește soluția să păstreze relația de cuplu, nu! Sunt convins că acest gen de statornicie având la bază conștiința, mai ales în aspectul ei creștin, face distincția în interiorul lumii vii...

- Dar tu și mama cum ați procedat? Mă întreb dacă nu ești cumva „lupul moralist”. Sau voi trecuserăți de faza cu, citez: „doi adulți care” bla, bla, bla!

- Nu știu dacă îți mai amintești, pe când aveai

paisprezece ani, în timpul vacanței de vară, te-am luat cu mine în orașul unde locuiesc cuscii mei, socrii fratelui tău Luca. Dormeam în casa veche a părinților mai demult răposați ai cuscrei, în odaia dinspre grădină; cealaltă, dinspre stradă, era dormitorul fratelui tău și al soției sale. Ziua o petreceam fie în casa, curtea și grădina actualului domiciliu al cuscrilor, fie hoinărind prin oraș, celebru pentru prestanța sa istorică și culturală. Te-am întreat dacă ai fi de acord să merg la voi și să-i propun mamei tale căsătoria. Ai sărit imediat cu o replică neașteptată: „Nu, tati, cu mama nu poate trăi niciun bărbat!” și ai început să plângi. Am înțeles că fiul meu trece printr-o etapă dramatică, iar eu nu știu ce atitudine s-ar cuveni să am, ce hotărâre ar trebui să iau. Te-am îmbrățișat spunându-ți că pentru toate conflictele se găsesc soluții de aplanare. În zilele următoare ar fi trebuit să discut cu maică-ta oportunitatea căsătoriei. Era în anul 2000. Sora ta, Anda, avea serviciul în centrul nostru de județ, Luca se căsătorise în urmă cu circa doi ani și era angajatul unei firme dintr-un alt oraș, la distanță mică de domiciliu, unde lucra și soția lui. În condiții normale, trebuia să fac acest pas, dar asta complica puțin lucrurile, implica schimbarea de locuință, naveta zilnică, pierderea independenței decizionale, formarea deprinderii de a suporta cicăleli și ironii din partea mamei tale și certuri vizând relația cu tine. Acum, spune și tu, ce puteam, sau ai fi dorit, să fac!?

Radu îl fixa cu o privire stăruitoare și năucă în același timp, zicându-și, parcă, „ce rost mai are această conversație? De parcă se mai poate schimba ceva!” Tatăl său îl intuiește, schițează un zâmbet indecis:

- Mda, îmi pare inutil dialogul nostru pe această temă, nu mai putem schimba decât, eventual, viitorul. Inutil până și permanentul meu regret, proces de conștiință, sau cum vrei să-i spun. Sigur că pot fi generate diferite ipoteze creând instantaneu conflicte. Bunăoară, ar fi trebuit să renunț la scris, la slăbiciunea mea pentru scenă, mai cu seamă după terminarea studiilor superioare de către sora și fratele tău, și să fac naveta, cum spuneam, la centrul de județ...

- Acum ce faci, tată? Am stabilit de comun acord că este inutil! Eu sunt mulțumit că îmi cunosc tatăl, sunt sigur că tu ești tatăl meu, așa cum ai afirmat și înțeleg motivele separării noastre. Îmi mențin afirmația din adolescență. Cu mama nu poate trăi niciun bărbat. M-a crescut și m-a educat cum știa, sau, mă rog, cum

credea ea că este mai bine pentru mine. Nu accepta decât formal opiniile rudelor și ale prietenilor. Ceea ce îmi displace este constatarea Cameliei că semăn prea mult, la caracter, cu maică-mea. Tu ce părere ai?

Paul ia paharul între degetele mâinii, îl duce la buze și soarbe silențios o înghițitură. Îl privește pieziș pe fiul său, își strânge buzele într-o grimasă ușor hilară, apoi, cu tonalitate calmă:

- Și o să mă crezi?

- Adică? Nu înțeleg...

- Camelia s-a referit, poate, la anumite trăsături de caracter. Și, după câte ai învățat, probabil, „anche” tu în liceu și la facultate, potrivit psihologiei, sunt *trăsături de caracter* numai acelea care îndeplinesc condițiile de-a fi esențiale, sau definitorii pentru individ. Tu, dragul nostru, ești altruist; am constatat asta de-a lungul multor episoade din relațiile noastre. Însă au fost ocazii când, sub impulsul unor stări de stres, te-ai manifestat contrar, folosind construcții verbale malițioase, atitudini disprețuitoare, ironico-agresive, gratuite, asemănătoare celor folosite de maică-ta...

Chipul lui Radu pălește, pleoapele se strâng, privirea devine oțeloasă. Zâmbind crispat:

- De, mă, tată, nu le puteam moșteni doar cele bune de la tine! Ai avut suficient pentru Anda și Luca? Pentru că, iată, te-au lăsat singur și au plecat cât mai departe, chiar dacă i-ai sprijinit atât de mult până au început să se descurce pe banii lor. Mă întreb de ce Luca nu vine mai des la tine, cu copiii, cu Aiduța și Trăienel? Trăsăturile pozitive ale caracterului?

- Oprește-ți verva, cavaler! zâmbeste Paul, afișând o mimică hâtră. Se vede treaba că nu mi-am ales prea bine confesorul. Mă stimulezi să consider o eroare încercarea de a-mi plânge necazul celui căruia am reușit să-i fiu doar tată cu o paternitate precară. Sunt curios ce urmează; voi fi ghilotinat, sau exilat?... Dar, înaintea verdictului, ca ultimă dorință, mai toarnă câțiva stropi de bere în paharul condamnatului!

Un hohot de râs cu inflexiuni stranii întrerupe discursul patern. Realiza că nu-l auzise niciodată hohotind pe fiul său. Și nici plângând vocal. Nici măcar în prima parte a copilăriei, atunci când, venit să-l vadă, îl găsise cu o plagă deschisă sub bărbie, acasă la doamna în vârstă care îl îngrijea în intervalul de timp în care mama sa era la serviciu. L-a urcat urgent într-un taxi și l-a dus la Spitalul Județean de Urgență. Abia în cabinetul chirurgului, în urma dezlipirii bandajului aplicat de bătrână, o cârpă, e adevărat – curată, i-a auzit țipătul și plânsul bitonal, impresionant. Trecuseră de-atunci... treizeci și trei de ani.

- Mă recunosc învins! Nu cred că e cazul să desecăm motivele despărțirii de Camelia. Singurul pe care ți-l divulg, printre celelalte: nu e gospodină! Nu prea mă ajuta la treburile casei. Nici nu dorea să se schimbe. Prefera să comande mâncare firmelor de

catering. Deși câștigam foarte bine, nu ne mai ajungeau banii. Îmi e teamă că trecuse în alcoolism... Simțea nevoia să bea zilnic, cică pentru menținerea buneii dispoziții. Prefera vinurile scumpe, rar – bere și, din când în când, whisky sau vodcă. Nu, nu se îmbăta, ci devenea mai pașnică și tolerantă. Tată, hai, te rog, să schimbăm tema conversației! Uite, de pildă, în perioada copilăriei și adolescenței tale, ai fost implicat, măcar o singură dată, în conflicte violente, adică te-ai bătut, ai participat la bătăi, sau ai fost doar băiatul mamei finuț, binecrescut, pașnic până în pragul defetismului laș? Întâmplarea pe care ai povestit-o prietenilor tăi la o partidă de pescuit, pe malul Someșului, la care mă luaseși, aveam, cred, cincisprezece ani, era autentică, sau doar ai inventat-o?

- O mai ții minte!? Îți amintești vreun detaliu, să știi despre care e vorba?

- Oho, au fost mai multe?!

Paul zâmbi stânjenit, luă o altă înghițitură din lichidul galben roșiatic, își tamponă buzele cu un șervețel pufos de hârtie:

- Vezi, dragu' tatii, astea nu-s întâmplări cu care să te lauzi. Viața te pune uneori în așa-numitele „situații-limită”, când existența îți e pusă în cumpănă. Dacă nu ești pregătit, intelectual și fizic, ori una, ori alta, ori împreună, devii potențială victimă. Nu e nimic inedit în ceea ce-ți spun eu acum. Întreaga literatură, de la preclasicii antici până acum, este dolidora cu astfel de aspecte și „bijuterii” formative. Din fericire, îmi permit acest verdict, fac parte dintr-o generație a cărei copilărie și adolescență s-a derulat în timpul și imediat după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial. Fenomenul este cunoscut, nu stărui, nu detaliez. Au făcut-o istoricii onești ai acestei perioade. Și, da, scriitorii. Zâmbesc intuindu-ți amicala ironie din spatele ușoarei tale grimase. Da, am lăsat însumi câteva pagini memorialistice despre copilăria și adolescența mea. Uite ce e, Răducule: prefer să încheiem aici conversația noastră de azi. Este destul de târziu, am cam obosit. Propun să ne pregătim de culcare. Dacă dorești, o să relatez, cu detalii captivante, afirm eu, măcar două din „bătăliile” la care am contribuit personal.

- Mno, bine, bătăiosule! Să știi că sunt curios. Sper să nu recurgi la ficțiune, ori să-mi povestești vreo scenă dintr-o carte pe care ai citit-o! Glumesc, daddy! Râde petrecându-și brațul drept peste umerii tatălui său. Mai dorești să mănânci ceva dulce?

- No, thanks! Noapte bună, dragul tatii! Fac un duș scurt, citesc vreo două-trei pagini și mă dau pe mâna lui Moș Ene!

- Noapte bună, my father, și să știi că, în felul meu, te iubesc!

- Și eu, my son! Îi prinde capul între palme și îl sărută pe frunte. Domnul fie cu tine!

Shakespeare în critica literară

Ioan BUNTA

Critica personajului

Despre critica personajului se poate vorbi în epoca romantică și cea victoriană, când opera lui Shakespeare ajunsese la mare stimă, dar a suferit un declin după 1930, când noua critică a cuprins viața universitară pe ambele maluri ale Atlanticului. Deși era o practică informală, analiza personajului a supraviețuit atacurilor lansate de teoreticienii literari, care credeau că metoda analizei personajului încurajează o gândire superficială și o interpretare sentimentală a operei shakespeariene.

1. Originile criticii personajului

Termenul de „Character”, care vine din limba greacă, de la „semn grafic” sau o literă a alfabetului, indică un personaj fictiv, care se bazează pe o anumită stereotipie psihologică, socială și morală. În Renaștere, felul unui eseu de proză scurtă, cunoscut sub numele de „caracter”, a devenit o specie literară minoră. Thomas Overbury a publicat o carte intitulată *Characters* (Personajele) (1616), care cuprinde o colecție de portrete ce sunt prezentate viu, părând chiar mai vii decât în viața reală. De exemplu, personajul Jaques din piesa „Cum vă place” seamănă cu tipul curteanului nemulțumit. Același tip de personaj îl reprezintă și Hamlet, deși el este mult mai complex. Cititorii/spectatorii își dau seama că personajele shakespeariene depășesc cu mult stereotipul care este ușor de recunoscut în ceea ce privește tipul pe care acesta îl reprezintă.

John Dryden¹ într-un eseu intitulat *The Grounds of Criticism in Tragedy* (Bazele criticii în tragedie) îi atribuie lui Caliban trăsături negative, mai ales condiției sale de sclav pe insula lui Prospero, cât și moștenirii sale genetice atât din partea tatălui (caracter diavolesc), cât și a mamei (vrăjitoare). Dryden stabilește criteriile cu care viitorii critici vor judeca personajele lui Shakespeare. Caliban este verosimil – el pare un personaj real, pentru că Shakespeare a făcut din el un personaj ușor de înțeles atât din punctul de vedere al „backgroundului”, cât și al structurii psihologice. Ca metodă principală de a crea un personaj, Shakespeare folosește caracterizarea. El excelează în crearea unor reprezentări general-umane, în timp ce la alți scriitori, personajele sunt adeseori create ca individualități. Shakespeare creează „specimene”. El pune adesea în fața cititorului o „ogindă în care se reflectă manierele și viața acestuia”. Personajele lui sunt „în mod paradoxal, și particularizate”². Shakespeare vede generalul în particular, și astfel îl face pe cititor/privitor să vadă în indivizi ca Hamlet, Iago și Falstaff trăsăturile generale ale naturii umane pe care aceștia le întruchipează.

Putem concluziona că Shakespeare găsește generalul în particular în diferite ipostaze. Critica psihologică exa-

minează personajele în mod științific, folosind trăsăturile generale ale naturii umane.

2. Shakespeare și psihologia umană

William Richardson³, profesor de umanistică la Universitatea din Glasgow, din 1773 până în 1814, exemplifică metoda cvasi-științifică în analiza personajului. Richardson face distincție între experimentarea unei piese de Shakespeare ca un vis real și plăcut, și analiza personajelor potrivit cu faptele comise de acestea. Reflectând asupra motivației personajelor fictive ne ajută să înțelegem principiile generale ale naturii umane, pe care Richardson le consideră a fi stabile și universale.

Deoarece Richardson caută principii generale, el se mișcă repede prin piesele lui Shakespeare, descoperind „pasiunea dominantă”⁴ a fiecărui personaj. Richard al III-lea este un portret al unei diformități exterioare și lăuntrice. Regele Lear ilustrează cum simpla sensibilitate, neajutată de reflexie, duce la expresii violente și la un comportament iresponsabil, incapabil de a lua decizii. Schița unui personaj ca Falstaff accentuează viciul amestecat cu abilitatea de a mulțumi, seamănă cu cea a lui Johnson, dar mai mult în simplitate decât în complexitate. Richardson concluzionează că Falstaff este „un laș voluptos, cu glorie deșartă, cu toată aroganța conectată la gloria deșartă, și trișor, folosind toate formele trișării, dar incapabil de a fi recunoscător, sau prietenos și răzbunător”⁵.

Pentru Richardson, piesele lui Shakespeare sunt „enciclopedii valoroase ale naturii umane”⁶. Într-un eseu intitulat *An Essay on the Dramatic Character of Sir John Falstaff* (1777), Maurice Morgan⁷ spune că îl prețuiește pe Falstaff pentru curajul lui, care are la bază „impresiile dramatice” – termenul a fost preluat de la filozoful englez David Hume. În timp ce noi putem pune pe tapet toate greșelile lui, Morgan insistă pe ideea că prima impresie despre personaj este favorabilă: „Toți îl iubim pe Old Jack, (...) toți abuzăm de el și îi negăm orice faptă bună sau calitate”⁸. Departe de a fi un laș, Falstaff este un soldat prudent, un militar care gândește liber. Morgan pune cap la cap toate viciile lui Falstaff în opoziție cu cea a adoratului, bunului... Old Jack. Făcând o încercare de a concilia aceste elemente contrarii, el celebrează, mai degrabă, multitudinea de aspecte ale caracterului cavalerului gras decât unitatea sa morală.

3. Eroii lui Shakespeare

A.C. Bradley în studiul *Tragedia shakespeariană* (1904) realizează o întregă galerie de eroi shakespearieni cu accent pe modul în care drama influențează spectatorii, în special cititorii. Bradley insistă pe faptul că tragedia este povestea unei persoane, eroul, care este definit prin faptele lui. Astfel tragedia este definită ca

o acțiune care emană din personaj, sau personajul care emană o acțiune.

Concepția lui Bradley privind esența tragediei shakespeariene este că cititorii au în față un conflict simplu, dar puternic. Greșeala lui Othello, de exemplu, este gelozia lui, care este atât de intensă că transformă natura umană în haos și pune în libertate partea animalică din om. În căderea lui Othello vedem pasiunea umană cea mai nobilă, iubirea, întorcându-se împotriva ei, producând într-un om, care are o inimă mare, un sentiment de dorință amestecată cu ură. Othello devine acaparat de gelozie, găsindu-și eliberarea într-o bestială sete de sânge (animalul din om își etalează goliciunea conștiinței în toată urătenia ei). Iago este artistul diabolic din spatele acestei drame într-un act de autodistrugere. Într-un fel, tragedia lui Othello este egală cu a lui Iago, de vreme ce Iago se supune și el forțelor răului din el însuși și este imediat distrus. Victima tragediei este totuși Desdemona, „cea mai dulce și patetică dintre personajele feminine ale lui Shakespeare, căreia îi lipsește independența și puterea spiritului care ar putea-o ajuta să iasă din această suferință”⁹. În Othello, „răul se autodistrugă, dar nu înainte de a lua tot binele cu el”¹⁰.

În mod similar, ambiția lui Macbeth este de ordin constituțional, dar nu este un rău moștenit, interior. Totuși, în această lume plină de ură cu care se confruntă eroul, nici abilitatea lui de a da o imagine a consecințelor groaznice ale faptelor comise de el nu-l poate salva. Macbeth și Lady Macbeth, în interpretarea lui Bradley, „distrug atât binele din sufletul lor însuși, cât și al celuilalt. Încă o dată, binele produce răul și, în mod tragic, își provoacă propria-i distrugere”¹¹.

4. Dramaturgi, regizori și actori

Autorii dramatici, regizorii și actorii înșiși au făcut mult ca să mențină interesul pentru personajele shakespeariene. Într-o rescriere a piesei „The Tempest” (Furtuna), dramaturgul caraibian Aimé Césaire¹² îl descrie pe Caliban ca un erou, un luptător pentru libertate, care-l învinge în final pe colonistul Prospero („The Tempest”, 1969).

Patrick Stewart, care a jucat și în serialul de televiziune *Star Trek*, este purtătorul de cuvânt al societății „Royal Shakespeare Company”. Pentru a realiza portretul lui Shylock din *The Merchant of Venice* (Negustorul din Venetia), Stewart folosește un limbaj venerabil pentru descrierea personajului. Pentru Stewart, farmecul lui Shylock rezidă în caracterul universal al acestuia. Trăsătura de căpetenie a lui Shylock nu reflectă numai faptul că el este evreu, dar și iubirea de bani, care guvernează întregul univers. Alegând între religie și rasă, pe de o parte, și afacere, pe de alta, Shylock însuși întotdeauna alege interesele financiare. Stewart îl vede pe eroul lui Shakespeare ca pe un om care este el cu adevărat doar la el acasă, unde este prezentat ca un om profund nefericit și plin de amar, un om care nu a avut parte de dragoste în viața lui. Stewart recunoaște că personajul Shylock este complex, dar crede că puzzle-ul caracterului lui poate fi descifrat găsindu-i „o motivare dominantă”¹³, care dă sens capriciilor lui și inconsecvențelor lui.

5. Concluzii

Critica analizei personajelor lui Shakespeare există și azi, și revenirea ei arată o motivare mai profundă decât tendința de a produce sentimente în cultura populară. Un personaj din Epoca Renașterii până azi este o figură pe care spectatorii și cititorii o recunosc ca pe cineva similar sau diferit de ei. Liberalii umaniști au apreciat întotdeauna puterea literaturii de a face legătura cu oameni și locuri îndepărtate; oponenții umanismului, în contrast, se tem de tendința omului de a asimila toată experiența în locul modelelor familiare, lucru care poate deveni un refuz de a recunoaște diferențele culturale și istorice. Dar critica personajului a servit adesea ideologiilor dominante și atitudinilor politice conservatoare, deși în mod normal nu ar trebui să fie așa.

În 1887, în punctul culminant al analizei personajului, revista *The Girl's Own Paper* a sponsorizat un concurs de eseuri, cerând concurenților să analizeze eroina preferată din Shakespeare, iar organizatorii au fost dezamăgiți când au aflat că eroina lor preferată era Portia, avocatul feminin, plin de energie și succes, în locul eroinei mai frumoase, dar tragice, cum ar fi Ofelia, Julieta și Desdemona. Cine ar trebui să fie surprins că fetele din orice epocă preferă viața lungă și fericită în locul faimei literare. Acum, ca și în 1887, critica personajului shakespeareian pune la dispoziția spectatorilor din toate timpurile și epocile modele la care acestea să se raporteze. Aceasta a fost, este și va fi funcția metodei analizei personajului.

Bibliografie generală

1. *Shakespeare: An Oxford Guide*, Edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, 2003.
2. *Shakespeare – Complete Works*, Edited by W. J. Craig, M. A. Magpie Books, London, 1992.

Note:

1. John Dryden (1631-1700), poet, dramaturg și critic literar, considerat părintele criticii literare engleze, „Preface”, *The Grounds of Criticism in Tragedy*, vol. 1, Ed. George Watson, London, 1962, p. 351.
2. *Shakespeare: An Oxford Guide*, Edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, 2003, p. 352.
3. William Richardson, *Essays on Shakespeare's dramatic characters of Richard the Third, King Lear, and Timon of Athens*, 1784, New York, 1974, p. 85, citat de Stanley Wells, *op. cit.*, p. 352.
4. Citat de Stanley Wells, *op. cit.*, p. 353.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*.
7. Maurice Morgan, „An Essay on the Dramatic Character of Sir John Falstaff”, în vol. *Shakespearean Criticism*, ed. Daniel A. Fineman, Oxford University Press, 1972, p. 148, citat de Stanley Wells, *op. cit.*, p. 353.
8. Hazlitt – Characters, Vol. 4 of *The Collected Works of William Hazlitt*, Dent, 1930, p. 7, citat de Stanley Wells, în *op. cit.*, p. 357.
9. *Ibidem*.
10. Hazlitt, Characters of Shakespeare's Plays, in Vol. 4 of *The Collected Works of William Hazlitt*, ed. P.P. Howe, London, Dent, 1930, p. 188.
11. Anna Jameson, *Shakespeare's Heroines* (London, E.P. Dutton, n. d.), p. 291, citat de Stanley Wells, *op. cit.*, p. 358.
12. Stanley Wells, *op. cit.*, p. 357.
13. *Ibidem*, p. 360.

Malaxorul de august

■ În numărul 5-6 (67-68) din 2023 al revistei culturale „**Neuma**”, Menuț Maximinian prezintă volumul semnat de Camelia Burghel „Șapte zile în Țara Silvaniei. Un exercițiu de antropologie culturală”, ediția a III-a, revizuită și adăugită (Editura „Caiete Silvane”, Colecția Ethnos, Zalău, 2022). „Pentru a cunoaște un ținut, cea mai bună carte de vizită sunt poveștile. În străinătate este o adevărată modă ca publicitatea să se învârtă în jurul lucrurilor frumoase pe care le are un ținut. Volumul «Șapte zile în Țara Silvaniei», scris de Camelia Burghel, ne propune întâlnirea cu un tărâm de basm văzut prin ochii etnologului. Faptul că este tradus și în maghiară și engleză deschide porțile pentru ca străinii să ne cunoască mai bine. (...) Cunoșcătoare a patrimoniului cultural al Sălajului, Camelia Burghel prezintă, ca gazdă, călătorului date despre bisericile de lemn din satele sălăjene, costumele populare din colecțiile muzeale sau particulare, casele și arhitectura străbunilor, astfel încât cititorii să se bucure de «bogăția inestimabilă a patrimoniului cultural material și imaterial sălăjean». Este o pledoarie pentru publicitatea antropologică, termen propus de cercetătoare”, apreciază Menuț Maximinian. Scriitorul, jurnalistul și directorul cotidianului „Răsunetul” din Bistrița face referiri și la studiile, lucrările publicate și implicarea cercetătoarei de la Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău în proiecte culturale de salvagardare a patrimoniului sălăjean. „Dacă ar avea fiecare ținut un cercetător precum Camelia Burghel, țara aceasta ar fi plină de povești frumoase, iar străinii ar avea ce să audă despre noi. Ferice de Țara Silvaniei care are un asemenea cercetător ce a așezat-o la loc de cinste prin lucrările pe care i le-a dedicat”, concludă Menuț Maximinian.

■ La Editura „George Coșbuc” din Bistrița a fost tipărit volumul semnat de **Cornel Cotuțiu**, „**Gheare blânde**”. Cartea cuprinde trei capitole: „Cenușii preajmei”, „Alături de domniile lor” și „Ș.a.m.d”. Primul capitol include editoriale și articole pe teme actuale, al doilea eseuri pe teme culturale, literare și artistice, iar al treilea conține un acrostih semnat de Mihaela Aionesei, datele biobibliografice ale lui Cornel Cotuțiu și un indice de nume. „Condeii său răscolește preajma, cutreieră departele, înțepă întunericul cu stropi

de arteziană țâșnind policromatic pe pânza de cuvinte a unui Van Gogh transilvănean”, îl recomandă Viorica Pop pe Cornel Cotuțiu, pe coperta IV a cărții menționate.

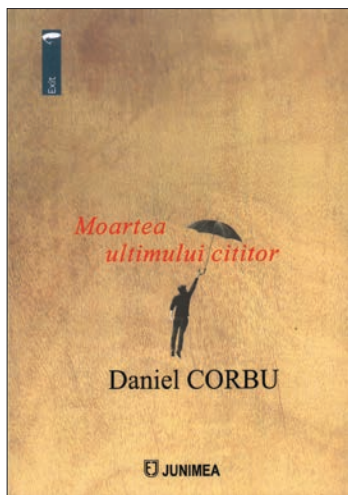
■ Numărul 6 (241)/iunie 2023 al revistei de cultură „**Nord Literar**” cuprinde mesaje la aniversarea a douăzeci de ani de la întemeierea publicației, semnate de Horia Bădescu, Nicu Ciobanu, Elena Abrudan și Ioan Baba. Despre manifestările prilejuate de împlinirea a două decenii de la apariția publicației „Nord Literar” scrie Dana Buzura-Gagniuc, iar Gheorghe Pârja realizează o scurtă incursiune în trecutul primei reviste literare din istoria culturală a Maramureșului. Irina Petraș, președinta Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, publică partea a treia a eseului cu titlul „Răspunsuri”/„Răspunderi”. Criticul și istoricul literar Mircea Popa scrie despre jurnalul profesorului, poetului și gazetarului bistrițean Gavril Moldovan. Terezia Filip, critic literar și eseistă, prezintă corespondența dintre profesoara Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu și fiica sa, Monica Lovinescu, publicată în „Scrisori către Monica” și apărută în două volume la Editura „Humanitas”. Versuri semnează în publicația din Baia Mare: Constantin Preda, Alice Valeria Micu, Adrian Munteanu, Gelu Dragoș și Gheorghe Pop.

(A.-B.K.)

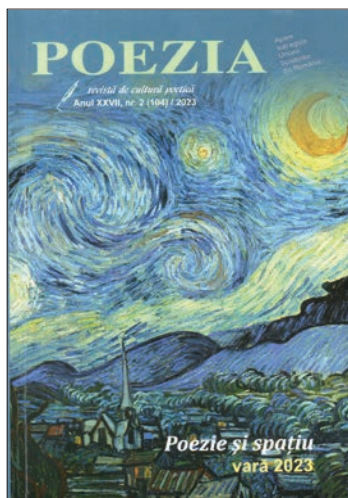
■ **Scrisori din Pavilionul privighetorilor**, de **Ileana Urcan**, Editura Junimea, Iași, 2023. „Ileana Urcan practică în volumul *Scrisori din Pavilionul privighetorilor* o poezie discretă, descriptivă, în care micile narațiuni lirice compun împreună un tablou în continuă transformare. Natura este redimensionată printr-o *anima* ce filtrează totul. Dar ceea ce rezultă și apare transpus în texte precum *Străinul*, *Anamorfoză*, *Pygmalion*, *Fantasia* sau *Femeia-Fluture*, nu conține nimic desuet pentru că nu există acea exaltare specific romantică. E ca și cum o inimă și-ar reduce în mod deliberat bătăile.” (Șerban Axinte)

■ **Moartea ultimului cititor**, de **Daniel Corbu**, Editura Junimea, Iași, 2023. „Ca să înțelegi proza lui Daniel Corbu, trebuie să te întorci la poezia sa. Acolo vei găsi esența, piatra de eon dogmatic, și tot acolo vei descifra și misterul ce învăluie ca un halou povestirile sale. Daniel Corbu scrie o proză parabolică, trecând fraza humuleșteană prin labirintul borgesian al grădinilor ce se bifurcă la nesfârșit în oglinzile concave și convexe ale semnificațiilor cotidianului. Din interiorul textului, Daniel Corbu ne face, deseori, complice cu ochiul, închizând pleoapa unui cuvânt și întredeschizând un altul. Sub fiecare propoziție se ascunde autorul. Iată eu mă joc cu voi, de-a v-ați ascunselea, pare să spună. Descoperiți-mă, dacă puteți. Dăm cuvintele la o parte și-l descoperim. Mereu sub un alt chip.” (**Nichita Danilov**)

■ „Din cele mai vechi timpuri, înțelepții au fost mereu singuri,/ Doar bețivii lasă un nume în urma lor.” (**Li Bai**) Un interesant articol scris în versiune românească de **Constantin Lupeanu** despre „**Poezie străină în traducere românească**” a apărut în cel mai recent număr al revistei „**Poezia**”, numărul verii 2023. Versiunea chineză a articolului este scrisă de **Cai Qing**, o poetă care a început să studieze cultura românească, îndrăgostindu-se de România, după ce fiul său, Yin Yuguo, care a studiat limba română la Bacău, a murit într-un accident. Articolul se referă la poezia chineză clasică, și anume la Marele **Li Bai**. „Atâta timp cât chinezii vor vorbi limba chineză, ei îi vor citi poeziile, chiar dacă cei care citesc poeziile s-ar putea să nu înțeleagă sensul profund îngropat în ele. Cu toate astea, poeziile sale pătrund în urechile și în inima fiecărui chinez, transmise în întregime prin voce, carne și sânge, ca un cod spiritual al națiunii noastre”, scrie Cai Qing.

■ „**Poezia mă apără astăzi de soarele necruțător, îmi ține loc de nor blând deasupra**

capului”, este titlul poetic al unui interviu cu **Viorel Mureșan**, inițiat de **Daniel Moșoiu**. Interviul a apărut în revista Uniunii Scriitorilor din România, „**Steaua**”, numărul 6 din 2023. De fapt, o parte consistentă a revistei îi este dedicată poetului sălăjean, articole despre el fiind semnate și de către **Daniel Săuca** (**Din Surduc, pe „Arca poeziei” românești**) și Traian Ștef (**Viorel Mureșan – exerciții de admirație**). „Cel mai important lucru din viața lui Viorel Mureșan mi se pare autentică lui rezistență în marginalitate pînă la a-i fi recunoscută valoarea”, spune Traian Ștef. Iar Daniel Săuca, prieten și colaborator apropiat al poetului, deconspiră că „lui Viorel Mureșan nu-i place să-i spuie «maestru de poezie», nici măcar «profesor de poezie».

(C.Ș.C.)

■ **O vizită regală neoficială în Sălaj**

Prima vizită în Nord-Vest a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria a avut loc după ofensiva armatei române, la sfârșitul lunii mai a anului 1919. După ce perechea regală a fost încoronată la Alba Iulia, în 15 octombrie 1922, ea a revenit în zonă în vara anului următor, de această dată prin Secuime și Bucovina. Suveranii și-au petrecut noaptea de 22-23 iulie 1923 la castelul din Jibou. Ei au venit cu trenul din Baia Mare, unde vizitaseră exploatarile miniere. Ca urmare a acestei întâlniri, în vara anului următor, a sosit fostul decan al Facultății de Arte de la Universitatea București, Alexandru Tzigara-Samurcaș și a cumpărat pentru Casa Regală câteva veșminte medievale, lucrate în fir de aur și mărgăritar, din moștenirea fetei lui Wesselényi Béla, căsătorită cu contele Teleki Artúr. Dimineața, regii au pornit mai departe cu două automobile către Ciucea, unde se află conacul lui Octavian Goga, dar care nu era acolo, astfel încât au luat prânzul la iarbă verde. Foarte probabil, au ales drumul direct, prin Creaca și Românași: „nici unul din noi nu am făcut (sic!) pînă acum această parte din țară, pe care *Maiestatea Sa a trasat-o pe hartă, în dorința de a vizita toate locurile.*” (Regina Maria, *Însemnări zilnice*, traducere din limba engleză de Sanda Racoviceanu, vol. V, p. 296). În drum către Huedin, vizitatorii au fost impresionați de frumusețea defileului Crișului și de nivelul de trai al țăranilor din zonă: „*Casele lor sunt mai mari și mai arătoase, românii din Transilvania sunt mai civilizați în privința locuințelor decât cei din vechiul regat.*”

■ **Petófi 200: Tineretul revoluționar și bătrânii conservatori**

Dacă în ultimii ani, coronavirusul „a ros numai pădure bătrână” (vezi „Ivan Turbincă”), iată că supraviețuitorii au fost abandonați în „azilele groazei” de către urmași, unde mulți s-au prăpădit în chinuri la fel de mari. Azi mulți dintre tineri nu socotesc să aibă obligații față de cei care i-au crescut și evită să poar-

te grija „seniorilor”, îi lasă în plata altora. În poezia „Tinerete”, Petőfi a abordat problema într-un fel mai nuanțat, adresându-se moșnegilor care-l acuzau că e prea vivace, prea nebun și ar trebui să fie mai cuminte. Poetul și-a recunoscut impulsivitatea („*Căci mintea-n veci n-o chem la sfat/ Iar inima mi-o-ntreb la toate*”, trad. de Avram P. Todor), dar a mărturisit că în faptele sale întotdeauna s-a lăsat condus de simțiri: „*Că inima nu-i sfetnic prost,/ Luați aminte!/ Când mintea nu mai dă de rost,/ Ea tot presimte./ În piepturi tinere când arde,/ Ea luminează mai departe.*” Unul dintre cei care a încercat în 1848 să schimbe soarta poporului pe cale legislativă, nu prin luptă armată, a fost chiar baronul Wesselényi. Nu a reușit. În cele din urmă, istoria a dat dreptate celui care a stihuit: „*Să n-aveți teamă de ce-ar fi/ – Cuminiți moșnegi! – / Când inima ar pârjoli/ Hotare-ntregi:/ Se pune-adesse focul la ogoare/ Și ele-s după foc – mai roditoare.*” Eliberarea iobagilor a fost consfințită prin lege abia după ce ultima armată revoluționară a depus armele în sala mare a castelului din Jibou, în 25 august 1849.

■ O psi-rală la sfârșit

„*Infinitum: Subject Unknown*” este un film britanic, realizat în timpul pandemiei (2021), pe parcursul primului „lockdown” (perioadă de menținut oamenii în casă). El a fost filmat cu un iPod, în diferite locații izolate sau prin tele-legătură, de către Fizz and Ginger Films. Pe afiș și în distribuție apar Ian McKellen și Conleth Hill, dar fiecare are parte doar de câte o apariție episodică. Eroina principală este jucată de co-producătoarea Tori Butler-Hart, care se confruntă cu o succesiune de „*déjà vu*” (retrairi), gen „*Ziua cârțiței*” (Groundhog Day, 1993) mixată cu Philip K. Dick. La început, ori de câte ori își revine în fire, Jane este legată de mâini și de picioare și trebuie să se elibereze. Se află într-o cameră la etaj, dar calea de evadare nu este în jos, pe niște scări care nu duc niciunde, ci în sus, de unde poate coborî în curte și, în cele din urmă, să ia o mașină și să caute institutul de cercetări Wytness Quantum. De dragul adepților diverselor teorii ale conspirației, se fac mai multe referiri la experimente-

le psihice extreme, gen MK-Ultra al CIA sau cele submarine ale marinei americane, care ar permite accesul la noi dimensiuni, la universuri paralele, la realități alternative. Privit cu ochii cuiva influențat de filosofia augustină, filmul redă multitudinea de căutări ale unei căi și evidențiază importanța alegerilor făcute conștient (liberul arbitru). Confruntată cu realitatea românească, povestea pare a fi o parabolă a reformelor ce sunt începute în infinite feluri și niciodată duse la bun sfârșit.

(G.-D.G.)

■ Kancsura. Întâlnire cu publicul

Muzeul de Artă Cluj-Napoca (MACN), instituție publică de interes județean, care funcționează sub autoritatea Consiliului Județean Cluj, în colaborare cu Asociația Culturală Continuum, a organizat, miercuri, 12 iulie 2023, începând cu ora 13.30, o întâlnire a pictorului Kancsura István cu publicul, în ambianța expoziției „Vreau să te păstrez!”. În cadrul acestei întâlniri s-au prezentat și cele mai recente două publicații ale artistului: „Kancsura. Prolog singularic” și „Kancsura. Vreau să te păstrez!” (catalogul expoziției), ambele lucrări editate sub sigla Editurii „Caiete Silvane” din Zalău și imprimate la tipografia „Mega” din Cluj-Napoca. Cele două proiecte editoriale, împreună cu expoziția de la Muzeul de Artă Cluj-Napoca, au fost concepute de Asociația Culturală Continuum, fiind susținute financiar de Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și de către Ștefan Gadola și Erwin Breckner. Partener: Galeria „Quadro” din Cluj-Napoca. Evenimentul a fost moderat de Florin Gherasim, muzeograf la Muzeul de Artă Cluj-Napoca. Coordonator proiect expozițional și catalog: Radu Șerban (Continuum, UAD Cluj-Napoca). Text critic: Sebestyén György Székely (Quadro). Automatizări: Daniel Moga (UT Cluj-Napoca). Video: Andrei Budescu (UAD Cluj-Napoca). Design și producție obiecte: Dănuț Mureșan (DanyArt Cluj-Napoca).

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 8 (223), august 2023.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Ioan F. Pop, Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta, Menuț Maximilian - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvus
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii august

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Boldor Sergiu (Sergiu Corbu Boldor) – muzician, 1 august 1985; **Olah Diana Ioana** – profesoară, 1 august 1986; **Lele Daniela Ioana** – poetă, 2 august 1979; **Fodor Levente** – pictor, sculptor, 3 august 1941; **Méhes Kati** – actriță, 3 august 1950; **Oros Podișan Ioan** – polițist, memorialist, 4 august 1943; **Costălaș Dumitru** – artist plastic, 4 august 1965; **Csatlós Erzsébet Zsófia** – redactor, 4 august 1975; **Hatos Vasile** – jurnalist, 5 august 1967; **Lungu Adrian Simion** – jurnalist, 8 august 1980; **Drăgan Felicia** – farmacistă, 9 august 1974; **Mocuța Nicolae** – medic veterinar, 10 august 1941; **Gavra Augustin Leontin** – profesor, 10 august 1975; **Sepsi Iosif** – sculptor, 10 august 1953; **Papp Béla** – prof., instr., 12 august 1936; **Pop Vasile Marinel** – istoric, 12 august 1973; **Barbur Gabriela** – jurnalist, poetă, 12 august 1979; **Chezan Ioan** – profesor, 14 august 1945; **Lung Aurel** – profesor, 14 august 1954; **Pațiu Iulia Mariana** – inginer, 14 august 1960; **Ioniță Ana Steluța** – profesoară, 16 august 1951; **Pop Aurel** – analist progr., 16 august 1951; **Croituru Maria** – profesoară, 17 august 1947; **Szentes Zágón** – artist plastic, 19 august 1976; **Mihăilă Alexandru** – preot, 21 august 1954; **Nihoceha Gheorghe** – artist plastic, 22 august 1938; **Pop Vasile** – artist plastic, 22 august 1944; **Moșoiu Daniel** – poet, jurnalist, 23 august 1969; **Lucăcel Flavius** – artist plastic, prozator, 26 august 1968; **Ardelean Simona** – profesoară, 27 august 1981; **Adorján Ilona** – artist plastic, 28 august 1957; **Siladi Paul Bogdan** – teolog, 28

august 1982; **Dobai Bálint** – poet, 28 august 1983; **Bunta Ioan** – profesor, 29 august 1949; **Romocea Judith** – învățătoare, 30 august 1967; **Kovács Miklós** – profesor, 31 august 1940; **Dârjan Traian** – jurist, 31 august 1955; **Mureșan Călin** – actor, 31 august 1968; **Săuca Vasile Daniel** – jurnalist, scriitor, 31 august 1973.

Vasile-Marinel Pop – 50 de ani de la nașterea cercetătorului științific

Pop, Vasile-Marinel (pseudonim Marin Pop) – cercetător științific. N. 12 august 1973, Tășnad, județul Satu Mare.

Viața și activitatea: absolvent al Facultății de Istorie-Geografie din cadrul Universității Oradea (1992-1997). În anul școlar 1991-1992 a fost profesor suplinitor la catedra de Istorie-Geografie a Școlii generale Zalnoc, comuna Bobota. Din anul 1997 și până în 2008 – muzeograf la Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău, specializarea Istorie contemporană. De la 1 ianuarie 2009 – cercetător științific III la Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău și șef Secție Istorie (devenită din 2011 Muzeografie, muzee locale). În perioada 1997-2000 a urmat o serie de cursuri de perfecționare

în domeniul muzeografiei, fiind atestat în specializarea Istorie-memorialistică. În anul 2007 a urmat un curs de Relații Publice și Comunicare primind atestatul de asistent manager în acest domeniu. În perioada 2007-2010 a urmat cursurile Școlii Doctorale a Universității din Oradea, specializarea Istorie, iar în anul 2010 a susținut teza de doctorat cu tema *Viața politică în România interbelică (1919-1938). Activitatea Partidului Național și Național Țărănesc din Ardeal și Banat*. A primit calificativul *Foarte Bine* și distincția *Magna cum laude*. În domeniul muzeografiei a organizat numeroase expoziții de bază și temporare, printre care amintim expoziția de bază de la Centrul Cultural *Șincai-Coposu* din Bobota (sala Corneliu Coposu) (1998) sau cea de la Școala *Corneliu Coposu* din Zalău (2000, reorganizată în anul 2016). A colaborat, apoi, la realizarea expoziției naționale *Corneliu Coposu – o viață în slujba democrației*, în anul 1999. Alte expoziții de bază la școlile din Zalău, muzeele din Buciumi, Bocșa, Năpradea, Casa Memorială *Iuliu Maniu* din Șimleu, reorganizarea expoziției de bază a Muzeului Județean de Istorie și Artă-Zalău etc. Participă și organizează numeroase sesiuni științifice, simpozioane, mese rotunde, conferințe etc. **Colaborări:** **Acta Mvsei Porolissensis, Caiete Silvane, Silvania, Alma Mater Porolissensis** (Zalău), **Marmația** (Baia Mare), **Ziridava** (Arad), **Sargeția** (Deva), **Țara Bârsei** (Brașov), **Buletinul Muzeului Militar Național** (București)(...).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Ossip Mandelstam

(1891-1938)

Provenind dintr-o familie de evrei ruși, născut la Varșovia, este unul dintre poeții căzuți victimă regimului comunist. Arestat în mai multe rânduri, moare în drum spre lagărul de la Vladivostok. „Pe planul limbajului, Mandelstam e unul din primii poeți europeni care deplasează accentul expresiei de la metaforă la cuvânt. El visează un limbaj unde, după o expresie a lui, raporturile dintre cuvinte să asculte de un principiu *gotic*, precum sunetele în muzica lui Bach” (A.E. Baconsky).

Concert la gară

Te-năbuși. Bolta mișună de viermi,
și nicio stea nu scoate un cuvânt –
dar, vede Domnul, peste noi planează
o muzică și gara-i un cânt dezlănțuit,
și de sirene sfâșiat, văzduhul
viorilor din nou s-a contopit.

Parc uriaș. Din sticlă-i globul gării.
Vrăjită-i iar lumea de fier. Spre un
ospăț sonor într-un Eden de ceață,
solemn vagonul se îndepărtează.
Un zvon de pian și-un țipăt de păun.
Eu am întârziat. Visez. Mi-e groază.

Și intru în pădurea de sticlă-a gării – partea
viorilor e-nlăcrimată, sumbră –
brutal începe-un cor nocturn, adie
miros de roze-n sere mocnind de putregai,
unde sub cer de sticlă, sfântă umbră,
cu gloatele nomade înnoptai.

Și-mi pare că-necată în muzică și-n spumă
lumea de fier e-o tristă cerșetoare.
Stau rezemat de sticlă. Înapoi!
E moartea umbrei dragi – și muzica
Ultima oară sună pentru noi.

(Traducere de A.E. Baconsky, în *Panorama
poeziei universale contemporane*, Editura
Albatros, București, 1972)

